

PROVEDBENA ODLUKA KOMISIJE (EU) 2018/210**od 12. veljače 2018.****o donošenju Višegodišnjeg programa rada za program LIFE za razdoblje 2018.–2020.****(Tekst značajan za EGP)**

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije,

uzimajući u obzir Uredbu (EU) br. 1293/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o uspostavljanju Programa za okoliš i klimatske aktivnosti (LIFE) i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 614/2007 ⁽¹⁾, a posebno njezin članak 24. stavak 1.,uzimajući u obzir Uredbu (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 ⁽²⁾, a posebno njezin članak 84. stavak 2.,

nakon savjetovanja s Odborom za okoliš i klimatske aktivnosti u okviru programa LIFE,

budući da:

- (1) Kako bi se osigurala provedba programa LIFE, potrebno je donijeti višegodišnji program rada za razdoblje 2018.–2020.
- (2) Kako bi se utvrdio okvir za provedbu dvaju potprograma Programa za okoliš i klimatske aktivnosti, u višegodišnjem programu rada za razdoblje 2018.–2020. potrebno je navesti okvirnu dodjelu sredstava prema prioritetnim područjima i vrstama financiranja, teme projekata kojima se provode tematski prioriteti iz Priloga III. Uredbi (EU) br. 1293/2013, tehničku metodologiju za odabir, kriterije za dodjelu bespovratnih sredstava te okvirne rasporede za pozive na dostavu prijedloga.
- (3) Kako bi se olakšalo ocjenjivanje rezultata i učinka programa, višegodišnji program rada za razdoblje 2018.–2020. trebao bi sadržavati i kvalitativne i kvantitativne ishode, pokazatelje i ciljeve za svako prioritetno područje i vrstu projekata u skladu s pokazateljima uspješnosti i posebnim ciljevima za svako prioritetno područje.
- (4) Pokazalo se da bi dva inovativna financijska instrumenta za koje je utvrđeno da su prikladni alati za financiranje projekata, u skladu s člankom 17. stavkom 4. Uredbe (EU) br. 1293/2013, i koji su se pokusno primjenjivali u okviru Višegodišnjeg programa rada za program LIFE za razdoblje 2014.–2017. mogla stvoriti učinak poluge za privlačenje sredstava ulagača u području bioraznolikosti te ublažavanja klimatskih promjena i prilagođavanja njima, čime bi se uklonile postojeće financijske prepreke provedbi projekata u tim područjima. Stoga bi te pilot projekte trebalo i dalje provoditi.
- (5) Na temelju iskustva koje je stekla Europska investicijska banka (EIB) i njezina geografskog područja djelovanja zbog kojeg može doseći potencijalne korisnike diljem Unije, ona bi trebala i dalje provoditi instrument za financiranje prirodnog kapitala i instrument za privatno financiranje energetske učinkovitosti, koji se financiraju doprinosima iz programa LIFE.
- (6) Kako bi se osigurala neometana provedba Uredbe (EU) br. 1293/2013, ova bi se Odluka trebala primjenjivati sljedećeg dana od dana prestanka primjene Višegodišnjeg programa rada za program LIFE za razdoblje 2014.–2017.,

DONIJELA JE OVU ODLUKU:

Članak 1.

Višegodišnji program rada

Donosi se Višegodišnji program rada za program LIFE za razdoblje 2018.–2020., kako je utvrđeno u Prilogu.

⁽¹⁾ SL L 347, 20.12.2013., str. 185.⁽²⁾ SL L 298, 26.10.2012., str. 1.

Članak 2.

Doprinos Unije Višegodišnjem programu rada

Najveći doprinos Višegodišnjem programu rada za program LIFE za razdoblje 2018.–2020. iznosi 1 657 063 000 EUR i koristi se za financiranje relevantnih potprograma i prioritetnih područja na sljedeći način:

- (1) ukupni iznos od 1 243 817 750 EUR za potprogram „Okoliš” koji se dijeli na sljedeći način:
 - (a) 444 808 200 EUR za prioritetno područje „Okoliš i učinkovito korištenje resursa”;
 - (b) 632 556 250 EUR za prioritetno područje „Priroda i bioraznolikost”;
 - (c) 143 377 300 EUR za prioritetno područje „Okolišno upravljanje i informacije”;
 - (d) 3 000 000 EUR za Europske snage solidarnosti – doprinos iz potprograma za okoliš u okviru programa LIFE;
 - (e) 20 076 000 EUR za povezane izdatke za potporu (uključujući iznos od 2 332 160 EUR za doprinos proračunu izvršne agencije iz potprograma za klimatske aktivnosti).
- (2) Ukupni iznos od 413 245 250 EUR za potprogram za klimatske aktivnosti koji se dijeli na sljedeći način:
 - (a) 230 500 000 EUR za prioritetno područje „Ublažavanje klimatskih promjena”;
 - (b) 123 850 000 EUR za prioritetno područje „Prilagođavanje klimatskim promjenama”;
 - (c) 47 549 250 EUR za prioritetno područje „Upravljanje i informacije na području klime”;
 - (d) 1 500 000 EUR za Europske snage solidarnosti – doprinos iz potprograma za klimatske aktivnosti u okviru programa LIFE;
 - (e) 9 846 000 EUR za povezane izdatke za potporu.

Članak 3.

Financijski instrumenti

1. U skladu s člankom 17. stavkom 1. Uredbe (EU) br. 1293/2013 doprinose prima sljedeći financijski instrument, kako je opisano u Prilogu:
 - instrument za privatno financiranje energetske učinkovitosti.
2. Provedba doprinosa instrumentu za privatno financiranje energetske učinkovitosti te instrumentu za financiranje prirodnog kapitala povjerena je Europskoj investicijskoj banci.

Članak 4.

Ova Odluka primjenjuje se od 1. siječnja 2018.

Ova Odluka stupa na snagu sljedećeg dana od dana objave u *Službenom listu Europske unije*.

Sastavljeno u Bruxellesu 12. veljače 2018.

Za Komisiju
Predsjednik
Jean-Claude JUNCKER

PRILOG

1. UVOD

U skladu s člankom 3. Uredbe (EU) br. 1293/2013 (dalje u tekstu „Uredba o programu LIFE“), programom LIFE nastoje se ostvariti sljedeći opći ciljevi:

- pridonijeti prelasku na gospodarstvo koje upotrebljava učinkovite resurse, ima nisku razinu emisije CO₂ i otporno je na klimatske promjene, doprinijeti zaštiti i poboljšanju kvalitete okoliša te zaustavljanju i smanjenju gubitka bioraznolikosti, uključujući davanje podrške mreži Natura 2000 i borbu protiv narušavanja ekosustava;
- poboljšati razvoj, provedbu i primjenu okolišne i klimatske politike i zakonodavstva Unije te djelovati kao katalizator i promicati integraciju i uključivanje okolišnih i klimatskih ciljeva u druge politike Unije te u praksu iz javnog i privatnog sektora također povećavajući kapacitet javnog i privatnog sektora;
- podupirati bolje upravljanje u području okoliša i upravljanje u području klime na svim razinama, uključivši bolje sudjelovanje civilnog društva, nevladinih organizacija i lokalnih aktera; te
- podržati provedbu Sedmog akcijskog programa za okoliš.

Ovim, drugim Višegodišnjim programom rada za program LIFE uzima se u obzir iskustvo stečeno u razdoblju od 2014. do 2017. te posebno preporuke donesene tijekom ocjene u sredini provedbenog razdoblja ⁽¹⁾ koje se posebno odnose na sljedeće:

1. pojednostavnjenje postupaka primjene i izvješćivanja;
2. ponavljanje rezultata projekta;
3. poboljšanje komunikacijske strategije.

Mjere pojednostavnjenja povezane s postupkom primjene sastavni su dio sadržaja ovog Višegodišnjeg programa rada za program LIFE (vidjeti odjeljak 5.1.1.1. u nastavku). Potreba za nastavkom, ponavljanjem i/ili prijenosom rezultata projekta istaknutija je u fazi dodjele (vidjeti odjeljak 5.1.1.2. u nastavku) i više će se poduprijeti u okviru nabave. Pojednostavnjenje izvješćivanja nastojat će se ostvariti postupcima upravljanja projektom i tako što će se korisnicima omogućiti pristup internetskoj bazi podataka kojom se olakšava prikupljanje podataka povezanih s ključnim pokazateljima projekta. Poboljšanje komunikacijske strategije postiže se nabavom. Te mjere stoga nisu detaljno opisane u ovom Višegodišnjem programu rada za program LIFE.

Ovaj Višegodišnji program rada za program LIFE uključuje i novosti u politici EU-a, kao što su Akcijski plan za kružno gospodarstvo ⁽²⁾ i Akcijski plan za prirodu, ljude i gospodarstvo ⁽³⁾, i služi kao most prema budućem financiranju „održivosti“ kako je opisano u Dokumentu za razmatranje o budućnosti financija EU-a ⁽⁴⁾. Uključene su sljedeće promjene:

u pogledu Potprograma za okoliš:

- smanjenje broja projektnih tema (s 87 na 42) i veća usredotočenost na bolje usmjeravanje podnositelja zahtjeva na prioritete politike EU-a i istodobno povećanje prilika za projekte u određenim potpodručjima kao što su bioraznolikost i kružno gospodarstvo, ali i za projekte sa snažnim i neposrednim učinkom na zdravlje većine europskih građana;
- preusmjeravanje projektnih tema o upravljanju i informiranju kako bi se više usredotočilo na posebna pitanja podizanja razine svijesti i pitanja povezana s upravljanjem;

⁽¹⁾ Vidjeti „Izvješće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija priloženo ocjeni u sredini provedbenog razdoblja programa LIFE“, COM(2017) 642, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2017:642:FIN>

⁽²⁾ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Zatvaranje kruga – akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo“, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>

⁽³⁾ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Akcijski plan za prirodu, ljude i gospodarstvo“, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0198&from=EN>

⁽⁴⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0358&from=EN>

u pogledu oba potprograma:

- dodatno jačanje usmjerenosti na rezultate uvođenjem zahtjeva za proizvodnju mjerljivih učinaka na okoliš ili klimatske promjene u svim prioritarnim područjima;
- poticanje daljnjeg sudjelovanja privatnih subjekata isticanjem prednosti pristupa blizine tržišta kao alata za osiguravanje održivosti rezultata projekta. Podupiranje aktivnosti kojima se pomaže u razvoju gospodarski i okolišno održivih projekata koji su spremni za ulaganja te kojima se mobiliziraju dodatna privatna i javna financijska sredstva za povećanje i ponavljanje rezultata;
- pojednostavnjenje postupaka upravljanja bespovratnim sredstvima, posebno ispitivanjem postupka podnošenja zahtjeva u dvije faze za pilot-projekte, demonstracijske projekte, projekte najbolje prakse i projekte informiranja, projekte podizanja svijesti i širenja informacija, kako se predlaže u ocjeni u sredini provedbenog razdoblja programa LIFE.

Ocjena u sredini provedbenog razdoblja programa LIFE i Europski parlament (u pogledu potrošnje EU-a) ⁽¹⁾ potvrdili su nužnost i važnost mjerljivih učinaka projekata na terenu. Program LIFE sadržava pokazatelje uspješnosti, a višegodišnji programi rada sadržavaju kvantitativne (tj. rezultate) i kvalitativne pokazatelje ishoda koji su u skladu s njima. Da bi mogli izvješćivati o tim pokazateljima na razini projekta, korisnici moraju predviđati i mjeriti okolišne i klimatske učinke te učinke upravljanja i informiranja, odnosno društvene učinke na razini projekta u odnosu na posebne pokazatelje rezultata i ishoda ⁽²⁾. Kako bi se osiguralo da su ti učinci dugotrajni, odnosno održivi tijekom vremena, moraju uspostaviti i otporne mehanizme kako bi se osiguralo da projekti ostvaruju učinke i izvan izvornog projektnog područja proširivanjem i ponavljanjem. Jasno i dosljedno objašnjenje o tome kako će se osigurati nastavak, ponavljanje i/ili prijenos aktivnosti i učinaka projekta stoga postaje još važniji kriterij za dodjelu u postupku ocjenjivanja prijedloga projekata. Uspješno dokazana tržišna rješenja problema povezanih s okolišem i klimatskim promjenama imaju zbog svoje prirode posebno visoku vjerojatnost nastavka, ponavljanja i/ili prijenosa. Projekti kojima se vjerodostojno i dosljedno prikazuje strategija za postizanje utrživosti do kraja projekta ostvarit će velik broj bodova u okviru tog kriterija.

Tijekom ocjene u sredini provedbenog razdoblja provedena je analiza u skladu s člankom 25. Uredbe o programu LIFE i potvrđena je sposobnost programa LIFE za promicanje sinergija u okviru programa. U dokumentima za razmatranje o budućnosti financija EU-a ⁽³⁾ ističe se važnost socijalne dimenzije europskih politika. Za program LIFE time bi se trebao osigurati poticaj za traženje još više sinergija među okolišnom, gospodarskom i socijalnom dimenzijom održivog razvoja. Stoga će dodatne bodove dobiti dobro osmišljeni pristupi za ostvarivanje višestrukih ciljeva kojima se, povrh primarnih ciljeva okolišnih ili klimatskih aktivnosti, ostvaruju primjerice ciljevi socijalne integracije ili gospodarskog rasta ⁽⁴⁾. Na primjer, aktivnostima zaštite prirode i bioraznolikosti i aktivnostima usmjerenima na jačanje kružnog gospodarstva moglo bi se pridonijeti izgradnji zajedništva i socijalnoj integraciji. Moglo bi biti teško dokazati gospodarsku održivost kružnog gospodarstva i u mnogim je slučajevima važno uzeti u obzir socijalnu dimenziju (na primjer, za integraciju osoba u nepovoljnom položaju na tržište rada).

U programu LIFE dopušteni su „ostali projekti” i „ostale aktivnosti”. Ta se fleksibilnost može iskoristiti za eksperimentiranje s novim pristupima, novim vrstama projekata i uslugama potpore za postojeće projekte i/ili dionike koje ne privlače tradicionalni formati projekata. Na primjer, jaz između uspješne primjene rješenja za okolišne ili klimatske aktivnosti u okviru projekata program LIFE i njihova stvarnog pristupa tržištu često bi se mogao prevladati kad bi projekti programa LIFE koji najviše obećavaju dobili posebnu potporu za pristup tržištima i mogućim ulagačima. To bi se moglo sastojati od komplementarnog projekta usmjerenog na potporu za pristup tržištu, osposobljavanje za poslovno upravljanje specifično za projekte i stjecanje sredstava, potporu za izgradnju i/ili suradnju u okviru klastera kružnog gospodarstva ili na godišnje nagrade za projekte s posebno velikom dodanom vrijednosti EU-a. Ako bi se novom Financijskom uredbom omogućila veća fleksibilnost u pogledu dodjele paušalnih iznosa za posebne ishode, to bi se moglo iskoristiti i za jačanje kapaciteta za osiguravanje „profitabilnosti” investicijskih projekata i pristup tržištu.

⁽¹⁾ Odluka Europskog parlamenta od 27. travnja 2017. o razrješnici za izvršenje općeg proračuna Europske unije za financijsku godinu 2015., dio III. – Komisija (2016/2151(DEC)), stavak 8., <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0143+0+DOC+XML+V0//HR>.

⁽²⁾ To su takozvani ključni pokazatelji projekta programa LIFE, vidjeti i odjeljak 7. u nastavku.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-future-eu-finances_hr

⁽⁴⁾ Nedavne studije potvrđuju da su za održiva ulaganja potrebne pametne politike i poticaji kako bi se osiguralo veće sudjelovanje šireg društva i svih sektora, posebno na razini lokalnih zajednica i u suradnji s građanima i MSP-ovima kako se oni budu sve više uključivali u inicijative u zajednici zahvaljujući širenju digitalnih tehnologija, ili kao „proizvođači-potrošači” (što znači da mogu, na primjer, proizvoditi, pohranjivati i čak prodavati svoju električnu energiju umjesto da je samo kupuju), vidjeti Europski centar za političke strategije, Strateške bilješke EPSC-a, 25. izdanje, 8. lipnja 2017., str. 14.

Programom LIFE upravljaju službe Komisije i Izvršna agencija, na koju je ta zadaća prenesena u okviru izravnog upravljanja. Izvršna agencija djeluje u okviru granica prenesenih ovlasti u skladu s Odlukom Komisije C(2013) 9414 ili bilo kojom odlukom Komisije kojom se ta odluka zamjenjuje te pod nadzorom službi Komisije. Opću odgovornost za provedbu programa zadržava Komisija. Može se zatražiti pomoć vanjskih stručnjaka da pruže potporu službama Komisije i/ili Izvršnoj agenciji u njihovu radu.

U okviru primjene načela komplementarnosti s drugim europskim programima financiranja kako je navedeno u uvodnim izjavama 5., 11. i 13. i članku 8. Uredbe o programu LIFE, provedbom Višegodišnjeg programa rada osigurat će se dosljednost i sinergije i u što većoj će se mjeri izbjeći preklapanje s drugim politikama i financijskim instrumentima Unije, a posebno će se nastojati postići komplementarnost s programom Obzor 2020. ⁽¹⁾, programom Unije za istraživanje i inovacije za razdoblje 2014.–2020., i s njegovim programima rada ⁽²⁾. To će se uglavnom postići putem kriterija prihvatljivosti za različite vrste projekata i smjernicama za prijavu, priloženima pozivima na podnošenje ponuda, ⁽³⁾ kojima se nastoji postići komplementarnost s programom Obzor 2020. Dvostruko financiranje izbjeći će se unakrsnim provjerama u fazi odabira i putem naknadnih provjera. Iz financiranja u okviru programa LIFE isključeni su projekti usmjereni na istraživanje ili izgradnju velike infrastrukture, koji su obuhvaćeni drugim programima EU-a.

Struktura Višegodišnjeg programa rada slijedi strukturu iz članka 24. stavka 2. Uredbe o programu LIFE i, prema potrebi, zasebno se obrađuju samo potprogrami za okoliš i za klimatske aktivnosti.

Programom je obuhvaćeno razdoblje od 1. siječnja 2018. do 31. prosinca 2020.

1.1. Potprogram za okoliš

Potprogram za okoliš obuhvaća **prioritetna područja** okoliša i učinkovitog korištenja resursa, prirode i bioraznolikosti te okolišnog upravljanja i informacija (članci od 9. do 12. Uredbe o programu LIFE). Svako od prioritetnih područja uključuje nekoliko **tematskih prioriteta**, koji su navedeni u Prilogu III. Uredbi o programu LIFE.

U ovom Višegodišnjem programu rada za razdoblje 2018.–2020. definirane su **teme projekata** u okviru kojih se provode tematski prioriteti.

1.2. Potprogram za klimatske aktivnosti

Potprogramom za klimatske aktivnosti obuhvaćena su **prioritetna područja**: ublažavanje klimatskih promjena, prilagođavanje klimatskim promjenama te upravljanje i informacije (članci od 13. do 16. Uredbe o programu LIFE). Svako prioritetno područje sadržava niz **područja politika** utvrđenih u odjeljku 4. u nastavku, koja se smatraju posebno zanimljivima u razdoblju obuhvaćenom ovim Višegodišnjim programom rada.

2. DODJELA SREDSTAVA PREMA PRIORITETNIM PODRUČJIMA I PREMA RAZLIČITIM VRSTAMA FINANCIRANJA – ČLANAK 24. STAVAK 2., TOČKA (A)

U skladu s člankom 4. Uredbe o programu LIFE, **ukupna financijska omotnica za provedbu programa LIFE za razdoblje od 2014. do 2020.** iznosi 3 456 655 000 EUR, od čega se 75 % dodjeljuje potprogramu za okoliš (2 592 491 250 EUR) i 25 % potprogramu za klimatske aktivnosti (864 163 750 EUR).

U razdoblju od 2014. do 2017. dodijeljeno je 1 349 milijardi EUR potprogramu za okoliš i 446 milijuna EUR potprogramu za klimatske aktivnosti. Za razdoblje od 2018. do 2020. raspoloživo je još 1 657 milijardi EUR.

⁽¹⁾ Uredba (EU) br. 1290/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o utvrđivanju pravila za sudjelovanje u Okvirnom programu za istraživanja i inovacije Obzor 2020. (2014. – 2020.) i širenje njegovih rezultata te stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1906/2006 (SL L 347, 20.12.2013., str. 81.).

⁽²⁾ Posljednji program rada za program Obzor 2020. obuhvaća razdoblje od 2018. do 2020. Obzor 2020. usredotočen je na tri prioriteta, posebice stvaranje izvrsne znanosti u svrhu jačanja izvrsnosti u znanosti Unije na svjetskoj razini, poticanje vodećeg položaja industrije za potporu inovacijama i poslovanju, uključujući mikro, mala i srednja poduzeća (MSP-ove), te suočavanje s društvenim izazovima kako bi se izravno odgovorilo na izazove određene u strategiji Europa 2020. pružanjem potpore aktivnostima koje obuhvaćaju cijeli spektar, od istraživanja do tržišta. U okviru Obzora 2020., istraživanje i inovacije u području okoliša i klimatskih aktivnosti provode se s pomoću niza djelovanja i mogućnosti za suradnju, posebno u okviru društvenog izazova „Klimatska aktivnost, okoliš, učinkovitost resursa i sirovine” i društvenog izazova „Sigurnost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, pomorska istraživanja i istraživanje mora i kopnenih voda i biogospodarstvo”. U tom kontekstu cilj istraživanja i inovacija u području okoliša jest ostvariti gospodarstvo i društvo koje je otporno na klimatske promjene i u kojem se resursi i voda učinkovito koriste.

⁽³⁾ Smjernice za podnošenje zahtjeva za svaki poziv na podnošenje prijedloga nalaze se na internetskim stranicama programa LIFE: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life.htm>

Uredbom o programu LIFE utvrđuje se i najmanji postotak ukupnih proračunskih sredstava namijenjenih za **projekte** (81 %, članak 17. stavak 4. Uredbe o programu LIFE) i najveći postotak proračunskih sredstava dodijeljenih projektima koji se podupiru bespovratnim sredstvima za aktivnosti koja se mogu dodijeliti **integriranim projektima** (30 %, članak 17. stavak 5. Uredbe o programu LIFE).

U tijeku je revizija članka 4. Uredbe o programu LIFE kako bi se uključio doprinos od 4 500 000 EUR Europskim snagama solidarnosti za projekte u područjima zaštite okoliša i klimatskih aktivnosti u kojima sudjeluju mladi volonteri diljem EU-a ⁽¹⁾.

Projekti u okviru programa LIFE financiraju se **bespovratnim sredstvima za aktivnosti** ili, prema potrebi, **financijskim instrumentima** (članak 17. stavak 4. Uredbe o programu LIFE).

U skladu s člankom 24. stavkom 2. točkom (a) Uredbe o programu LIFE, u ovom **Višegodišnjem programu rada navode** se iznosi koje treba dodijeliti **prema prioritetnom području i vrsti financiranja**.

Ukupna dodijeljena sredstva prema vrsti financiranja za oba potprograma

Proračun za 2018.–2020.	u milijunima EUR
Projekti i operativna bespovratna sredstva	
Bespovratna sredstva za aktivnosti	1 263,44
Operativna bespovratna sredstva	36,00
Financijski instrumenti	75,00
Javna nabava	252,70
Izdaci za potporu	29,92
Ukupno	1 657,06

Ukupna dodijeljena sredstva prema prioritetnom području za razdoblje 2018.–2020.

Prioritetna područja	Okoliš i učinkovito korištenje resursa	Priroda i bioraznolikost	Okolišno upravljanje i informacije	Europske snage solidarnosti	Ublažavanje klimatskih promjena	Prilagođavanje klimatskim promjenama	Upravljanje i informacije na području klime
Ukupno prema području (u milijunima EUR)	444,81	632,55	143,38	4,50	230,50	123,85	47,55
Međuzbroj	1 627,14						
Izdaci za potporu (tehnička i administrativna pomoć)	29,92						
Ukupno	1 657,06						

Dodijeljena sredstva prema prioritetnom području i vrsti financiranja su indikativna. Konačan iznos dodijeljenih sredstava za bespovratna sredstva za aktivnosti ovisit će o stvarnom broju prijedloga projekata koji se mogu financirati u okviru svakog prioritetnog područja. Proračunska sredstva za financijske instrumente i između njih mogu se prilagoditi za vrijeme trajanja programa LIFE s obzirom na stvarno korištenje. U skladu s Financijskom uredbom ⁽²⁾, u okviru pragova utvrđenih Uredbom o programu LIFE, preraspodjele sredstava između prioritetnih područja ne smiju prekoračiti 5 % ukupnog iznosa dodijeljenih sredstava za predmetna prioritetna područja.

⁽¹⁾ Više informacija o tekstu Prijedloga uredbe o Europskim snagama solidarnosti i trenutnom stanju povezanog zakonodavnog postupka dostupno je na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/HIS/?uri=COM%3A2017%3A262%3AFIN>.

⁽²⁾ Uredba (EU, Euratom) br. 966/2012.

2.1. Potprogram za okoliš

U okviru ovog Višegodišnjeg programa rada, potprogramu za okoliš dodijeljena su financijska sredstva u iznosu od 1 243,81 milijun EUR ⁽¹⁾.

Posebni postotak proračunskih sredstava dodijeljenih projektima koji se podupiru bespovratnim sredstvima u okviru potprograma za okoliš dodjeljuje se projektima kojima se podržava očuvanje prirode i bioraznolikosti, uključujući povezane projekte informiranja i upravljanja, tehničke pomoći i pripreme projekte (članak 9. stavak 3. Uredbe o programu LIFE) ⁽²⁾. Ostatak financijskih sredstava koja se dodjeljuju projektima dodijelit će se projektima u okviru prioritetnih područja okoliš i učinkovito korištenje resursa te okolišno upravljanje i informacije.

Okvirna dodijeljena sredstva prema vrsti financiranja u okviru potprograma za okoliš

Proračun za 2018.–2020.		u milijunima EUR
Bespovratna sredstva za aktivnosti (*)		
— projekti izgradnje kapaciteta		7,75
— projekti tehničke pomoći		2,95
— ostala bespovratna sredstva za aktivnosti		992,37
Financijski instrument (**)		
Instrument za financiranje prirodnog kapitala (NCFE)		p.m.
Operativna bespovratna sredstva		27,00
Javna nabava		193,67
Izdaci za potporu (***)		20,07
Ukupno		1 243,81

(*) U skladu s člankom 17. stavkom 5. Uredbe o programu LIFE, 30 % proračunskih sredstava dodijeljenih projektima koji se podupiru bespovratnim sredstvima za aktivnosti dodijeljeno je integriranim projektima. Ovisno o stvarnom broju prijedloga za integrirane projekte, neiskorišteni resursi upotrijebit će se za druge projekte koji se financiraju bespovratnim sredstvima za aktivnosti.

(**) Maksimalan iznos troškova upravljanja povezanih s provedbom financijskih instrumenata ne smije premašiti 7 % ukupne omotnice za financijske instrumente.

(***) Uključujući ukupni doprinos programa LIFE proračunu Izvršne agencije u iznosu od 14,58 milijuna EUR, u kojem je 2,33 milijuna EUR doprinosa iz potprograma za klimatske aktivnosti.

Dodijeljena sredstva prema prioritetnom području i prema vrsti financiranja okvirne su prirode.

Proračunska sredstva za financijske instrumente i između njih mogu se prilagoditi za vrijeme trajanja programa LIFE s obzirom na stvarno korištenje. U okviru pragova utvrđenih Uredbom o programu LIFE, preraspodjele sredstava između prioritetnih područja ne smiju prekoračivati 5 % ukupnog iznosa dodijeljenih sredstava za predmetna prioritetna područja.

⁽¹⁾ Iz proračunskih razloga taj iznos uključuje 2,33 milijuna EUR doprinosa proračunu Izvršne agencije iz potprograma za klimatske aktivnosti.

⁽²⁾ Delegirana uredba Komisije (EU) 2018/93 od 16. studenoga 2017. o povećanju postotka proračunskih sredstava koja se dodjeljuju projektima koji se podupiru bespovratnim sredstvima za aktivnosti iz potprograma za okoliš, namijenjenih projektima kojima se podržava očuvanje prirode i biološke raznolikosti, u skladu s člankom 9. stavkom 4. Uredbe (EU) br. 1293/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju Programa za okoliš i klimatske aktivnosti (LIFE) i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 614/2007 (SL L 17, 23.1.2018., str. 5.) (dalje u tekstu „Delegirana uredba o povećanju postotka za prirodu i biološku raznolikost“).

2.2. Potprogram za klimatske aktivnosti

Financijska sredstva predviđena u okviru ovog Višegodišnjeg programa rada za potprogram za klimatske aktivnosti iznose 413,25 milijuna EUR. Sredstva dodijeljena prioritetnim područjima okvirne su prirode i ovise o stvarnom broju prijedloga za bespovratna sredstva za aktivnosti za svako prioritetno područje te o povezanoj obuhvaćenosti tržišta u okviru instrumenta za privatno financiranje energetske učinkovitosti (jedinствен za ovaj potprogram) i instrumenta za financiranje prirodnog kapitala.

Okvirna dodijeljena sredstva prema vrsti financiranja u okviru potprograma za klimatske aktivnosti

Proračun za 2018.–2020.		u milijunima EUR
Bespovratna sredstva za aktivnosti (*)		
Projekti izgradnje kapaciteta		3,00
Projekti tehničke pomoći		0,78
Ostala bespovratna sredstva za aktivnosti		256,59
Financijski instrumenti (**)		
Privatno financiranje energetske učinkovitosti (PF4EE)		75,0
Instrument za financiranje prirodnog kapitala (NCFE)		p.m.
Operativna bespovratna sredstva		9,00
Javna nabava		59,03
Izdaci za potporu (***)		9,85
Ukupno		413,25

(*) U skladu s člankom 17. stavkom 5. Uredbe o programu LIFE, 30 % proračunskih sredstava dodijeljenih projektima koji se podupiru bespovratnim sredstvima za aktivnosti dodijeljeno je integriranim projektima. Ovisno o stvarnom broju prijedloga za integrirane projekte, neiskorišteni resursi upotrijebit će se za druge projekte koji se financiraju bespovratnim sredstvima za aktivnosti.

(**) Maksimalan iznos troškova upravljanja povezanih s provedbom financijskih instrumenata ne smije premašiti 7 % ukupne omotnice za financijske instrumente.

(***) Iznos od 2,33 milijuna EUR doprinosa proračunu Izvršne agencije iz potprograma za klimatske aktivnosti uključen je u ukupni doprinos iz programa LIFE.

3. TEMA PROJEKATA KOJIMA SE PROVODE TEMATSKI PRIORITETI IZ PRILOGA III. ZA POTPROGRAM ZA OKOLIŠ (ČLANAK 24. STAVAK 2. TOČKA (B) UREDBE O PROGRAMU LIFE)

U skladu s uvodnom izjavom 36. i člankom 24. Uredbe o programu LIFE, Višegodišnji program rada sadržava neiscrpan popis tema projekata kojima se provode tematski prioriteti pri čemu se djelovanje usmjerava na konkretne prioritete politike za upravljanje okolišem i povezano upravljanje i informacije i područja djelovanja u okviru potprograma za okoliš. U skladu s uvodnom izjavom 22. Uredbe o programu LIFE, pri ocjenjivanju dodane vrijednosti Unije projekata u okviru potprograma za okoliš Komisija bi trebala obratiti posebnu pozornost na doprinos projekata tematskim prioritetima koji se provode u okviru tematskih područja. Prema tome, projektne teme alat su kojim se projektima koji se odnose na strateški važna područja politika osiguravaju dodatni bodovi, a da pritom ostaju otvoreni za razumne prijedloge u drugim područjima i uključivanje novih ideja kao odgovora na nove izazove.

Poseban postotak sredstava dodijeljenih projektima koji se podupiru bespovratnim sredstvima za aktivnosti namijenit se za projekte kojima se podupire očuvanje prirode i biološke raznolikosti ⁽¹⁾. Tim povećanjem namjenskih sredstava u usporedbi s Uredbom o programu LIFE+ ograničavaju se proračunska sredstva dostupna za projekte u okviru drugih tematskih prioriteta iz potprograma za okoliš i to je, stoga, dodatan razlog da se bolje usmjeri korištenje sredstava u tom području.

Treba napomenuti da nije isključeno financiranje projekata koji se odnose na teme koje nisu uključene na taj popis. Visokokvalitetnim projektima koji ispunjavaju primjenjive kriterije za prihvatljivost i odabir projekata svejedno se mogu dodijeliti sredstva. Stoga se sastavljanjem tog popisa za Višegodišnji program rada osigurava nužna fleksibilnost za ostvarivanje ciljeva programa LIFE i nužna stabilnost za moguće podnositelje zahtjeva da planiraju, pripremaju i dostavljaju prijedloge.

3.1. Prioritetno područje „Okoliš i učinkovito korištenje resursa”

U skladu s člankom 10. točkom (a) Uredbe o programu LIFE, temama projekta koje odgovaraju tom prioritetnom području i povezanim tematskim prioritetima navedenima u Prilogu III. Uredbi o programu LIFE nastoji se ostvariti poseban cilj: **„razviti, testirati i demonstrirati pristupe politikama i upravljanju, najbolje prakse i rješenja** izazova u vezi s okolišem, uključujući i razvoj i predstavljanje inovativnih tehnologija, koji su prikladni za umnožavanje, prijenos ili integriranje, između ostalog u odnosu na vezu između okoliša i zdravlja te kao potpora politikama i zakonodavstvu u vezi s učinkovitom uporabom resursa, uključujući Plan za Europu učinkovitih resursa”. Pristupi inovativnom upravljanju uključuju, posebno, zajedničko eksperimentiranje javnih i privatnih dionika te dionika civilnog društva duž vrijednosnih lanaca za koje se očekuje da će imati izravne i mjerljive pozitivne učinke na okoliš. Svi projekti u okviru tog prioritetnog područja stoga su pilot-projekti ili demonstracijski projekti u smislu članka 18. točaka (a) i (b) Uredbe o programu LIFE, ali nisu usmjereni na istraživanje. Ograničeno primijenjeno istraživanje dopušteno je kao dio pripremnih aktivnosti i/ili aktivnosti praćenja. U pogledu demonstracijskih projekata iz tog prioritetnog područja koji su obuhvaćeni jednom od tema projekata navedenima u nastavku, prednost se daje projektima kojima se u praksi izvode, testiraju, ocjenjuju i šire mjere, metodologije ili pristupi koji su **novi ili nepoznati diljem Unije**.

Uspješnost programa LIFE u pogledu njegovih ciljeva u tom prioritetnom području povezanih s pilot-projektima i demonstracijskim projektima te posebno njegov doprinos prelasku na gospodarstvo s učinkovitim korištenjem resursa te na zaštitu i poboljšanje kvalitete okoliša mjeri se u odnosu na poboljšanja u okolišu koja se mogu pripisati projektima u okviru programa LIFE. Stoga svi projekti u okviru programa LIFE u tom prioritetnom području uključuju aktivnosti koje uzrokuju **izravne i mjerljive učinke na okoliš tijekom trajanja projekta**.

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (a) **Tematski prioriteti za vodu, uključujući morski okoliš:** aktivnosti za provedbu posebnih ciljeva za vodu određenih u Planu za Europu učinkovitih resursa i Sedmom akcijskom programu za okoliš, posebice:
- i. integrirani pristupi za provedbu Direktive 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽²⁾;
 - ii. aktivnosti za provedbu Direktive 2007/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽³⁾;
 - iii. aktivnosti za provedbu programa mjera Direktive 2008/56/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁴⁾ s ciljem postizanja dobrog okolišnog stanja morskih voda;
 - iv. aktivnosti za osiguravanje sigurne i učinkovite uporabe vodnih resursa, poboljšavajući kvantitativno upravljanje vodom, čuvajući visoku razinu kvalitete vode i izbjegavajući zlouporabu i propadanje vodnih resursa.

⁽¹⁾ Kako su izmijenjeni Delegiranom uredbom o povećanju postotka za prirodu i biološku raznolikost.

⁽²⁾ Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike (SL L 327, 22.12.2000., str. 1.).

⁽³⁾ Direktiva 2007/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2007. o procjeni i upravljanju rizicima od poplava (SL L 288, 6.11.2007., str. 27.).

⁽⁴⁾ Direktiva 2008/56/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o uspostavljanju okvira za djelovanje Zajednice u području politike morskog okoliša (Okvirna direktiva o pomorskoj strategiji) (SL L 164, 25.6.2008., str. 19.).

Rješavanje pitanja kvalitete vode te upravljanja poplavama i sušama na troškovno učinkovit način ozbiljan je izazov u EU-u. Rješavanje problema i iskorištavanje mogućnosti u sektoru voda zahtijevaju holistički pristup koji uključuje niz dionika. U skladu s provedbom Okvirne direktive o vodama, Direktive o poplavama i prioriteta Europskog inovacijskog partnerstva za vode projekti bi trebali biti usmjereni na razvoj te posebno na provedbu aktivnosti kojima se državama članicama može pomoći da prijeđu na stvarno integrirano upravljanje vodnim resursima, promičući, prema potrebi, pristupe utemeljene na ekosustavu. U kontekstu aktivnosti usmjerenih na provedbu Okvirne direktive o pomorskoj strategiji posebno se treba usredotočiti na pritiske i učinke u nastajanju te na poticanje integriranijeg upravljanja obalnim područjem i pomorskog prostornog planiranja. U području vodne industrije sazrijevaju tehnologije i postupci koji se upotrebljavaju za osiguravanje pružanja vodnih usluga (proizvodnja vode za piće ili pročišćavanje otpadnih voda). U skladu s prioritetnim područjima Europskog inovacijskog partnerstva za vode, trenutačno postoji dvostruki izazov: i. osigurati ispravnu provedbu tako da se ostvare troškovno učinkoviti, resursno učinkoviti i pravno usklađeni rezultati te ii. osigurati mogućnost rješavanja novih problema u tom području.

Prednost se stoga daje sljedećim temama projekata:

Voda, poplave i suša – Prilog III. odjeljak A točka (a) podtočke od i. do ii.

1. Provedba aktivnosti **upravljanja rizicima od poplava i/ili suše** primjenom barem jednog od navedenog:
 - prirodnih rješenja koja se sastoje od mjera za prirodno zadržavanje vode kojima se povećava infiltracija i skladištenje vode i uklanjaju onečišćujuće tvari prirodnim procesima ili procesima koji su slični prirodnim procesima, uključujući ponovnu naturalizaciju riječne, jezerske, estuarijske i obalne morfologije i/ili ponovno stvaranje povezanih staništa, uključujući poplavne i močvarne nizine,
 - alata za prevenciju i zaštitu te tehnika za podupiranje politike, planiranje uporabe zemljišta, smanjenje rizika, otpornost nakon događaja i upravljanje u hitnim situacijama i/ili
 - integriranih pristupa procjeni rizika i upravljanju njime kojima se uzimaju u obzir društvena ranjivost i koji su usmjereni na poboljšanje otpornosti i istodobno osiguravanje društvene prihvaćenosti.
2. Projekti kojima se rješavaju pitanja **hidromorfoloških pritisaka** utvrđena u planovima za upravljanje riječnim slivovima i koja nastaju uporabom zemljišta ili vode u cilju postizanja dobrog statusa vode ili potencijala, kako je propisano u ciljevima Okvirne direktive o vodama.
3. **Integrirano upravljanje hranjivim tvarima i organskim onečišćujućim tvarima** ljudskog i/ili poljoprivrednog podrijetla izravnim uklanjanjem onečišćenja. Predviđene aktivnosti trebalo bi utvrditi sveobuhvatnom analizom nedostataka ⁽¹⁾ definiranjem mjera koje su potrebne na razini riječnih slivova ili sljevova kako bi se omogućilo ostvarivanje zahtjeva Okvirne direktive o vodama i Okvirne direktive o pomorskoj strategiji, uzimajući u obzir ono što je ostvareno primjenom Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda ⁽²⁾, Direktive o nitratima ⁽³⁾, Direktive o vodi za kupanje ⁽⁴⁾ i Direktive o podzemnim vodama ⁽⁵⁾.
4. Smanjenje pritisaka zbog **kemijskih onečišćujućih tvari** u vodnom okolišu smanjenjem emisija prioriternih tvari i drugih kemikalija koje su određene kao posebne onečišćujuće tvari riječnih slivova, na izvoru, primjenom odgovarajućih supstituta ⁽⁶⁾ ili alternativnih tehnologija.
5. Provođenje **mjera za uštedu vode** u cilju smanjenja kvantitativnih i kvalitativnih pritisaka na vodna tijela u slivovima s nedostatkom vode kako je utvrđeno u relevantnom Planu upravljanja riječnim slivom.

⁽¹⁾ Analiza nedostataka između trenutačnog stanja vodnih tijela i smanjenja pritisaka koji su potrebni za postizanje cilja dobrog stanja prema članku 11. stavku 1. Okvirne direktive o vodama u skladu s kojim države članice moraju uspostaviti programe mjera „vodeći računa o rezultatima analiza iz članka 5.” (analiza pritisaka i učinaka), „radi postizanja ciljeva iz članka 4.” (dobro stanje). U članku 11. stavku 8. navedeno je i da se programi mjera moraju preispitivati svakih šest godina. Za više informacija vidjeti Smjernice za izvješćivanje u skladu s Okvirnom direktivom o vodama za 2016., http://cdr.eionet.europa.eu/help/WFD/WFD_521_2016/Guidance/WFD_ReportingGuidance.pdf, posebno poglavlje 10.1.8.2, str. 245 (opis onoga o čemu države članice moraju izvješćivati u pogledu pokazatelja nedostataka za svaku znatnu vrstu pritiska ili kemijske tvari) i odjeljke 10.1.4. i 10.1.5.

⁽²⁾ Direktiva Vijeća 91/271/EEZ od 21. svibnja 1991. o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda (SL L 135, 30.5.1991., str. 40.).

⁽³⁾ Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. prosinca 1991. o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora (SL L 375, 31.12.1991., str. 1.).

⁽⁴⁾ Direktiva 2006/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. veljače 2006. o upravljanju kvalitetom vode za kupanje i stavljanju izvan snage Direktive 76/160/EEZ (SL L 64, 4.3.2006., str. 37.).

⁽⁵⁾ Direktiva 2006/118/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o zaštiti podzemnih voda od onečišćenja i pogoršanja stanja (SL L 372, 27.12.2006., str. 19.).

⁽⁶⁾ „Odgovarajući supstituti” su druge kemijske tvari koje proizvode iste željene učinke s manjim učinkom na okoliš.

Upravljanje pomorskim i obalnim područjem – Prilog III. odjeljak A točka (a) podtočka iii.

1. Primjena alata, tehnologija ili praksi za **osiguranje održivosti ljudskih djelatnosti povezanih s morskim okolišem**, uključujući smanjenjem pritiska ljudskih djelatnosti na morski okoliš i rješavanjem barem jedne od sljedećih tema koje uzrokuju veliku zabrinutost:
 - podvodna buka,
 - fizičko uznemiravanje morskog dna,
 - dubinsko bušenje,
 - ribolov,
 - akvakultura i/ili
 - plovidba.
2. Projekti čiji je cilj **spriječiti ili smanjiti ispuštanje otpada ili onečišćujućih tvari u more**, njihovim uklanjanjem na izvoru na kopnu i/ili u moru.

Vodna industrija – Prilog III. odjeljak A. točka (a) podtočka iv.

1. Primjena tehnologija za pitku vodu i sustava za pročišćavanje komunalnih voda, uporabom **postupaka kojima se učinkovito iskorištavaju resursi** za pružanje vodnih usluga ⁽¹⁾ te postupaka na licu mjesta i/ili kontrolnih postupaka u cilju **smanjenja ili zaustavljanja ispuštanja onečišćujućih tvari i/ili patogena** kao dijelova otpadnih efluenata.
2. Primjena alata kojima se osigurava **pružanje vodnih usluga kojima se učinkovito iskorištavaju resursi**, u skladu s Direktivom o pitkoj vodi i Direktivom o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda, stanovništvu u **ruralnim područjima** ⁽²⁾.
3. **Povećanje učinkovitosti i djelotvornosti** rješenja i/ili mogućnosti pročišćavanja povezanih s **recikliranom/pročišćenom vodom** provođenjem jednog ili više od navedenog:
 - koncepta za (alternativnu) opskrbu vodom, pročišćavanje otpadnih voda, ponovnu uporabu, obnovu resursa i recikliranje resursa ⁽³⁾,
 - metoda kontrole izvora i troškovno učinkovitih tehnologija, na samoj lokaciji, za ispuštanje onečišćujućih tvari i patogena u sustave za pročišćavanje otpadnih voda,
 - inovacijskih središta za pročišćavanje voda u regijama u kojima trenutačno nedostaju prikladni kanalizacijski sustavi te postrojenja za pročišćavanje i sanitarna infrastruktura, primjenom pametnih tehnologija i decentraliziranih sustava s naglaskom na alternativne izvore vode,
 - sustavnih pristupa za izbjegavanje gubitka vode, energije i resursa u industrijskoj proizvodnji i/ili infrastrukturi za obradu vode i otpadnih voda.

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (b) **Tematski prioriteti za otpad:** aktivnosti za provedbu posebnih ciljeva za otpad određenih u Planu za Europu učinkovitih resursa i Sedmom akcijskom programu za okoliš, posebice:
- i. integrirani pristupi za provedbu planova i programa za otpad;
 - ii. aktivnosti za provedbu i razvoj zakonodavstva Unije o otpadu, s posebnim naglaskom na prvim koracima hijerarhije na području gospodarenja otpadom Unije (sprječavanje, ponovna uporaba i recikliranje);
 - iii. aktivnosti za učinkovito korištenje resursa i učinak životnog ciklusa proizvoda, obrasce potrošnje i dematerijalizaciju gospodarstva.

U području otpada, Planom za Europu učinkovitih resursa i Sedmim akcijskim programom za okoliš nastoje se ostvariti sljedeći opći ciljevi do 2020.:

- smanjenje stvaranja otpada,
- maksimalno recikliranje i ponovna uporaba,

⁽¹⁾ Npr. nastojanjima da se smanji potrošnja energije za pročišćavanje voda i gospodarenje vodama i gubicima vode.

⁽²⁾ Stanovništvo koje živi u ruralnim područjima znači stanovništvo koje živi izvan urbanih područja. Urbana područja utvrđuju se na sljedeći način: 1. prag gustoće naseljenosti (300 stanovnika po km²) primijenjen na mrežna polja od 1 km²; 2. prag minimalne veličine (5 000 stanovnika) koji se primjenjuje na grupirana mrežna polja iznad praga gustoće. Dodatne informacije: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology.

⁽³⁾ Npr. hranjive tvari za tlo (P, K, N) i organski spojevi.

- ograničavanje spaljivanja na materijale koji se ne mogu reciklirati i
- ograničavanje odlagališta na otpad koji se ne može reciklirati ni obnoviti.

Prednost se stoga daje sljedećim temama projekata:

Provedba zakonodavstva o otpadu – Prilog III. odjeljak A točka (b) podtočke i.–ii.

1. Provedba metoda za **gospodarenje** (odvojeno prikupljanje, sortiranje i recikliranje) **otpadom** u najudaljenijim regijama EU-a ⁽¹⁾ ili na otocima ⁽²⁾ na kojima živi manje od 250 000 stanovnika ⁽³⁾.
2. Provedba **inovativnih rješenja** s jednim od sljedećih ciljeva:
 - odvojeno prikupljanje i recikliranje **otpadne električne i elektroničke opreme** (OEEO) **i/ili baterija i akumulatora** ili recikliranje OEEO-a i/ili baterija i akumulatora,
 - rastavljanje i recikliranje **otpadnih vozila**,
 - **selektivno rušenje** građevinskih radova ili zgrada kojim se dobivaju reciklirani ⁽⁴⁾ materijali ili proizvodi s dodanom vrijednošću,
 - razvrstavanje i recikliranje **plastike** ⁽⁵⁾ s dodanom vrijednošću,
 - odvojeno prikupljanje i recikliranje **biološkog otpada** i/ili
 - recikliranje **kompozitnih materijala radi dobivanja ključnih sirovina**.

Pojašnjenje:

Tijekom i nakon provedbe projekta trebalo bi nastojati postići komplementarnost ostalih relevantnih operacija gospodarenja otpadom s tim inovativnim rješenjima i projektom LIFE u skladu s hijerarhijom otpada.

3. **Utvrđivanje** ⁽⁶⁾ i **izdvajanje opasnih tvari sadržanih u otpadu** kako bi se omogućilo recikliranje tretiranog otpada s dodanom vrijednošću ⁽⁷⁾ i sigurno odlaganje opasnih tvari u okviru projekta.

Otpad i učinkovito korištenje resursa – Prilog III. odjeljak A točka (b) podtočka iii.

1. Provedba **novih poslovnih i/ili potrošačkih modela i/ili pristupa za podupiranje učinkovitog korištenja resursa** u prioritetnim industrijskim sektorima koji su navedeni u Planu za Europu učinkovitih resursa ⁽⁸⁾ i u Akcijskom planu EU-a za kružno gospodarstvo ⁽⁹⁾ s naglaskom na trajnost proizvoda, ponovnu uporabu, popravak i recikliranje te alternativne postupke do prodaje proizvoda. Već tijekom trajanja projekta provedbom novih poslovnih modela i pristupa trebala bi se
 - smanjiti uporaba resursa (tj. uporaba materijala, energije i/ili vode, ovisno o glavnim učincima) i

⁽¹⁾ Guadeloupe, La Réunion, Mayotte, Francuska Gijana i Martinique, Saint-Martin (Francuska); Madeira i Azori (Portugal); Kanarski otoci (Španjolska), vidjeti: http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/themes/outermost-regions/

⁽²⁾ Otoci se definiraju kao područja s minimalnom površinom od 1 km²; najmanja udaljenost između otoka i kopna jest 1 km; naseljenost gušća od 50 stanovnika; nema fiksne veze (most, tunel, nasip) između otoka i kopna. Za definiciju vidjeti *Regional focus* br. 01/2011 „Regional typologies: a compilation”; Regionalna politika Europske unije; http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2011_01_typologies.pdf.

⁽³⁾ Prema najnovijim javno dostupnim podacima relevantnih nadležnih tijela.

⁽⁴⁾ Dodana vrijednost znači recikliranje u visokokvalitetne proizvode, a ne recikliranje u aggregate. Pojam je opisan u Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Prema kružnom gospodarstvu: program nulte stope otpada za Europu”, COM(2014) 398 final od 2. srpnja 2014., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0398&from=EN>.

⁽⁵⁾ To uključuje plastičnu ambalažu.

⁽⁶⁾ Uključujući karakterizaciju.

⁽⁷⁾ Dodana vrijednost znači recikliranje u visokokvalitetne proizvode, a ne recikliranje u aggregate. Pojam je opisan u Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Prema kružnom gospodarstvu: program nulte stope otpada za Europu”, COM(2014) 398 final od 2. srpnja 2014., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0398&from=EN>.

⁽⁸⁾ Komunikacija, COM(2011)571 final od 20. rujna 2011., Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, „Plan za Europu učinkovitih resursa”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52011DC0571>.

⁽⁹⁾ Komunikacija, COM(2015) 614 final od 2. prosinca 2015., Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Zatvaranje kruga – akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=EN>

- podupirati preobrazba u malim i srednjim poduzećima (MSP-ovima) ⁽¹⁾ i/ili
- integrirati socijalna dimenzija u poslovni model.

Pojašnjenje:

Alternativni postupci uključuju, ali nisu ograničeni na, razmjenu ili iznajmljivanje, ponovnu proizvodnju, industrijsku simbiozu, optimizaciju prehrambenih lanaca, prijevoz i mobilnost, održive zgrade i izgradnju/rušenje.

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (c) **Tematski prioriteti za učinkovito iskorištavanje resursa, uključujući tlo i šume te zeleno i kružno gospodarstvo:** aktivnosti za provedbu Plana za Europu učinkovitih resursa i Sedmog akcijskog programa za okoliš koje nisu obuhvaćene drugim tematskim prioritetima iz ovog Priloga, posebice:
- i. aktivnosti industrijske simbioze i prijenosa znanja te razvoj novih modela za pomak prema kružnom i zelenom gospodarstvu;
 - ii. aktivnosti tematske strategije za tlo (Komunikacija Komisije od 22. rujna 2006. naslovljena „Tematska strategija za zaštitu tla“) s posebnim naglaskom na ublažavanje i nadoknadu prekrivanja zemljišta, te poboljšano iskorištavanje zemlje;
 - iii. aktivnosti praćenja šuma i informacijskih sustava te sprječavanja šumskih požara.

Projekti u okviru tematskih prioriteta za učinkovito iskorištavanje resursa, uključujući tlo i šume te zeleno i kružno gospodarstvo, bit će usmjereni na provedbu Plana za Europu učinkovitih resursa, Akcijskog plana EU-a za kružno gospodarstvo ⁽²⁾, Tematske strategije za zaštitu tla ⁽³⁾ i Strategije EU-a za šume iz 2013. ⁽⁴⁾

U pogledu industrijske simbioze, prijenosa znanja i prelaska na kružno i zeleno gospodarstvo, posebnu pozornost treba posvetiti kružnom ekološkom poslovanju kojim se učinkovito iskorištavaju resursi, potrošačkoj politici, novim poslovnim i potrošačkim modelima i vrijednosnim lancima. Javna potpora kružnom gospodarstvu bila je dosad sklonija „recikliranju“, a projekti za ponovnu uporabu, popravak i ponovnu proizvodnju nisu dovoljno zastupljeni. ⁽⁵⁾ Provođenjem kružnog gospodarstva duž (lokalnih) vrijednosnih lanaca mogu se ostvariti veliki pozitivni učinci na društvo u pogledu integracije osoba u nepovoljnom položaju na tržište rada i formalizacije aktivnosti sivog gospodarstva. Projekti usmjereni na kružno gospodarstvo trebali bi uzeti u obzir te aspekte zajedno s izravno mjerljivim učinkom na okoliš. Ti vrijednosni lanci bit će usmjereni na prioritetne sektore i tako će promicati i provedbu buduće „Strategije o plastici u kružnom gospodarstvu“ ⁽⁶⁾.

U području zaštite tla potrebno je unaprijediti upravljanje tlom te, posebno, ograničiti i umanjiti prekrivanje tla. Podatke povezane s tlom prikupljene provedbom projekta trebalo bi dostavljati u relevantne regionalne i nacionalne baze podataka i/ili baze podataka EU-a.

Očekuje se da će se projektima usmjerenima na šume pridonijeti nadzoru šuma dostavljanjem relevantnih prikupljenih podataka u postojeće ili buduće europske informacijske sustave o šumama. S druge strane, trebalo bi pronaći troškovno učinkovite pristupe prirodnom uzgoju šuma ili slične alternativne silvikulturne pristupe posađenoj vegetaciji jednake starosti i jedne vrste u cilju daljnjeg poticanja bioraznolikosti i otpornosti. Posebno bi se trebalo zalagati za sprečavanje izbijanja šumskih požara, ublažavanje uvjeta za njihovo širenje i povećanje opće otpornosti šuma, posebno u zaštićenim područjima kao što su područja Natura 2000. u kojima se nalazi velik udio šuma i koja su okosnica djelovanja EU-a usmjerenih na zaštitu prirode.

⁽¹⁾ Za definiciju MSP-a vidjeti: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:n26026&from=EN>

⁽²⁾ Komunikacija, COM(2015) 614 final od 2. prosinca 2015., Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Zatvaranje kruga – akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo“, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=EN>.

⁽³⁾ Komunikacija, COM(2006)231 final, Komisije Vijeću, Europskom parlamentu, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Tematska strategija za zaštitu tla, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52006DC0231>

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/forest/strategy_hr.

⁽⁵⁾ Vidjeti izvješće EAO-a br. 6/2017 „Kružni dizajn – proizvodi u kružnom gospodarstvu“, str. 23.: 5 % svih projekata istraživanja i razvoja u EU-u u području dizajna proizvoda odnose se na ekološki dizajn; 1 % s ponovnom proizvodnjom, 2 % s popravkom, ali 8 % usmjeren je na recikliranje.

⁽⁶⁾ <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-strategy-on-plastics-in-the-circular-economy>.

Prednost se stoga daje sljedećim temama projekata:

Učinkovito iskorištavanje resursa, zeleno i kružno gospodarstvo – Prilog III. odjeljak A točka (c) podtočka i.

Provedba pojma kružnog gospodarstva koji je usmjeren na barem jedan od prioritetnih sektora Akcijskog plana EU-a za kružno gospodarstvo ⁽¹⁾ i osiguravanje uporabe visokokvalitetnih sekundarnih resursa, otpadnih materijala i/ili otpada u vrijednosnim lancu ili različitim vrijednosnim lancima. Već tijekom trajanja projekta provedbom kružnog gospodarstva trebala bi se

- podupirati preobrazba u malim i srednjim poduzećima (MSP-ovima) i/ili
- integrirati socijalna dimenzija u vrijednosne lance.

Tlo – Prilog III. odjeljak A. točka (c) podtočka ii.

1. Provedba aktivnosti u skladu sa Smjernicama o prekrivanju tla ⁽²⁾ s većom učinkovitošću u usporedbi s tržišnim rješenjima radi postizanja **regionalnog ili nacionalnog prostornog razvoja bez daljnjeg oduzimanja zemljišta ili prekrivanja tla**. Takve aktivnosti uključuju barem jedno od navedenog:

- ograničavanje i/ili druge aktivnosti popravljavanja usmjerene na onečišćena mjesta,
- ublažavanje prekrivanja tla i/ili
- nadoknadu za prekrivanje tla.

2. Provedba **integriranih održivih praksi upravljanja tлом** u skladu s Dobrovoljnim smjernicama za održivo upravljanje tлом ⁽³⁾ s pomoću regionalnih, nacionalnih ili transnacionalnih mreža ili organizacija.

Šume – Prilog III. odjeljak A. točka (c) podtočka iii.

Osim podataka o pokazateljima povezanih sa šumskim staništima i ekosustavima te njihovim uslugama, projektima programa LIFE usmjerenima na šume trebali bi se dostaviti i podaci o relevantnim pokazateljima iz kriterija 1., 2. 4. i 5. Ažuriranih paneuropskih pokazatelja za održivo upravljanje šumama. ⁽⁴⁾

1. Djelotvorna i učinkovita primjena alata, metodologija, tehnika, tehnologija i opreme za provedbu **pristupa upravljanja šumama koji su bliski prirodi i sličnih silvikulturnih alternativa** ⁽⁵⁾ **intenzivnijem** ⁽⁶⁾ **upravljanju šumama** i/ili pristupa upravljanju utemeljenih na **posađenoj vegetaciji jednake starosti i jedne vrste**, čija se **troškovna učinkovitost** može usporediti s troškovnom učinkovitošću operacija srednjih i velikih razmjera koje se upotrebljavaju u jednakom kontekstu s intenzivnijim upravljanjem šumama i/ili upravljanjem šumama jednake starosti i s jednom vrstom ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Komunikacija, COM(2015) 614 final od 2. prosinca 2015., Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Zatvaranje kruga – akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=EN>. Prioritetni sektori su sljedeći: plastika, ključne sirovine, rasipanje hrane, biomasa i proizvodi na bio osnovi te otpad od gradnje i rušenja.

⁽²⁾ Radni dokument Službi komisije, Bruxelles SWD(2012) 101 final od 12. travnja 2012., „Smjernice o najboljoj praksi za ograničavanje, ublažavanje ili nadoknađivanje prekrivanja tla”, http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/soil_sealing_guidelines_en.pdf.

⁽³⁾ Koje je donijelo Vijeće FAO-a 5. prosinca 2016. i potvrdio EU i države članice, <http://www.fao.org/3/a-b1813e.pdf>.

⁽⁴⁾ Ministarska izjava iz Madrida od 22. listopada 2015., donesena na Sastanku europskih stručnjaka za šume, 30. lipnja – 2. srpnja 2015., Madrid, Španjolska, http://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/11/III-ELM_7MC_2_2015_MinisterialDeclaration_adopted-2.pdf#page=5

⁽⁵⁾ Npr. šumarske operacije malih razmjera.

⁽⁶⁾ Philipp S. Duncker, Susana M. Barreiro, Geerten M. Hengeveld, Torgny Lind, William L. Mason, Slawomir Ambrozy i Heinrich Spiecker, *Classification of Forest Management Approaches: A New Conceptual Framework and Its Applicability to European Forestry* („Klasifikacija pristupa upravljanja šumama: Novi konceptualni okvir i njegova primjenjivost na europsko šumarstvo”, *Ecology and Society* svezak 17. br. 4.: 51. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05262-170451>, str. 50.: „Različiti pristupi upravljanja šumama ili sustavi silvikulture mogu se razvrstati prema intenzitetu upravljanja ovisno o posebnim silvikulturnim metodama i praksama koje se upotrebljavaju (odabir vrsta, priprema terena, sadenje, njega, prorjeđivanje, konačna sječa, upotreba kemijskih sredstava itd.). Odabir tih metoda i praksi imat će posljedice na strukture i funkcije šumskih ekosustava, uključujući njihovu bioraznolikost i druge kriterije održivosti. U ‚intenzivnom’ upravljanju šumama obično imaju prednost gospodarski aspekti te posebno ciljevi u vezi s proizvodnjom biomase, a ekološki problemi te druge funkcije i usluge ekosustava imaju razmjerno manju ulogu. Uobičajene metode i operacije u okviru tog pristupa obuhvaćaju kratke rotacije, vegetaciju jednake starosti, mogućnost upotrebe neautohtonih vrsta drveća, primjenu kemijskih sredstava, sječu na golo kao konačnu sječu, intenzivne strojne operacije i obradu tla, ili gnojenje i kalcifikaciju”.

⁽⁷⁾ Npr. novi strojevi koji su prikladni za djelomično uklanjanje drveća i usmjereni na male razlike u strukturi vegetacije; sprječavanje oštećenja tla; novi modeli inventara i sustavi IT-a za planiranje vegetacije i upravljanje njome; tehnologije za nadzor na daljinu kojima se sprječava nezakonita sječa šuma; specijalizirana tehnologija za pilane itd.

Pojašnjenje:

Upravljanje šumama koje je blisko prirodi (ponekad se naziva i „ekološko šumarstvo” ili „šumarstvo trajne pokrivenosti”) obilježavaju prakse kojima se pokušavaju oponašati prirodni procesi i kojima se nastoji kombinirati gospodarska uporaba šuma s očuvanjem prirode. Tako nastaju višeslojne i bogate miješane šume kojima se aktivno upravlja i koje su relativno blizu prirodnim šumama. Pojam uključuje aktivno upravljanje šumama sa sječom drvene građe i stoga se ne treba miješati s pristupima čija je isključiva svrha očuvati prirodne procese, na primjer u divljini. Prakse koje se obično upotrebljavaju mogu se razlikovati među zemljama, ali očekuje se da uključuju sljedeće elemente: uporabu domaćih ili prilagođenih vrsta drveća, prirodnu regeneraciju, ograničeni rad strojeva, uključivanje mjera za očuvanje prirode, isključivanje uporabe gnojiva ili pesticida, dugotrajne rotacije te sječu pojedinih stabala ili skupine drveća ⁽¹⁾.

2. Metode testiranja i provedbe ⁽²⁾ za **pretvaranje postojećih šuma koje su vrlo sklone požarima** u otporniju vegetaciju s manjim taloženjem gorivog materijala i rizikom od širenja požara, oslanjajući se na silvikulturne prakse i prakse upravljanja zemljištem koje pogoduju polu-prirodnim miješanim šumama ili šumama širokolisnog drveća, isključuju prekomjerno iskorištavanje povezanih vodnih tijela i/ili osiguravaju održivu uporabu zemljišta kojom se smanjuje rizik od požara i/ili jačina požara.

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (d) **Tematski prioriteti za okoliš i zdravlje, uključujući kemikalije i buku:** aktivnosti podrške za provedbu posebnih ciljeva za okoliš i zdravlje iz Sedmog akcijskog programa za okoliš, posebice:
- i. aktivnosti podrške za provedbu Uredbe (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽³⁾ (REACH) i Uredbe (EU) br. 528/2012 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁴⁾ (Uredba o biocidnim proizvodima) kako bi se osigurala sigurnija, održivija ili gospodarski isplativija uporaba kemikalija (uključujući i nanomaterijale);
 - ii. aktivnosti podrške za olakšavanje provedbe Direktive 2002/49/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁵⁾ (Direktive o upravljanju bukom) kako bi se postigle razine buke koje ne povećavaju značajne negativne učinke na i rizike za ljudsko zdravlje;
 - iii. aktivnosti podrške za izbjegavanje velikih nesreća te posebice za olakšavanje provedbe Direktive 2012/18/EU Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁶⁾ (Direktiva Seveso III).

U odnosu na okoliš i zdravlje potrebno je istražiti nove metode za smanjivanje učinka kemikalija, buke i industrijskih nesreća na okoliš i ljudsko zdravlje.

Prednost se stoga daje sljedećim temama projekata:

Kemikalije – Prilog III. odjeljak A točka (d) podtočka i.

Smanjenje učinka na okoliš ili ljudsko zdravlje, barem jednog od navedenog:

- **tvari za koje je utvrđeno da su štetne za ljudsko zdravlje ili za okoliš u skladu s Uredbom o razvrstavanju, označavanju i pakiranju tvari i smjesa (CLP) ⁽⁷⁾,**

⁽¹⁾ Autori Duncker, P. S., S. M. Barreiro, G. M. Hengeveld, T. Lind, W. L. Mason, S. Ambrozy i H. Spiecker., 2012., *Classification of Forest Management Approaches: a new conceptual framework and its applicability to European forestry* („Klasifikacija pristupa upravljanja šumama: novi konceptualni okvir i njegova primjenjivost na europsko šumarstvo”. *Ecology and Society* svezak 17 br. 4: 51.

⁽²⁾ Metode i pristupi razlikovat će se ovisno, primjerice, o veličini šumske površine, vrsti vlasništva, vrsti šume i biogeografskoj regiji itd.

⁽³⁾ Uredba (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH) i osnivanju Europske agencije za kemikalije te o izmjeni Direktive 1999/45/EZ i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbe Komisije (EZ) br. 1488/94 kao i Direktive Vijeća 76/769/EEZ i direktiva Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ (SL L 396, 30.12.2006., str. 1.).

⁽⁴⁾ Uredba (EU) br. 528/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o stavljanju na raspolaganje na tržištu i uporabi biocidnih proizvoda (SL L 167, 27.6.2012., str. 1.).

⁽⁵⁾ Direktiva 2002/49/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. lipnja 2002. o procjeni i upravljanju bukom iz okoliša (SL L 189, 18.7.2002., str. 12.).

⁽⁶⁾ Direktiva 2012/18/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o kontroli opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne tvari, o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 96/82/EZ (SL L 197, 24.7.2012., str. 1.).

⁽⁷⁾ Uredba (EZ) br. 1272/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o razvrstavanju, označavanju i pakiranju tvari i smjesa, o izmjeni i stavljanju izvan snage Direktive 67/548/EEZ i Direktive 1999/45/EZ i o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (SL L 353, 31.12.2008., str. 1.), kako je posljednje izmijenjena u skladu s tehničkim i znanstvenim napretkom: <https://echa.europa.eu/regulations/clp/legislation>.

- kombinacije učinaka kemikalija, uključujući endokrine disruptore,
- nanomaterijala,
- biocidnih proizvoda i/ili pesticida.

To se postiže na jedan ili više sljedećih načina:

- sigurnijom ili održivijom uporabom,
- smanjivanjem izloženosti toksičnim kemikalijama u proizvodima ili u okolišu i/ili
- zamjenjivanjem sa sigurnijim tvarima ili s nekemijskim rješenjima.

Buka – Prilog III. odjeljak A točka (d) podtočka ii.

U okviru ovog naslova prednost će se dati projektima u urbanim područjima kako bi se popravila situacija za najveći mogući broj ljudi.

Smanjenje buke s cesta u gusto naseljenim urbanim područjima uporabom površina s niskom emisijom buke i/ili guma s troškovima životnog ciklusa koji se mogu usporediti sa standardnim površinama i/ili gumama, ali se njima postiže znatno smanjenje buke.

Industrijske nesreće – Prilog III. odjeljak A točka (e) podtočka iii.

Olakšavanje provedbe **Direktive Seveso III** (Direktiva 2012/18/EU) o kontroli opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne tvari primjenom posebno troškovno učinkovitih metodoloških alata za provedbu **mapiranja rizika za ljudsko zdravlje i okoliš** i za sprječavanje **domino učinaka**. Projektima se predviđa demonstracijska primjena tih alata od strane različitih nadležnih tijela i provedba mjera za sprječavanje ili smanjenje rizika.

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (e) **Tematski prioriteti za kvalitetu zraka i emisije, uključujući urbanu okolinu:** aktivnosti podrške za provedbu posebnih ciljeva za zrak i emisije iz Plana za Europu učinkovitih resursa i Sedmog akcijskog programa za okoliš, posebice:
- i. integrirani pristupi provedbi zakonodavstva o kvaliteti zraka;
 - ii. aktivnosti podrške za olakšavanje poštovanja važećih standarda Unije za kvalitetu zraka i povezanih zračnih emisija, uključujući Direktivu 2001/81/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹⁾ (Direktiva o nacionalnim gornjim graničnim vrijednostima emisija);
 - iii. aktivnosti podrške za pojačanu provedbu Direktive 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća ⁽²⁾ (Direktiva o industrijskim emisijama) s posebnim naglaskom na poboljšanje definiranja i provođenja najboljih dostupnih praksi, osiguravajući jednostavan javni pristup informacijama i pojačavajući doprinose Direktive o industrijskim emisijama inovaciji.

Tematski prioritet „kvaliteta zraka i emisija, uključujući urbanu okolinu” usmjeren je na provedbu zakonodavstva o kvaliteti zraka i sveobuhvatnog pristupa urbanim ekološkim problemima. U Europi je onečišćenje zraka i dalje najveći problem za zdravlje koji je povezan s okolišem, sa stopom smrtnosti više nego deset puta većom od stope smrtnosti zbog prometnih nesreća i znatnim učinkom na ekosustave (npr. u 70 % mjesta Natura 2000 postoji problem eutrofikacije zbog onečišćenja zraka). On bi se trebao rješavati u skladu s novom Strategijom EU-a za kvalitetu zraka za razdoblje do 2030. Projekti bi se trebali odnositi na lebeće čestice i/ili NO₂, a ne na CO₂. Ako je glavni cilj smanjenje emisija CO₂, projekt bi trebalo podnijeti u okviru potprograma za klimatske aktivnosti.

Direktiva o industrijskim emisijama ključni je instrument za sprječavanje onečišćenja i za kontrolu onečišćenja iz velikih točkastih izvora. Iskustvo u provedbi Direktive o industrijskim emisijama (i njezine prethodnice Direktive o integriranom sprječavanju i kontroli onečišćenja) omogućilo je utvrđivanje dodatnih potreba u smislu javnog informiranja i uvođenja tehnika u nastanku.

⁽¹⁾ Direktiva 2001/81/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o nacionalnim gornjim graničnim vrijednostima emisija za određene tvari koje onečišćuju atmosferu (SL L 309, 27.11.2001., str. 22.).

⁽²⁾ Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenog 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola onečišćenja) (SL L 334, 17.12.2010., str. 17.).

Prednost se stoga daje sljedećim temama projekata:

Zakonodavstvo o kvaliteti zraka i Direktiva o nacionalnim gornjim graničnim vrijednostima emisija – Prilog III. odjeljak A točka (e) podtočke i.–ii.

Ako nije izričito navedeno drugačije, projekti u vezi s kvalitetom zraka trebali bi općenito biti usmjereni na gradska područja kako bi obuhvatili što veći broj ljudi.

1. **Poboljšanje kvalitete zraka i smanjenje emisija lebdećih čestica (PM)** u područjima s viskom stopom korištenja krutog goriva kao što su biomasa, ugljen i treset za grijanje u kućanstvima. Takvim projektima provodi se jedno ili više navedenog:
 - tehnička rješenja ⁽¹⁾,
 - upravljanje,
 - regulatorna rješenja i/ili
 - rješenja utemeljena na poticajima ⁽²⁾.
2. **Održiva mobilnost cestovnog prometa** usmjerena na emisije tvari koje onečišćuju zrak čije je smanjenje od presudne važnosti za zadovoljavanje standarda kvalitete zraka i koja je usmjerena na jedno ili više navedenog:
 - čišću vožnju u stvarnom životu,
 - uporabu čišćih ili električnih vozila na dva ili tri kotača i/ili analizu povezanih infrastrukturnih potreba i njihove pokusne primjene,
 - uporabu električnih vozila ili vozila s vrlo niskim emisijama ⁽³⁾,
 - uporabu alternativnih goriva,
 - inovativne programe prilagodbe vozila ⁽⁴⁾,
 - alternativne tehnologije prijenosnih sustava ⁽⁵⁾,
 - izrazito učinkovite sustave za pristup prometu (kao što su zone s niskim emisijama i program cestarina) putem naprednih kriterija pristupa i/ili oznaka i/ili
 - uporabu inovativnih logističkih platformi ⁽⁶⁾.
3. **Održivo zrakoplovstvo i mobilnost necestovnih pokretnih strojeva (NRMM)** u cilju smanjenja emisija, posebno iz postojećih NRMM-ova koji (još) nisu obuhvaćeni Uredbom (EU) 2016/1628 ⁽⁷⁾.
4. **Smanjenje emisija amonijaka, metana i lebdećih čestica iz poljoprivrede** kao podrška provedbi nadograđenog Kodeksa dobre prakse UNECE-a za smanjenje emisija iz poljoprivrede ⁽⁸⁾.

⁽¹⁾ Npr. prethodna obrada goriva, uporaba tehnologija s niskom stopom prašine, tehnologije visoke učinkovitosti, čistog sagorijevanja i kontrole, kombinacija s obnovljivom energijom bez emisija, pohranjivanje topline.

⁽²⁾ Imajte na umu da izravna plaćanja poticaja trećim stranama nisu prihvatljiva u okviru programa LIFE u skladu s člankom II.11 Predložka ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava za program LIFE.

⁽³⁾ Vozila s vrlo niskim emisijama u smislu programa rada za Obzor 2020. http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-transport_en.pdf. To može uključivati vozila za javni prijevoz.

⁽⁴⁾ Predviđeni proizvodi mogli bi biti automobili i motorizirana vozila na dva ili tri kotača.

⁽⁵⁾ Kao što je, na primjer, električna mobilnost i mobilnost na bazi vodika.

⁽⁶⁾ Npr. za isporuku robe do odredišta.

⁽⁷⁾ Uredba (EU) 2016/1628 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. rujna 2016. o zahtjevima koji se odnose na ograničenja emisija plinovitih i krutih onečišćujućih tvari i homologaciju tipa za motore s unutarnjim izgaranjem za necestovne pokretne strojeve, o izmjeni uredbi (EU) br. 1024/2012 i (EU) br. 167/2013 te o izmjeni i stavljanju izvan snage Direktive 97/68/EZ (SL L 252, 16.9.2016., str. 53.) npr. iz prijevoza unutarnjim plovnicama, lučke infrastrukture ili gradilišta. To može uključivati promjenu goriva (uključujući električnu energiju), gorivo s niskim emisijama (npr. zrakoplovno gorivo s niskim emisijama čestica) i prilagodba s tehnologijama za smanjenje emisija. Aktivnosti se mogu dopuniti provedbom povezanih urbanih politika, regulatornih pristupa i planiranja. Aktivnosti bi trebale dovesti do smanjenja emisija tvari koje onečišćuju zrak kao što su lebdeće čestice i NO₂.

⁽⁸⁾ <http://www.unece.org/index.php?id=41358>

Direktiva o industrijskim emisijama – Prilog III. odjeljak A točka (e) podtočka iii.

Primjena **tehnika za sprječavanje i smanjivanje onečišćenja** koje se u Direktivi o industrijskim emisijama nazivaju novim tehnikama.

Urbana okolina – Prilog III. odjeljak A točka (e)

Provedba **integriranih urbanih politika i regulatornih pristupa za održivo planiranje i projektiranje i/ili za podupiranje inovativnih tehničkih rješenja** kako bi se poboljšao barem jedan od sljedećih aspekata:

- javni gradski prijevoz i mobilnost,
- energetska učinkovitost ili učinkovita uporaba resursa ili obnovljive energije bez emisija ili s niskim emisijama ⁽¹⁾ ili rješenja povezanih s materijalima ⁽²⁾,
- lokalna proizvodnja hrane i/ili
- stanje urbanih ekosustava i njihovih usluga ⁽³⁾.

3.2. Prioritetno područje „Priroda i bioraznolikost”

U skladu s člankom 11. točkom (a) Uredbe o programu LIFE, temama projekata koje odgovaraju prioritetnom području i povezanim tematskim prioritetima iz Priloga III. Uredbi o programu LIFE ostvaruje se poseban cilj: „doprinijeti razvoju i provedbi politike i zakonodavstva Unije na području prirode i bioraznolikosti, uključujući strategiju Unije za biološku raznolikost do 2020. i Direktive Vijeća 92/43/EEZ ⁽⁴⁾ i Direktive 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁵⁾, posebice primjenom, razvijanjem, testiranjem i demonstriranjem pristupa, najboljih praksi i rješenja”.

Program LIFE bio je ključni alat u podupiranju provedbe direktiva o pticama i staništima u posljednjih 25 godina te je bio važan i u određenim je slučajevima bio od ključne važnosti za uspostavu mreže Natura 2000. U Provjeri prikladnosti direktiva o prirodi ⁽⁶⁾ i Akcijskom planu za prirodu, ljude i gospodarstvo ⁽⁷⁾ ističe se potreba za povećanjem financiranja za ovo prioritetno područje, što se osigurava Delegiranom uredbom o izmjeni članka 9. stavka 4. Uredbe o programu LIFE. U okviru prioritetnog područja Priroda i bioraznolikost programa LIFE financijska sredstva i dalje će se usmjeravati na područja Natura 2000 kako bi se osiguralo potpuno ispunjenje obveza iz cilja 1. Strategije za bioraznolikost i, istodobno, promicanje projekata kojima se ostvaruju ciljevi 2., 3., 4. i 5. Strategije za bioraznolikost do 2020.

Projekti u području prirode i bioraznolikosti okviru programa LIFE trebali bi se uzajamno dopunjavati i, prema potrebi, dopunjavati druge tematske prioritete povezane s prirodom i bioraznolikošću, na primjer projekt koji je usmjeren na područja mreže Natura 2000, prema potrebi, trebao bi biti usmjeren i na invazivne strane vrste. Stoga se načela koja se primjenjuju u okviru jednog od tematskih prioriteta primjenjuju i na komplementarni prioritet, kako bi se izbjegle nedosljednosti. Ako se projekti kojima se provode ciljevi 2., 3., 4. i/ili 5. Strategije za bioraznolikost do 2020. provode (pa i samo djelomično) u područjima mreže Natura 2000, predložene mjere moraju biti u skladu s ciljevima očuvanja tog područja, planom upravljanja područjem ili jednakovrijednim instrumentima i/ili aktom o određivanju posebnih područja očuvanja. Nadalje, projektima programa LIFE koji su usmjereni na šume trebali bi se osigurati i podaci o relevantnim pokazateljima iz kriterija 1., 2. 4. i 5. Ažuriranih paneuropskih pokazatelja za održivo upravljanje šumama ⁽⁸⁾.

⁽¹⁾ Obnovljiva energija bez emisija/s niskim emisijama. Projekt bi se trebao odnositi na lebdeće čestice i/ili NO₂, a ne na CO₂. Ako je glavni cilj smanjenje emisija CO₂, projekt bi trebalo podnijeti u okviru potprograma za klimatske aktivnosti.

⁽²⁾ Uključujući rješenja komplementarna aktivnostima u okviru Pakta gradonačelnika.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/102.pdf

⁽⁴⁾ Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL L 206, 22.7.1992., str. 7.).

⁽⁵⁾ Direktiva 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL L 20, 26.1.2010., str. 7.).

⁽⁶⁾ Radni dokument službi Komisije SWD(2016) 472 final od 16. prosinca 2016. „Provjera prikladnosti zakonodavstva EU-a o prirodi (direktive o pticama i staništima) Direktive 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica i Direktive Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore” (dalje u tekstu „Provjera prikladnosti Direktive o pticama i Direktive o staništima”).

⁽⁷⁾ COM(2017) 198 final od 27. travnja 2017. – Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Akcijski plan za prirodu, ljude i gospodarstvo”.

⁽⁸⁾ Ministarska izjava iz Madrida od 22. listopada 2015., donesena na Sastanku europskih stručnjaka za šume, 30. lipnja – 2. srpnja 2015., Madrid, Španjolska, http://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/11/III-ELM_7MC_2_2015_MinisterialDeclaration_adopted-2.pdf#page=5

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (a) **Tematski prioriteti za prirodu:** aktivnosti za provedbu direktiva 92/43/EEZ i 2009/147/EZ, posebice:
- aktivnosti usmjerene na poboljšanje statusa očuvanja staništa i vrsta, uključujući morska staništa i vrste te vrste ptica, koji su od interesa Uniji;
 - aktivnosti u pružanju podrške biogeografskim seminarima mreže Natura 2000;
 - integrirani pristupi za provedbu prioritetnih akcijskih okvira.

Prednost imaju sljedeće teme projekata kojima se pridonosi cilju 1. Strategije za bioraznolikost do 2020. radi potpune provedbe direktiva o pticama i staništima:

- Poboljšanje statusa očuvanja vrsta staništa ili vrsta od interesa za Zajednicu ⁽¹⁾ u skladu s direktivama EU-a o pticama i staništima, usmjereno na **područja mreže Natura 2000 koja su predložena ili određena za te vrste staništa ili vrsta** ⁽²⁾.
- Projekti usmjereni na poboljšanje statusa vrsta staništa ili vrsta od interesa za Zajednicu pod uvjetom da njihov **status nije „povoljan/siguran i nije u opadanju”** ili „**nepoznat**” prema najnovijim ukupnim procjenama koje su države članice dostavile na mjerodavnoj geografskoj razini u skladu s člankom 17. Direktive o staništima ili prema najnovijim procjenama u skladu s člankom 12. Direktive o pticama i procjenama ptica na razini EU-a.
- Provedba **pomorske komponente** Direktive o staništima i Direktive o pticama i povezanih odredbi u okviru deskriptora 1. Okvirne direktive o pomorskoj strategiji, posebno kada su takvi projekti usmjereni na jednu ili više sljedećih aktivnosti:
 - popunjavanje i dovršavanje nacionalnih inventara za uspostavu *off-shore* pomorskih mjesta mreže Natura 2000,
 - obnovu pomorskih područja mreže Natura 2000 i upravljanje njima, uključujući pripremu i provedbu planova za upravljanje mjestima,
 - aktivnosti usmjerene na sukobe, povezane s vrstama, staništima ili mjestima, između očuvanja mora i ribara ili drugih „korisnika mora”, kao i aktivnosti u okviru kojih se kombiniraju mjere očuvanja s održivim korištenjem mjesta Natura 2000 i/ili
 - demonstracijske ili inovativne pristupe za ocjenjivanje ili praćenje učinka ljudskih aktivnosti na važna morska staništa i vrste i njihovu primjenu kao alata za usmjeravanje aktivnih mjera za očuvanje okoliša.

Prilog III. Uredbi o programu LIFE

- (b) **Tematski prioriteti za bioraznolikost:** aktivnosti za provedbu Strategije Unije za bioraznolikost do 2020., posebice:
- aktivnosti usmjerene na doprinos ostvarenju cilja broj 2;
 - aktivnosti usmjerene na doprinos ostvarenju ciljeva broj 3, 4 i 5.

Sljedeće su teme projekta usmjerene na provedbu ciljeva 2, 3, 4 i 5 Strategije za bioraznolikost do 2020., ako su oni poglavito usmjereni na opće i posebne ciljeve u skladu s člancima od 3. do 11. Uredbe o programu LIFE i stoga se mogu financirati u okviru programa LIFE.

⁽¹⁾ Upućivanje na pojam „interes Zajednice” u ovom se kontekstu tumači kao „interes Unije”.

⁽²⁾ Provedbeni alati za tu temu projekta su relevantni okvir za prioritetne aktivnosti i akcijski planovi za staništa i/ili vrste.

Prednost se daje temama projekta navedenima u nastavku:

1. Razvoj i provedba planova za **zelenu infrastrukturu** ⁽¹⁾ i aktivnosti **kojima se poboljšava stanje ekosustava i usluga koje pružaju** ⁽²⁾ i/ili **povezanosti** između područja mreže Natura 2000 i/ili drugih zaštićenih područja.

Razvoj i primjena **metoda i/ili tehnika koje se mogu ponoviti i povezane su sa zelenom infrastrukturom** u cilju učinkovitog upravljanja negativnim učincima **energetske ili prometne infrastrukture** na bioraznolikost jačanjem povezivosti. Takve tehnike i/ili metode trebale bi biti **ekonomičnije od kvalitativno jednakovrijednih rješenja** koja se već nude na tržištu i, prema potrebi, dovesti do zajedničkih rješenja ili razvoja tehničkih standarda.

2. Razvoj i primjena alata usmjerenih na **integraciju bioraznolikosti u financijske i poslovne odluke** kako bi se izbjegli, s pomoću očuvanja i obnove bioraznolikosti tijekom projekta, **neto gubici bioraznolikosti i/ili pojačane usluge ekosustava kojima se povećavaju prihodi** ⁽³⁾.
3. Usmjeravanje na **ugrožene vrste ili staništa** koja **nisu uključena u priloge Direktive o staništima**, ali imaju status **„ugroženih” vrsta ili još lošiji status** na europskim crvenim popisima vrsta ⁽⁴⁾ ili staništa ⁽⁵⁾ ili, za vrste koje nisu obuhvaćene europskim crvenim popisima, na crvenom popisu IUCN-a ⁽⁶⁾.
4. Rješavanje problema **invazivnih stranih vrsta** ⁽⁷⁾ testiranjem i provedbom sljedeća tri koraka u odgovarajućem prostornom opsegu unutar sveobuhvatnog okvira:

— sprječavanje uvođenja invazivnih stranih vrsta, posebno uklanjanjem prioriternih putova za njihovo uvođenje,

— uspostava sustava ranog otkrivanja i brzog iskorjenjivanja, te

— iskorjenjivanje, kontrola ili ograničavanje uvedenih invazivnih stranih vrsta.

Trebalo bi uspostaviti projekte za poboljšanje postojećih, ili uvođenje novih, tehničkih, administrativnih i/ili pravnih okvira na odgovarajućoj razini, posebno u pogledu vrsta, ali ne ograničavajući se na njih, koje su obuhvaćene popisom invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u Uniji u skladu s člankom 4. stavkom 1. Uredbe (EU) br. 1143/2014 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁸⁾.

Pojašnjenje: Ako je određeni korak već pokriven neovisno o projektu ili ne može biti pokriven u kontekstu projekta, aktivnosti povezane s projektom moraju barem biti jasno smještene u širem okviru kojim se povezuju sva tri koraka.

3.3. Prioritetno područje „Okolišno upravljanje i informacije”

U skladu s člankom 12. točkom (a) Uredbe o programu LIFE, temama projekata koje odgovaraju tom prioritetnim području i povezanim tematskim prioritetima navedenim u Prilogu III. Uredbi o programu LIFE, ostvaruje se poseban cilj: „promicati podizanje svijesti o pitanjima okoliša, uključujući stvaranje javne potpore i potpore dionika za razvoj politika Unije na području okoliša te promicati spoznaje o održivom razvoju i nove modele za održivu potrošnju.”

⁽¹⁾ Zelena infrastruktura (GI) je strateški planirana mreža prirodnih i poluprirodnih područja s drugim ekološkim obilježjima koja su osmišljena i kojima se upravlja u cilju ostvarenja velikog broja usluga ekosustava. Njome su obuhvaćeni zeleni prostori (ili plavi ako je riječ o vodnim ekosustavima) i druga fizička obilježja u kopnenim (uključujući obalna područja) i pomorskim područjima. Zelena infrastruktura na kopnu nalazi se u ruralnim i urbanim okruženjima. Vidjeti <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013DC0249>.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf

⁽³⁾ Za primjere vidjeti, na primjer, Platformu za poslovanje i bioraznolikost http://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/resources/index_en.htm.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/index_en.htm.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/redlist_en.htm.

⁽⁶⁾ <http://www.iucnredlist.org/>

⁽⁷⁾ Uredba (EU) br. 1143/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2014. o sprječavanju i upravljanju unošenja i širenja invazivnih stranih vrsta (SL L 317, 4.11.2014., str. 35.), i u okviru cilja 5. Strategije za bioraznolikost ili u cilju postizanja razine zaštite iz deskriptora 2. – Neautohtone vrste, Prilog I. stavak 2. Direktive 2008/56/EZ.

⁽⁸⁾ Popis se redovito ažurira, na primjer Provedbena uredba Komisije (EU) 2016/1141 od 13. srpnja 2016. o donošenju popisa invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u Uniji u skladu s Uredbom (EU) br. 1143/2014 Europskog parlamenta i Vijeća (SL L 189, 14.7.2016., str. 4.).

Prilog III. Uredbi o programu LIFE**Prioritetno područje „Okolišno upravljanje i informacije”**

- (a) informacije, komunikacija i kampanje za podizanje razine svijesti u skladu s prioritetima Sedmog akcijskog programa za okoliš;
- (b) aktivnosti pružanja podrške učinkovitim postupku kontrole kao i poštovanju mjera promicanja u vezi s zakonodavstvom Unije o okolišu, i pružanja podrške informacijskim sustavima i informacijskim alatima pri provedbi zakonodavstva Unije o okolišu.

Informacije, komunikacija i kampanje podizanja svijesti – Prilog III. odjeljak C točka (a)

Prilikom ocjenjivanja europske dodane vrijednosti predloženih projekata uzima se u obzir geografsko područje primjene informacija, komunikacija i kampanja za podizanje svijesti.

Podizanje razine svijesti o okolišnim problemima, politikama zaštite okoliša EU-a, alatima i/ili zakonodavstvu među relevantnom ciljnom publikom čime se nastoji promijeniti njihova percepcija i poticati prihvaćanje ekološkog ponašanja i praksi i/ili izravno sudjelovanje građana. Podnositelji zahtjeva moraju dostaviti znatne dokaze da je promjena razine svijesti ⁽¹⁾ u područjima obuhvaćenim projektom ključni čimbenik za podupiranje ispravne provedbe i/ili budućeg razvoja alata i/ili zakonodavstva politika zaštite okoliša EU-a. Aktivnosti podizanja razine svijesti trebale bi imati najveću pokrivenost relevantnu za određeno pitanje ⁽²⁾. Ekološki problemi, politike zaštite okoliša EU-a, alati i/ili zakonodavstvo trebali bi biti izravno povezani s jednom ili više tema koje su navedene ispod sljedeća tri prioriteta ⁽³⁾:

Zeleni rast:

- održiva potrošnja usmjerena na sprječavanje otpada, posebno plastičnog otpada, otpada od hrane i otpada u moru;
- prelazak na kružno gospodarstvo, posebno na provedbu održivih poslovnih modela, održive proizvodnje, proizvoda i usluga ⁽⁴⁾;

Povezivanje s građanima:

- mreža Natura 2000 i koristi provedbe europskog zakonodavstva o prirodi, u skladu s Akcijskim planom za prirodu, ljude i gospodarstvo ⁽⁵⁾;
- invazivne strane vrste;
- sigurna uporaba kemikalija;
- koristi za prirodu uključujući zelenu infrastrukturu i povezane usluge ekosustava;

Ostvarivanje plana:

- kvaliteta zraka u urbanim područjima i njezini učinci na zdravlje i/ili
- koristi provedbe zakonodavstva o vodi.

⁽¹⁾ Razina svijesti definira se kao udio ciljne publike koji je upoznat s idejom/terminom/proizvodom/pojmom/ekološkim problemom itd. koji je predmet predloženog projekta programa LIFE. Vidjeti isto razlikovanje u okviru ključnih pokazatelja projekta programa LIFE (http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmttools/life2014_2020/documents/160215_LIFEproject_level_outcome_indicators.pdf) između „dosega” (Doseg se definira kao uspješno pružanje posebnih informacija o projektu ciljnoj publici (javnosti ili skupini dionika) koju predstavljaju njezini pojedinačni članovi. Iz određenih uzoraka ponašanja može se zaključiti da su pojedinci obuhvaćeni dosegom) i „podizanja razine svijesti” (Podizanje razine svijesti definira se kao uspješno povećanje razumijevanja i znanja o fokusnom području projekta među ciljnom publikom (javnost ili skupina dionika) koju predstavljaju njezini pojedini članovi) kao osnova za promjenu ponašanja.

⁽²⁾ Opće je načelo da bi ti prijedlozi stoga trebali biti potpuno usmjereni na državu članicu, nekoliko država članica ili cijeli EU, cijeli sektor tržišta, veliko gradsko područje, vrste u čitavom opsegu, biogeografsko područje ili sve regije koje se suočavaju sa sličnim problemom.

⁽³⁾ Iz Strateškog plana za razdoblje 2016.–2020. Glavne uprave za okoliš: https://ec.europa.eu/info/publications/strategic-plan-2016-2020-environment_en

⁽⁴⁾ Uključujući održivu gradnju.

⁽⁵⁾ COM(2017) 198 final od 27. travnja 2017. – Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Akcijski plan za prirodu, ljude i gospodarstvo”, http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm,

Aktivnosti pružanja podrške učinkovitom postupku kontrole kao i mjerama promicanja usklađenosti – Prilog III. odjeljak C točka (b)

Informacijski sustavi, kvaliteta javne uprave i dobrovoljni pristupi

1. **Poboljšanje okolišnih informacijskih sustava** kojima upravljaju javna tijela za **elektroničko prikupljanje, obradu, pohranu i razmjenu informacija o okolišu**, razvojem i osiguravanjem novih ili, prema potrebi, jačanjem postojećih sustava. Projektima bi se trebala poboljšati provedba politike zaštite okoliša EU-a i oni bi trebali biti u skladu s obvezama obavješćivanja EU-a.

Pojašnjenje:

Poboljšanja mogu uključivati smanjenje administrativnog opterećenja, bolju razmjenu informacija unutar tijela i između njih, pojačanu krajnju uporabu okolišnih informacija, uključujući izvješćivanje i bolje pružanje usluga krajnjim korisnicima, uključujući javnost.

Kada je riječ o podacima dobivenima praćenjem kemikalija, projektima bi se trebala poboljšati dostupnost podataka i raspoloživost podataka dobivenih praćenjem kemikalija za regulatorne postupke uporabom Informacijske platforme za praćenje kemikalija (IPCHEM) povezivanjem podataka dobivenih praćenjem kemikalija s podacima o zdravlju povezanom s ljudima i okolišem i uspostavom odnosa među tim podacima.

2. **Poboljšanje kapaciteta i kvalitete javne uprave u pogledu planova, programa, analiza, revizija i procjena i/ili dozvola, odstupanja i ostalih odluka o određenim aktivnostima**, prema potrebi u partnerstvu s privatnim subjektima, u cilju smanjenja administrativnog opterećenja uz ostvarivanje najboljih mogućih rezultata za okoliš i integracije, prema potrebi, očuvanja prirode.

Cilj je jedna stvar ili više njih u nastavku:

Planovi, programi, analize, preispitivanja i ocjene

- **planovi za kvalitetu zraka** ⁽¹⁾;
- **nacionalni programi kontrole onečišćenja zraka** ⁽²⁾;
- **planovi upravljanja riječnim slivovima** ⁽³⁾ i povezani programi mjera, analize i preispitivanja;
- **pomorski prostorni planovi** i povezani programi mjera i pomorske strategije u cilju osiguravanja sinergija s mrežom Natura 2000 i planovima upravljanja riječnim slivovima;
- **planovi upravljanja rizicima od poplava** ⁽⁴⁾;
- **akcijski planovi za nitrate** ⁽⁵⁾;
- **planovi za gospodarenje otpadom** ⁽⁶⁾;
- **planovi upravljanja mrežom Natura 2000** ⁽⁷⁾;
- **planovi za upravljanje šumama koji su potrebni u skladu s Uredbom o ruralnom razvoju**, u cilju stvaranja šuma veće bioraznolikosti;

⁽¹⁾ Npr. kako je predviđeno u Direktivi 2008/50/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2008. o kvaliteti zraka i čistom zraku za Europu (SL L 152, 11.6.2008., str. 1.).

⁽²⁾ Direktiva (EU) 2016/2284 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o smanjenju nacionalnih emisija određenih atmosferskih onečišćujućih tvari, o izmjeni Direktive 2003/35/EZ i stavljanju izvan snage Direktive 2001/81/EZ (SL L 344, 17.12.2016., str. 1.).

⁽³⁾ Direktiva 2000/60/EZ, vidjeti članke 5., 11. i 13.

⁽⁴⁾ Direktiva 2007/60/EZ.

⁽⁵⁾ Direktiva 91/676/EEZ.

⁽⁶⁾ Direktiva 2008/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o otpadu i stavljanju izvan snage određenih direktiva (SL L 312, 22.11.2008., str. 3.).

⁽⁷⁾ Direktive 92/43/EEZ i 2009/147/EZ.

- **planovi korištenja zemljišta i ostali planovi za koje su potrebne strateške procjene okoliša** ⁽¹⁾ kako bi se mogli bolje uzeti u obzir ekosustavi ⁽²⁾ i njihove usluge ⁽³⁾;
- **ocjene usluga ekosustava i povezanih aktivnosti** ⁽⁴⁾ i/ili

Odluke o:

- **industrijskim emisijama;**
- **gospodarenju otpadom;**
- **onečišćenju voda i zahvaćanju vode** ⁽⁵⁾;
- **zaštiti prirode** ⁽⁶⁾.

Pojašnjenje:

Za ciljne planove, programe ili druge mjere poboljšanje sposobnosti i kvalitete javne uprave može se odnositi na jednu ili više navedenih stavki: uključivanje i podupiranje dionika; savjetovanje s javnošću; optimizaciju sadržaja dokumenata; praćenje provedbe i poštovanja ciljne mjere; širenje najboljih praksi; primjenu djelotvornih metode za pripremu i preispitivanje ciljanih mjera te procjenu njihova utjecaja na okoliš. Povećanim kapacitetom za praćenje s pomoću vrlo raširenih tehnika praćenja u stvarnom vremenu koje su dosljedno uspostavljene na više mjesta povećavaju se prilike i informacijska osnova za ocjenjivanje planova i za izradu novih, dinamičnih planova.

Kada je riječ o planovima upravljanja mrežom Natura 2000 i povezanim odlukama o zaštiti okoliša, trebalo bi uzeti u obzir preporuke iz biogeografskih seminara mreže Natura 2000. Kada je riječ o odlukama povezanim sa zaštitom okoliša, to se odnosi na zahtjeve o dopuštanju u skladu s člankom 6. stavcima 3. i 4. Direktive o staništima i pravilima o zaštiti vrsta u skladu s člancima 12. i 16. Direktive o staništima i člancima 5. i 9. Direktive o pticama.

Ocjena uključuje mjerenje i izradu modela te uspostavu i/ili poboljšanje inventara emisija.

Odluke su odluke nadležnih tijela kojima se osigurava poštovanje relevantnog zakonodavstva EU-a o zaštiti okoliša.

3. Razvoj, promicanje, provedba i/ili usklađivanje jednog ili više sljedećih **dobrovoljnih pristupa i njihove uporabe** koje provode tijela u cilju smanjenja učinka njihovih aktivnosti, proizvoda i usluga na okoliš:

- **provjera** uspješnosti inovativnih tehnologija koju obavlja **treća strana** kad su one spremne za tržište, kao što je Provjera tehnologije zaštite okoliša (ETV) ⁽⁷⁾;
- **pravila o kategoriji ekološkog otiska (PEFCR) i/ili organizacija sektorskih pravila o ekološkom otisku (OEFSR)** na europskoj razini za projekte i sektore koji još nisu obuhvaćeni postojećim PEFCR-om/OEFSR-om i povezanim visokokvalitetnim bazama podataka, na temelju **Metodologije europskog ekološkog otiska** ⁽⁸⁾ i najnovijih dostupnih smjernica ⁽⁹⁾.
- **aktivnosti, usluge, mreže i novi poslovni modeli** za poticanje uporabe ponovno proizvedenih, popravljenih, obnovljenih i/ili ponovno korištenih proizvoda, što je povezano i s otpornošću i planiranom zastarjelošću proizvoda i/ili za poticanje uporabe službeno priznatih ekoloških oznaka, kao što je **znak za okoliš EU-a**,

⁽¹⁾ Direktiva 2001/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (SL L 197, 21.7.2001., str. 30.).

⁽²⁾ Uključujući ekosustave tla.

⁽³⁾ Mapiranje bioraznolikosti, ocjenjivanje i/ili vrednovanje ekosustava i njihovih usluga u skladu s Prvim izvješćem o mapiranju bioraznolikosti, ocjenjivanju i/ili vrednovanju ekosustava i njihovih usluga: http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf

⁽⁴⁾ Strategija EU-a za bioraznolikost, Aktivnost 5.

⁽⁵⁾ Uključujući analizu koja je nužna za utvrđivanje djelotvornih politika utvrđivanja cijena vode.

⁽⁶⁾ U skladu s direktivama 92/43/EEZ i 2009/147/EZ.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv_en

⁽⁸⁾ Preporuka Komisije 2013/179/EU od 9. travnja 2013. o uporabi zajedničkih metoda za mjerenje i priopćavanje rezultata o utjecaju proizvoda i organizacija na okoliš za vrijeme njihovog životnog vijeka (SL L 124, 4.5.2013., str. 1.).

⁽⁹⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVP/Documentsof+common+interest>

- zajedničke **natječajne specifikacije i/ili alati za praćenje upotrebe** za javna tijela sa sličnim potrebama za nabavom u cilju poticanja upotrebe **zelene i kružne javne nabave**,
- povezivanje regulatornih i finansijskih poticaja i poticaja povezanih s ugledom s utjecajem na okoliš primjenom **EMAS-a**,
- procjena **ekološke prihvatljivosti zgrada** uporabom okvira za gradnju s ključnim pokazateljima ⁽¹⁾.

Usklađenost s pravilima o zaštiti okoliša i pristup pravosuđu

1. **Podupiranje usklađenosti s pravilima o zaštiti okoliša** razvijanjem i provedbom ili provedbom postojećih prekograničnih, nacionalnih ili regionalnih strategija utemeljenih na riziku za **promicanje, provjeru i osiguranje usklađenosti** uporabom mješavine upravnog prava, kaznenog prava i odgovornosti za okoliš u pogledu jedne ili više navedenih stavka:

- **kaznena djela i prekršaji povezani s otpadom**,
- **trgovanje divljim životinjama**,
- **kaznena djela i prekršaji povezani s divljim životinjama i prirodom, uključujući nezakonitu sječu**,
- **difuzno onečišćenje vode i/ili onečišćenje iz točkastih izvora i/ili nezakonito zahvaćanje vode**,
- **točkasti i mobilni izvori onečišćenja zraka**.

Objašnjenje:

„Utemeljenost na riziku” odnosi se prvo na procjenu toga koliko je vjerojatno da će određene kategorije osoba počinuti kaznena djela i, drugo, koliko će ozbiljan biti njihov učinak na okoliš i ljudsko zdravlje. Što je veća vjerojatnost počinjenja kaznenog djela i što je veći očekivani učinak, to je veća potreba za intervencijom. Odabir intervencije trebao bi ovisiti o prirodi rizika i biti usmjeren na njihovo što veće ublažavanje.

2. **Podupiranje usklađenosti s pravilima o zaštiti okoliša** uspostavljanjem novih ili, ako su već uspostavljeni, jačanjem postojećih prekograničnih, nacionalnih ili regionalnih **mreža praktičara ili stručnjaka** za osiguranje usklađenosti s pravilima o zaštiti okoliša i/ili uspostava ili, ako postoje, poboljšanje **stručnih kvalifikacija i osposobljavanja** ⁽²⁾ u cilju poboljšanja usklađenosti s obvezujućim instrumentima EU-a u području okoliša promicanjem, provjerom i osiguravanjem usklađenosti uporabom mješavine upravnog i kaznenog prava i odgovornosti za okoliš.

Pojašnjenje:

Praktičari za osiguravanje usklađenosti s pravilima o zaštiti okoliša mogu uključivati one koji rade za nadležna tijela i tijela odgovorna za osiguravanje usklađenosti, kao što su lokalna, regionalna, policijska i carinska tijela, agencije za zaštitu okoliša i inspektorati, najviša državna revizijska tijela i sudstvo. To mogu biti i nevladine organizacije te sveučilišni djelatnici i istraživači specijalizirani za jedan ili više aspekata osiguravanja usklađenosti. Kada je riječ o stručnim kvalifikacijama i osposobljavanju, projektima bi se trebale osigurati akademske potvrde o kvalifikacijama i osposobljavanju i povećati potencijal informacijske tehnologije uporabom internetskih seminara i otvorenih internetskih tečajeva (MOOC) kako bi se učenjem na daljinu što ekonomičnije moglo obuhvatiti što više praktičara.

3. **Razvoj i uporaba inovativnih alata i aktivnosti za promicanje, nadzor i osiguranje usklađenosti** uspostavom i uporabom novih ili, ako već postoje, jačanjem postojećih alata i aktivnosti iz jedne od sljedećih kategorija ili više njih:

- **sustavi i tehnike za promicanje usklađenosti** utemeljeni na riziku;
- **sustavi i tehnike** utemeljeni na riziku **za učinkoviti nadzor usklađenosti** s obvezujućim instrumentima EU-a za zaštitu okoliša i za prikupljanje dokaza o problemima usklađenosti i analizu tih problema na čemu se može pouzdano temeljiti daljnje djelovanje;

⁽¹⁾ http://susproc.jrc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/; ključni pokazatelji: http://susproc.jrc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/documents.html.

⁽²⁾ Projektima bi se trebale osigurati akademske potvrde o kvalifikacijama i osposobljavanju i povećati potencijal informacijske tehnologije uporabom internetskih seminara i otvorenih internetskih tečajeva (MOOC) kako bi se učenjem na daljinu što ekonomičnije moglo obuhvatiti što više praktičara.

- **sustavi i tehnike** utemeljeni na riziku **za učinkovit nadzor i provedbu** kao odgovor na neusklađenost s obvezujućim instrumentima EU-a u području zaštite okoliša ili s tim povezane odgovornosti i kojima je pokrivena uporaba upravnog prava, kaznenog prava i odgovornosti za okoliš.

Pojašnjenje

Sustavima i tehnikama utemeljenima na riziku nastoji se razumjeti koliko dobro vlasnici zemljišta, industrija, MSP-ovi, komunalna tijela ili ostali („nositelji dužnosti“) poštuju svoje obveze u skladu s obvezujućim instrumentima EU-a u području zaštite okoliša i kako će neusklađenost utjecati na okoliš i ljudsko zdravlje. Na temelju tog shvaćanja, takvim se sustavima i tehnikama nastoji poticati usklađenost i odvracati od neusklađenosti promidžbom, nadzorom i provedbom.

Promidžbeni sustavi i tehnike mogli bi uključivati uporabu smjernica, savjetodavnih usluga, kampanja podizanja svijesti, sporazuma o partnerstvu ili sustava samonadzora koji pomažu nositeljima dužnosti u usklađivanju. Sustavi i tehnike nadzora mogli bi se odnositi na inspekcije na licu mjesta, nadzor (uključujući uporabom satelita i dronova), provjere lokacija, prikupljanje obavještajnih informacija, industrijsku analizu, policijske istrage, analizu podataka i ekološke revizije. Tehnike praćenja i provedbe mogu imati sličnu široku pokrivenost.

4. **Poboljšanje rješavanja pritužbi u području okoliša i podnesaka javnosti u javnim tijelima**, prema potrebi u partnerstvu s privatnim subjektima, razvojem i pružanjem novih ili, ako je dostupno, jačanjem postojećih **sustava i tehnika za upravljanje pritužbama i podnescima** javnosti kako bi se poboljšala pouzdanost dostavljenih informacija, olakšala interakcija između nadležnih tijela i javnosti, smanjilo administrativno opterećenje te kako bi se pridonijelo uspješnoj provedbi obvezujućih instrumenata EU-a u području zaštite okoliša.

Pojašnjenje:

Sustavi i tehnike za upravljanje pritužbama i podnescima mogu uključivati elektroničke sustave za rješavanje pritužbi, telefonske linije za pomoć, promatračnice građana i ostale građanske znanstvene platforme. Građanskim znanstvenim platformama može se, među ostalim, omogućiti nadležnim nacionalnim, regionalnim i lokalnim tijelima da uključe građane u praćenje stanja okoliša i ostale vrste praćenja i istodobno stvaraju usklađenije i upotrebljivije podatke.

5. **Promicanje pristupa pravosuđu u pitanjima zaštite okoliša i/ili posredovanju** između javnosti, nevladinih organizacija, odvjetnika, sudstva, javnih uprava ili drugih dionika u cilju poboljšanja znanja, razumijevanja i primjene tih načina rješavanja okolišnih sporova, s posebnim naglaskom na sljedeće:

- zaštitu **zdravlja i dobrobiti** ljudi s pomoću zahtjeva iz instrumenata EU-a u području zraka, vode i otpada koji su obuhvaćeni tematskim prioritetima programa LIFE,
- **zaštitu prirode, bioraznolikosti i kvalitete vode** s pomoću instrumenata za prirodu, bioraznolikost i vode koji su obuhvaćeni tematskim prioritetima programa LIFE,
- učinkovitu primjenu **Direktive o odgovornosti za okoliš** ⁽¹⁾.

Projekti bi se trebali temeljiti na postojećim modulima i znanju u području osposobljavanja o pravu zaštite okoliša koje je razvila Komisija. ⁽²⁾

4. POVEZIVANJE OPĆIH CILJEVA S BESPOVRATNIM SREDSTVIMA ZA AKTIVNOSTI U SKLADU S POTPROGRAMOM ZA KLIMATSKE AKTIVNOSTI

U skladu s općim ciljevima Uredbe o programu LIFE i kako bi se osigurala potrebna dodana vrijednost EU-a, provedba bespovratnih sredstava za aktivnosti bit će povezana s tri prioriteta područja u području klimatskih aktivnosti navedena u članku 13. Uredbe o programu LIFE: ublažavanje klimatskih promjena, prilagođavanje klimatskim promjenama i upravljanje i informacije u području klime te s posebnim ciljevima utvrđenima u člancima 14., 15. i 16. Uredbe o programu LIFE. Tematski prioriteti i teme projekta nisu predviđeni za bespovratna sredstva za aktivnosti koje se provode u okviru potprograma za klimatske aktivnosti, ali relevantna područja politike klimatskih aktivnosti navedena su u nastavku, a godišnji pozivi na podnošenje prijedloga sadržavaju detaljnija područja djelovanja u vezi s područjima politika u nastavku.

⁽¹⁾ Direktiva 2004/35/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu (SL L 143, 30.4.2004., str. 56.).

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/environment/legal/law/training_package.htm

Programom LIFE pridonijet će se preobrazbi Unije u društvo s niskim emisijama ugljika koje je klimatski otpornije podupiranjem provedbe klimatske politike EU-a i pripremanjem EU-a za izazove u području klimatskih djelovanja tijekom sljedećih godina i desetljeća. U tom pogledu prioriteti su sljedeći: provedba klimatskog i energetske politike do 2030. i ciljeva energetske politike do 2050. te Pariškog sporazuma i politike prilagodbe. Nove tehnologije za ublažavanje klimatskih promjena poticat će se najboljom praksom, demonstracijskim i pilot-projektima u cilju uzastopnog financiranja u odgovarajućim slučajevima. Klimatska politika EU-a bit će usko povezana s lokalnom najboljom praksom i inicijativama i predstavljenim primjerima novih i boljih pristupa za provođenje prelaska na društvo s niskim emisijama ugljika koje je klimatski otpornije. Kako bi uspjele, postojeće tehnologije/rješenja s niskim emisijama ugljika trebale bi se preispitivati i u odnosu na netehnološke prepreke koje onemogućuju ulazak na tržište. Programom LIFE podržat će se i provedba strategije EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama u cilju razvoja klimatski otpornije Unije. ⁽¹⁾

U području ublažavanja klimatskih promjena projektima bi trebalo pokazati provedbu strategija s niskim emisijama ugljika ili planova za upravljanje korištenjem zemljišta na nacionalnoj, regionalnoj ili podregionalnoj razini. Oni bi uključivali uvođenje mjera za smanjivanje emisija i učinkovito korištenje resursa u razne sektore i promicanje alata za poticanje promjena u ponašanju. Podržat će se i primjena novih pristupa (modeli gradova i regija), prema potrebi s pomoću Globalnog pakta gradonačelnika za klimu i energiju ⁽²⁾, za proizvodnju, potrošnju i upravljanje s preobražavajućim učinkom.

U pogledu prioritetnog područja prilagodbe, trebalo bi pružiti potporu za provedbu strategija prilagodbe s naglaskom na niz ključnih područja s dodanom vrijednošću EU-a, uključujući projekte na regionalnoj ili prekograničnoj razini i, prema potrebi, prilagodbom utemeljenom na ekosustavu. Projekti će imati demonstracijski potencijal i mogućnost prenosivosti i trebali bi se odnositi na promicanje inovativnih rješenja za prilagodbe, posebno mobiliziranjem privatnog sektora i, prema potrebi, na temelju Globalnog pakta gradonačelnika. Projektima bi se trebale promicati i sinergije između prilagodbe klimatskim promjenama i njihova ublažavanja te politika smanjenja rizika od katastrofe.

Trenutačna i buduća klimatska politika EU-a mogle bi se poduprijeti primjenama u sljedećim područjima klimatske politike:

(a) Ublažavanje klimatskih promjena

- nastojanja država članica i regionalnih/lokalnih tijela da smanje emisije stakleničkih plinova u sektorima koji nisu obuhvaćeni sustavom trgovanja emisijskim jedinicama EU-a („ETS EU-a”, Direktiva 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽³⁾) i Odlukom o zajedničkim naporima (Odluka 406/2009/EZ Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁴⁾): promet i goriva, poljoprivreda, graditeljstvo (npr. energetska učinkovitost u zgradama), korištenje zemljišta, promjena korištenja zemljišta i šumarstvo,
- razvoj i provedba obračuna emisija i ublažavanja klimatskih promjena u sektoru korištenja zemljišta,
- razvoj praksi upravljanja zemljištem kojima se utječe na emisije i uklanjanje emisija, na primjer kao dodatnih mjera uz mjere koje se podupiru u okviru Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF); Uredba (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽⁵⁾,
- aktivnosti kojima se poboljšava funkcioniranje sustava trgovanja emisijama i koje utječu na energetske intenzivnu industrijsku proizvodnju i industrijsku proizvodnju s velikim emisijama stakleničkih plinova,

⁽¹⁾ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: Strategija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama (COM(2013)216 final).

⁽²⁾ <http://www.covenantofmayors.eu>

⁽³⁾ Direktiva 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 2003. o uspostavi sustava trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova unutar Zajednice i o izmjeni Direktive Vijeća 96/61/EZ (SL L 275, 25.10.2003., str. 32.).

⁽⁴⁾ Odluka br. 406/2009/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o naporima koje poduzimaju države članice radi smanjenja emisija stakleničkih plinova s ciljem ostvarenja ciljeva Zajednice vezanih za smanjenje emisija stakleničkih plinova do 2020. godine (SL L 140, 5.6.2009., str. 136.).

⁽⁵⁾ Uredba (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i o utvrđivanju općih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 (SL L 347, 20.12.2013., str. 320.).

- fluorirani staklenički plinovi i tvari koje osiromašuju ozon, posebno projekti kojima se pridonosi provedbi Montrealskog protokola i njegove izmjene iz Kigalija i Uredbe EU-a o fluoriranim stakleničkim plinovima i/ili
- praćenje emisija stakleničkih plinova i izvješćivanje tijela;

(b) Prilagođavanje klimatskim promjenama

- urbane prilagodbe i planiranje korištenja zemljišta koje ograničava učinke klimatskih promjena,
- otpornost infrastrukture, uključujući primjenu plavo-zelene infrastrukture i pristupa prilagodbi utemeljenih na ekosustavu,
- održivo upravljanje vodom u područjima koja su sklona suši, upravljanje poplavom i obalnim područjima,
- otpornost sektora poljoprivrede, šumarstva i turizma, uključujući na otočnim i u planinskim područjima i/ili
- potpora najudaljenijim regijama EU-a: pripravnost na ekstremne vremenske događaje, posebno u obalnim područjima;

(c) Upravljanje i informacije na području klime

- razvoj i provedba nacionalnih strategija za klimu i energiju do 2030. i/ili strategija do sredine stoljeća,
- poticanje promjena u ponašanju, uvođenje aktivnosti za smanjenje emisija i učinkovito korištenje resursa u sve sektore,
- ocjena funkcioniranja ETS-a EU-a koju provode nadležna tijela,
- izgradnja kapaciteta, podizanje razine svijesti među krajnjim korisnicima i lanac za distribuciju opreme fluoriranih plinova,
- praćenje, ocjenjivanje i naknadna evaluacija klimatske politike i/ili
- najbolja praksa i aktivnosti podizanja razine svijesti o potrebama za prilagodbom.

5. TEHNIČKA METODOLOGIJA ZA POSTUPAK ODABIRA PROJEKATA I KRITERIJI ODABIRA I DODJELJIVANJA BESPOVRATNIH SREDSTAVA (ČLANAK 24. STAVAK 2. TOČKA (D) UREDBE O PROGRAMU LIFE)

U nastavku je opisana tehnička metodologija za postupak odabira projekata i glavni posebni kriteriji prihvatljivosti ⁽¹⁾ i dodjele za bespovratna sredstva u skladu s člancima 2. i 19. Uredbe o programu LIFE. Budući da su metodologija i kriteriji u osnovi isti za iste vrste projekata za oba potprograma, samo u slučaju razlika izričito se upućuje na jedan od potprograma.

Za sve vrste bespovratnih sredstava u okviru kriterija dodjele „dodana vrijednost EU-a: sinergije” ocjenjuju se i uzimaju u obzir komplementarnost i optimalno korištenje sredstava EU-a, uključujući financiranje za komplementarne aktivnosti iz drugih financijskih instrumenata Unije, kako je navedeno u članku 8. Uredbe o programu LIFE. Kako bi se izbjegla nepoželjna preklapanja, podnositelji zahtjeva moraju obrazložiti zašto su se odlučili prijaviti za financiranje iz programa LIFE umjesto za financiranje iz drugih programa Unije ako se njima podupiru slični projekti ili aktivnosti.

Projektima koji se financiraju u jednom prioritetnom području izbjegavat će se ugrožavanje okolišnih ili klimatskih ciljeva u drugom prioritetnom području, osim ako je taj učinak jasno objašnjen i opravdan u prijedlogu i ako su, prema potrebi, ispravno planirane moguće alternative i mjere ublažavanja i prilagodbe.

Ostali podaci navode se u zahtjevu i smjernicama za ocjenjivanje, koje se objavljuju zajedno s povezanim pozivom na podnošenje ponuda. U okviru ovog Višegodišnjeg programa rada i Uredbe o programu LIFE odabir projekata može biti podložan prilagodbi i usklađivanju u svakom godišnjem pozivu na podnošenje prijedloga.

⁽¹⁾ Značenje pojma „odabir” u članku 24. stavku 2. točki (d) Uredbe o programu LIFE uključuje značenje pojma „prihvatljivost” u skladu s člankom 19. Uredbe o programu LIFE i člankom 131. Financijske uredbe.

5.1. Bespovratna sredstva za aktivnosti

Prijedlozi podnositelja zahtjeva koji moraju biti isključeni ili ne ispunjavaju opće kriterije prihvatljivosti u skladu s člankom 131. Financijske uredbe neće se uzeti u obzir.

Nadalje, prijedlozi moraju ispunjavati kriterije za podnošenje (npr. za neke prijedloge zahtjevi se dostavljaju samo digitalnim putem) i kriterije prihvatljivosti (npr. usklađenost sa Smjernicama o prihvatljivosti izraelskih tijela i njihovih aktivnosti na državnim područjima pod izraelskom okupacijom od lipnja 1967. za bespovratna sredstva, nagrade i financijske instrumente koje EU financira od 2014. nadalje⁽¹⁾) koji se primjenjuju na sva bespovratna sredstva za aktivnosti programa LIFE, što će biti izričito navedeno u povezanim smjernicama za zahtjeve.

Kriteriji prihvatljivosti koji se primjenjuju na različite vrste projekata navedeni su pod odgovarajućim naslovom. Kriteriji koji se na isti način primjenjuju na različite projekte navedeni su u odjeljku 5.1.1. (Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a), (b), (c) i (h) Uredbe o programu LIFE).

U skladu s člankom 6. stavkom 2. Uredbe o programu LIFE, pravne osobe sa sjedištem izvan Unije mogu sudjelovati u projektima navedenima u članku 18. Uredbe o programu LIFE pod uvjetom da korisnik koji koordinira projekt ima sjedište u Uniji te da aktivnost koja se treba provoditi izvan Unije zadovoljava uvjete iz članka 6. stavka 1. Uredbe o programu LIFE. Stoga te aktivnosti moraju biti nužne za postizanje okolišnih i klimatskih ciljeva Unije i za osiguravanje učinkovitosti aktivnosti projekta („intervencije”) koji se provode na državnim područjima država članica na koje se primjenjuju Ugovori.

U skladu s člankom 7. Uredbe o programu LIFE, tijekom provedbe programa LIFE suradnja s relevantnim međunarodnim organizacijama i s njihovim institucijama i tijelima moguća je kada je potrebna za postizanje općih ciljeva iz članka 3. te Uredbe.

Osim toga, prijedlozi će biti odabrani ako, na temelju posebne popratne dokumentacije u vezi s poslovnim rezultatima podnositelja zahtjeva tijekom prethodnih godina, oni mogu dokazati

- operativnu sposobnost – podnositelj zahtjeva mora posjedovati stručnu sposobnost i kvalifikacije potrebne za dovršetak projekta i
- financijsku sposobnost – podnositelj zahtjeva mora imati stabilne i dostatne izvore financiranja za održavanje svoje aktivnosti za vrijeme trajanja projekta i za sudjelovanje u financiranju projekta.

Članak 131. Financijske uredbe primjenjuje se na odabir javnih tijela i međunarodnih organizacija u odnosu na njihovu financijsku sposobnost.

5.1.1. Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a), (b), (c) i (h) Uredbe o programu LIFE

Odabir pilot-projekata, demonstracijskih projekata, projekata najbolje prakse i projekata informiranja, podizanja svijesti i širenja informacija u smislu članka 18. točaka (a), (b), (c) i (h) Uredbe o programu LIFE temelji se na istoj tehničkoj metodologiji za odabir projekata i na njih se primjenjuju slični kriteriji prihvatljivosti i dodjele, kako je navedeno u nastavku.

5.1.1.1. Tehnička metodologija za postupak podnošenja i odabira

Na temelju prijedloga iz ocjene u sredini provedbenog razdoblja i pozitivnog iskustva s pristupima u dvije faze u provedbi nekih drugih programa EU-a, ovim Višegodišnjim programom rada za program LIFE uvodi se pristup u dvije faze u onim prioritetnim područjima u kojima je dosad moguće podnositelje zahtjeva čije projektne ideje imaju visoku dodanu vrijednost EU-a i koji nemaju iskustva s programom LIFE čini se obeshrabrivala količina podataka koji su potrebni za ocjenjivanje konačnog prijedloga projekta zbog relativno male vjerojatnosti uspjeha. U okviru pristupa u dvije faze konačni prijedlog morat će podnijeti samo podnositelji za čije prijedloge postoji velika vjerojatnost da će biti odabrani (vidjeti 5.1.1.2. (b)).

Stoga su u okviru trenutnog programa LIFE predviđena dva postupka:

- pristup u dvije faze koji se temelji na opisu projekta nakon kojeg slijedi konačni prijedlog,
- pristup od jedne faze utemeljen samo na konačnom prijedlogu.

⁽¹⁾ SL C 205, 19.7.2013., str. 9.

Pristup će odabrati Izvršna agencija u dogovoru s Komisijom (Glavnom upravom za okoliš i Glavnom upravom za klimatsku politiku) vodeći računa o organizacijskim i operativnim ograničenjima svakog poziva na podnošenje prijedloga.

Za poziv za 2018. za potprogram za okoliš upotrijebit će se pristup u dvije faze. Na temelju povratnih informacija korisnika pristup se tijekom sljedećih godina može proširiti na potprogram za klimatske aktivnosti.

Ocjnjivanje konačnih prijedloga u pristupu od jedne faze opisano je u odjeljcima 5.1.1.2. i 5.1.1.3.

Pristup u dvije faze organizira se kako slijedi:

(a) Pristup u dvije faze

Prva faza:

— Poziv na podnošenje prijedloga

— Podnošenje opisa projekta

Podnositelj podnosi opis projekta od najviše 10 stranica koji sadržava sljedeće:

— administrativne obrasce o korisnicima koji sudjeluju u projektu,

— pregled sadržaja projekta, uključujući opis glavnog predmeta ekološkog projekta, predviđenog partnerstva, ograničenja koja bi mogla nastati i plan za nepredviđene situacije i njihovo uklanjanje te odabranu strategiju za osiguravanje održivosti rezultata projekta nakon završetka njegove provedbe i

— proračun projekta na razini kategorija troškova;

— Ocjnjivanje i rangiranje opisa projekta

Kriteriji prihvatljivosti opisa projekta

Na temelju opisa projekta Izvršna agencija utvrđuje prijedloge koji zadovoljavaju kriterije prihvatljivosti (vidjeti odjeljak 5.1.1.2. (a)).

Kriteriji za dodjelu u pogledu opisa projekta

Prijedlozi se rangiraju prema vrijednosti, odnosno bodovima dobivenima na temelju kriterija za dodjelu „Ukupna kvaliteta prijedloga” i „Ukupna dodana vrijednost EU-a”.

Prijedlozi koji ne ostvare minimalni broj bodova za jedan ili oba kriterija isključuju se.

U slučaju prijedloga s jednakim brojem bodova za kriterij za dodjelu „Ukupna kvaliteta prijedloga” prednost se daje onima koji imaju više bodova za kriterij „Ukupna dodana vrijednost EU-a”. U slučaju prijedloga s jednakim brojem bodova za oba kriterija o konačnom rangiranju odlučuje odbor za ocjenjivanje.

— Popis projekata koji se uzimaju u obzir

Na dugačkom popisu opisa projekata za koje se traži podnošenje konačnog prijedloga nalazit će se najbolje ocijenjeni prijedlozi za koje zbroj traženih doprinosa EU-a čini 2 do 2,5 puta raspoloživih sredstava. Izvršna agencija utvrdit će faktor na temelju rezultata postupka rangiranja uzimajući u obzir veličinu prijedloga i stečeno iskustvo u provedbi pristupa u dvije faze. Dugačak popis uključivat će zasebne popise za svako prioritarno područje. Ako potražnja u okviru jednog prioritarnog područja nije dovoljna, mogu se proširiti popisi za druga prioritarna područja.

Druga faza:

— Podnošenje konačnog prijedloga:

Od podnositelja prihvatljivih opisa projekata koji su rangirani kao prijedlozi koji bi se mogli razmatrati za financiranje traži se da podnesu konačni prijedlog. Dopusštena je ograničena fleksibilnost između opisa projekta i konačnog prijedloga u pogledu aktivnosti, partnerstva i proračuna. Međutim, ta fleksibilnost ne može dovesti do promjene prirode prijedloga opisa projekta. Proračun može odstupati od proračuna u opisu projekta za najviše 10 %.

- Ocjenjivanje i rangiranje konačnog prijedloga

Prijedlozi se ocjenjuju i rangiraju na temelju kriterija prihvatljivosti i dodjele kako je opisano u odjeljku 5.1.1.2.

- Priprema konačnog popisa projekata koji će se financirati i rezervnog popisa

Nakon faze preispitivanja uspješni se projekti predlažu za financiranje u okviru dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis sastavlja se od najbolje rangiranih projekata koji se ne mogu financirati zbog dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis obuhvaća dodatnih 20 % dostupnih proračunskih sredstava za program LIFE.

- Potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

(b) Pristup od jedne faze

- Poziv na podnošenje prijedloga

- Podnošenje konačnog prijedloga

Podnositelji prijedloga podnose konačni prijedlog.

- Ocjenjivanje i rangiranje konačnog prijedloga

Prijedlozi se ocjenjuju na temelju kriterija prihvatljivosti i dodjele kako je opisano u odjeljku 5.1.1.2.

- Priprema konačnog popisa projekata koji će se financirati i rezervnog popisa

Nakon faze preispitivanja predlažu se uspješni projekti za financiranje u okviru dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis sastavlja se od najbolje rangiranih projekata koji se ne mogu financirati zbog dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis obuhvaća dodatnih 20 % dostupnih proračunskih sredstava za program LIFE.

- Potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

5.1.1.2. Kriteriji prihvatljivosti i dodjele

U slučaju pristupa u dvije faze kriteriji prihvatljivosti (a) primjenjuju se na opis projekta, a kada je riječ o pristupu od jedne faze, primjenjuju se na konačni prijedlog.

Kriteriji za dodjelu (b) primjenjuju se kako je opisano u prethodnom odjeljku 5.1.1.1.:

(a) Kriteriji prihvatljivosti

Vrijednost opisa i prijedloga projekta u smislu članka 18. točaka (a), (b), (c), ili (h) Uredbe o programu LIFE ne ocjenjuje se ako se prijedlogom projekta ne može pokazati da projekt:

- pridonosi ostvarenju jednog ili nekoliko općih ciljeva iz članka 3. Uredbe o programu LIFE i prihvatljivih posebnih ciljeva iz članaka 10., 11., 12. i 14., 15. i 16. Uredbe o programu LIFE,
- nalazi se u okviru opsega prioritetnog područja potprograma programa LIFE kako je navedeno u člancima 9. i 13. Uredbe o programu LIFE u okviru koje je dostavljen prijedlog projekta i
- odgovara jednoj od sljedećih vrsta projekata u skladu s definicijom iz članka 2. točaka (a), (b), (c) i (h) Uredbe o programu LIFE:

„Pilot-projekti” znači projekti u kojima se primjenjuju tehnike ili metode koje se nisu primjenjivale ni testirale prije toga niti negdje drugdje, koje pružaju potencijalne prednosti za okoliš ili klimu u usporedbi s trenutnom najboljom praksom i koje se naknadno i u većem razmjeru mogu primijeniti u sličnim situacijama.

„Demonstracijski projekti” znači projekti kojima se u praksi izvode, testiraju, ocjenjuju i šire mjere, metodologije ili pristupi koji su novi ili nepoznati u kontekstu specifičnom za projekt, npr. geografskom, okolišnom ili socioekonomskom kontekstu te koji bi se mogli primjenjivati drugdje u sličnim okolnostima.

„Projekti najbolje prakse” znači projekti u kojima se primjenjuju odgovarajuće, isplative i tehnički najmodernije tehnike, metode i pristupi uzimajući u obzir poseban kontekst projekta.

„Projekti informiranja, podizanja svijesti i širenja informacija” znači projekti kojima je cilj podržati komunikaciju, širenje informacija i podizanje svijesti na područjima potprograma za okoliš i klimatske aktivnosti.

Pilot-projekti i demonstracijski projekti u okviru prioritetnog područja *Okoliš i učinkovito korištenje resursa* i pilot-projekti, demonstracijski projekti i projekti najbolje prakse u okviru prioritetnih područja *Ublažavanje klimatskih promjena* i *Prilagođavanje klimatskih promjena* moraju sadržavati aktivnosti kojima se ostvaruju znatni i mjerljivi izravni učinci na ciljane probleme okoliša i/ili klimatskih aktivnosti.

U okviru pilot-projekata, demonstracijskih projekata i projekata najbolje prakse unutar prioritetnog područja *Priroda i bioraznolikost* najmanje 25 % prihvatljivog proračuna mora se izdvojiti za konkretne aktivnosti očuvanja (mogući su ograničeni izuzeci s obzirom na posebne potrebe politike i oni će biti izričito navedeni u smjernicama za podnošenje prijedloga). Konkretno aktivnosti očuvanja su aktivnosti koje imaju znatne i mjerljive izravne učinke na ciljana okolišna i klimatska pitanja, što dovodi do poboljšanja ili usporavanja/zaustavljanja/prekida pogoršanja stanja očuvanosti ili ekološkog stanja ciljanih vrsta, staništa, ekosustava i usluga ekosustava (više pojedinosti dostupno je u smjernicama za podnošenje prijedloga).

Pilot-projekti, demonstracijski projekti, projekti najbolje prakse te projekti informiranja, podizanja svijesti i širenja informacija u okviru prioritetnih područja *Okolišno upravljanje ili Upravljanje klimatskim aktivnostima i informacije* moraju sadržavati aktivnosti kojima se ostvaruju znatni i mjerljivi izravni ili neizravni učinci na ciljana okolišna pitanja i/ili pitanja klimatskih aktivnosti uzrokovanjem znatnih i mjerljivih izravnih učinaka na ciljana pitanja okolišnog upravljanja i/ili upravljanja povezanog s klimatskim aktivnostima, informacija i/ili podizanja svijesti i širenja informacija.

Ciljani učinci na okoliš, klimatske aktivnosti i/ili povezano upravljanje i informacije trebali bi već biti mjerljivi i trebali bi se mjeriti ili oblikovati na temelju mjerenja tijekom trajanja projekta.

Kako bi se izbjeglo preklapanje s drugim programima EU-a ⁽¹⁾, projekti usmjereni na **istraživanje** ⁽²⁾ ili namijenjeni za izgradnju **velike infrastrukture** nisu obuhvaćeni programom LIFE i stoga **nisu prihvatljivi**.

Projekti LIFE nisu namijenjeni financiranju kompenzacijskih mjera koje proizlaze iz obveza na temelju nacionalnog prava ili prava EU-a.

(b) Kriteriji dodjele

Kriteriji dodjele primjenjuju se na sva prioritetna područja, osim ako nije navedeno drugačije. Projekti se međusobno natječu samo u okviru istog prioritetnog područja.

Posebni kriteriji dodjele za opise projekta

Da bi bili uključeni u rangiranje, svi opisi projekta iz prve faze pristupa u dvije faze moraju dobiti barem prolaznu ocjenu za sljedeće kriterije za dodjelu:

1. **ukupna kvaliteta prijedloga:** ovaj kriterij bit će usmjeren na jasnoću prijedloga (uključujući opis predoperativnog konteksta), njegovu izvedivost i okvirni odnos cijene i kvalitete. **Najviše bodova 20 (najniža prolazna ocjena je 5 bodova);**
2. **ukupna dodana vrijednost EU-a:** ovaj kriterij bit će usmjeren na doprinos projekta prioritetima programa LIFE, njegov očekivani učinak i održivost rezultata projekta. **Najviše bodova 30 (najniža prolazna ocjena je 10 bodova).**

⁽¹⁾ Uvodna izjava 11. Uredbe o programu LIFE.

⁽²⁾ U slučaju prijedloga usmjerenih na istraživanje može se provjeriti ispunjavaju li uvjete relevantnih poziva u okviru programa Obzir 2020.: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>.

Kriteriji dodjele za konačne prijedloge

U slučaju oba pristupa, pristupa od jedne i pristupa u dvije faze, vrijednost konačnih prijedloga ocjenjivat će se i bodovati u skladu sa sljedećim kriterijima dodjele i sustavom bodovanja:

— Tehnička usklađenost i kvaliteta

Tehnička usklađenost znači da bi aktivnosti projekta trebale biti prikladne i izvedive mjere za postizanje predviđenih rezultata i ishoda projekta. Aktivnosti i predviđeni rezultati i ishodi ne bi trebali biti u suprotnosti s ciljevima programa LIFE. Tehnička kvaliteta znači da bi aktivnosti projekta trebale biti usmjerene na povećanje njihove djelotvornosti i učinkovitosti u odnosu na željene rezultate i ishode. Aktivnosti projekta trebale bi biti dobro isplanirane i jasno opisane.

— Financijska usklađenost i kvaliteta

U okviru ovog kriterija ocjenjuju se financijski doprinosi korisnika i pružatelja sufinanciranja, predloženi proračun i njegova usklađenost s predloženim aktivnostima i s primjenjivim pravilima, ekonomičnost te odnos cijene i kvalitete predloženog pristupa u odnosu na očekivane ishode aktivnosti za koje se smatra da su dostatno tehnički usklađene i da su prihvatljive tehničke kvalitete. Proračun mora biti transparentan, odnosno stavke troškova trebale bi biti dostatno opisane.

— Dodana vrijednost EU-a: opseg i kvaliteta doprinosa ostvarenju posebnih ciljeva prioritetnih područja dvaju potprograma programa LIFE

Ocjenjuje se stupanj do kojeg se očekuje da će svaki prijedlog, ako se smatra tehnički i financijski dostatno usklađenim i prihvatljive kvalitete, pridonijeti ostvarenju jednog ili više posebnih ciljeva prioritetnog područja dvaju potprograma programa LIFE kako je navedeno u člancima 10., 11. i 12. Uredbe o programu LIFE (za potprogram za okoliš programa LIFE) i člancima 14., 15. i 16. (za potprogram za klimatske aktivnosti programa LIFE) te se ocjenjuje kvaliteta tog doprinosa. Ocjenjivanje u okviru ovog kriterija posebno obuhvaća opseg i kvalitetu doprinosa ostvarenju posebnih ciljeva (učinak); važnost očekivanih učinaka projektnih aktivnosti na okoliš i/ili klimu na kraju provedbe projekta u odnosu na procijenjeno ili izmjereno stanje na početku njegove provedbe. Uzimat će se u obzir i relevantnost teritorijalnog, socijalnog i političkog konteksta ⁽¹⁾ na koje se očekuje da će aktivnosti projekta utjecati.

Očekivane učinke trebalo bi navesti imajući na umu primjenjive pokazatelje na razini projekta i mjerne jedinice koje će projekti morati dostavljati u bazu podataka ključnih pokazatelja projekta programa LIFE (KPI) koja je uspostavljena u tu svrhu ⁽²⁾. Stoga će se, na primjer prijedlozi programa LIFE koji se odnose na prirodu i bioraznolikost ocjenjivati na temelju njihovih očekivanih učinaka na strukturu i funkcije staništa i status vrsta i/ili na ekološki status ekosustava i stanje njihovih usluga. Ovim ocjenjivanjem uzimaju se u obzir samo aktivnosti koje se smatraju izvedivima na temelju ocjene tehničke i financijske usklađenosti.

— Dodana vrijednost EU-a: održivost (nastavak, ponavljanje, prenosivost)

Održivost projektnih rezultata srednjoročno i dugoročno podrazumijeva mogućnost njihova održavanja nakon provedbe projekta u smislu nastavka, ponavljanja ili prijenosa.

Nastavak znači da se rješenja provedena tijekom provedbe projekta, ograničena na subjekte uključene u projekt, primjenjuju i nakon isteka njegove provedbe, ali uz mogućnost daljnjeg geografskog širenja. Nastavak i održavanje projektnih rezultata dostatni su za prolaznu ocjenu, a daljnje geografsko širenje procjenjivat će se na temelju njegova očekivanog opsega zbog čega se može usporediti s ponavljanjem ili prijenosom.

Ponavljanje znači da drugi subjekti/sektori ponovno upotrebljavaju rješenja primijenjena u projektu na isti način i u iste svrhe tijekom provedbe projekta ili po isteku njegove provedbe.

⁽¹⁾ Posebni kontekst koji je relevantan za projekt koji se definira na temelju njegova ukupnog konteksta (biogeografska regija; teritorijalni opseg koji se definira na temelju standarda geokodiranja za potpodjele zemalja u statističke svrhe, NUTS; vodno tijelo; ekosustav i povezane usluge; područje mreže Natura 2000) i posebni parametri relevantni za projekt koji se utvrđuju na temelju duljine i/ili veličine područja na kojem će se provoditi aktivnosti i broja osoba na koje će se utjecati s obzirom na glavnu usmjerenost projektnih okolišnih i klimatskih aktivnosti te povezanih aktivnosti upravljanja i informiranja.

⁽²⁾ Demonstracijska verzija dostupna je na internetskim stranicama programa LIFE: <http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmttools/index.htm>.

Prijenos znači da isti ili drugi subjekti/sektori upotrebljavaju rješenja primijenjena u projektu na drugačiji način ili u drugačiju svrhu u području okoliša, klimatskih aktivnosti ili povezanog upravljanja i informiranja tijekom provedbe projekta ili po isteku njegove provedbe.

Podnositelji prijedloga trebali bi pokazati u svojim prijedlozima da se rješenja (tj. tehnike, metode, metodologije, pristupi i/ili aktivnosti ili aktivnosti potpore za komunikaciju, širenje informacija i podizanje razine svijesti) kojima se žele ostvariti izravni i/ili neizravni pozitivni učinci u pogledu povezanih ciljeva Uredbe o programu LIFE mogu nastaviti, ponoviti i/ili prenijeti.

Za uspješni nastavak, ponavljanje i/ili prienos potrebna je strategija koja uključuje zadaće umnožavanja učinaka rješenja projekta i mobilizaciju šire upotrebe, koja će postići kritičnu masu za vrijeme projekta i/ili kratkoročno ili srednjoročno po završetku provedbe projekta LIFE. To se ne odnosi samo na prienos znanja i umrežavanje i uključuje primjenu razvijenih i/ili primijenjenih rješenja u projektu nakon provedbe projekta u praksi, na drugim mjestima ili u drugu svrhu.

Podnositelji prijedloga moraju dati jasan i uvjerljivi opis predviđene strategije i mjera kojima će se to osigurati, uključujući objašnjenje o sljedećem:

- kako se može očekivati održavanje rješenja na razini projekta nakon prestanka njegove provedbe, uključujući povezane dugoročne društvene i gospodarske učinke,
 - u kojoj mjeri bi bila potrebna ili korisna daljnja javna potpora, primjerice u obliku zajmova u okviru inovativnih financijskih instrumenata, za jačanje, ponavljanje ili prienos rješenja i
 - posebno za projekte s komercijalnim dionicima i dionicima duž vrijednosnih lanaca, u kojoj se mjeri očekuje ostvarenje ili održavanje „financijske zrelosti” (spremnosti za ulaganja/isplativosti) tih rješenja tijekom provedbe projekta.
- Dodana vrijednost EU-a: sinergije i transnacionalnost
- sinergije (uključujući ostvarivanje višestrukih ciljeva, integraciju/komplementarnost, zelenu javnu nabavu, znak za okoliš i upotrebu rezultata istraživanja koja financira EU):

Sinergije se mogu postići pristupima za ostvarivanje višestrukih ciljeva i integracijom s drugim politikama i mehanizmima financiranja EU-a i komplementarnošću s njima. Prijedlozima će se dodijeliti dodatni bodovi za sinergije, ovisno o opsegu i kvaliteti tih sinergija.

Mehanizam kojim se ostvaruju višestruki ciljevi znači da se prijedlogom ne planiraju ostvariti samo posebni glavni okolišni ciljevi i/ili ciljevi klimatskih aktivnosti, već se istodobno žele ostvariti druge svrhe (npr. poboljšano gospodarenje otpadom i socijalna integracija). Povrh dimenzije održivosti u području okoliša i/ili klimatskih aktivnosti tim su pojmom obuhvaćene i strategije za postizanje društvene i gospodarske održivosti (npr. u kružnom gospodarstvu, različiti dionici duž vrijednosnog lanca ostvaruju produljenje proizvodnih ciklusa i integriraju dugoročno nezaposlene na tržište rada).

Povoljno će se ocijeniti prijedlozi projekata kojima se, iako su usmjereni na posebna okolišna pitanja ili pitanja klimatskih aktivnosti, poboljšava **integracija** posebnih okolišnih ciljeva ili ciljeva klimatskih aktivnosti u druga područja politike i/ili postiže **komplementarnost** s tim ciljevima, čime se stvaraju sinergije s ciljevima drugih politika Unije. Za mehanizam kojim se ostvaruju višestruki ciljevi, integracija ili komplementarnost ili njihova kombinacija može se dodijeliti do osam dodatnih bodova.

Sinergije se mogu postići zelenom javnom nabavom i uporabom sustava znaka za okoliš u pogledu integracije ciljeva zelene proizvodnje i pružanja usluga i upotrebe rezultata istraživanja u okviru programa Obzor 2020. ili programa koji su mu prethodili. Stoga se za obvezu primjene **zelene javne nabave** ⁽¹⁾ i/ili za davanje prednosti proizvodima i/ili uslugama iz **službeno priznatih sustava oznaka za okoliš**, kao što je znak za okoliš EU-a ⁽²⁾ s pomoću jasnog mehanizma provedbe dodjeljuje po jedan dodatni bod.

⁽¹⁾ O zelenoj javnoj nabavi vidjeti http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm i posebno http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm i http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

⁽²⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

Dodatni bod dobit će projekti kojima se predviđa **upotreba** rezultata projekata istraživanja i inovacija u području okoliša i klime koji se financiraju u okviru programa Obzor 2020. ili prethodnih okvirnih programa, ako postoje dovoljni dokazi da projekt zbog te uporabe ima dodanu vrijednost.

— Transnacionalnost

Prijedlozima se daje prednost ako je transnacionalna suradnja među državama članicama od ključne važnosti za jamčenje ostvarivanja ciljeva projekta. Na temelju tog kriterija prijedlog može dobiti do četiri dodatna boda ako postoje dostatni dokazi o dodanoj vrijednosti transnacionalnog pristupa ⁽¹⁾.

— Posebni kriteriji i sustav bodovanja za projekte u okviru potprograma za okoliš

Posebnim kriterijima i sustavom bodovanja u okviru potprograma za okoliš odražava se činjenica da su definirani samo tematski prioriteti u okviru potprograma za okoliš (Prilog III. Uredbi o programu LIFE) i povezane projektne teme (prethodno navedeni naslov 3.).

— Dodana vrijednost EU-a: doprinos temama projekta

U okviru ovog kriterija dodatne bodove dobit će prijedlozi u okviru projekta LIFE koji su nedvojbeno obuhvaćeni temama projekta kojima se provode tematski prioriteti navedeni u Prilogu III. za potprogram za okoliš.

Prijedlozi projekata u okviru prioritetnog područja Okoliš i učinkovito korištenje resursa dobit će 5 bodova ako su potpuno u skladu s jednom od tema projekata iz odjeljka 3. u okviru tog prioritetnog područja. Ako su, povrh toga, rješenja ciljanog okolišnog pitanja (tj. tehnike, metode, aktivnosti, metodologije ili pristupi u smislu članka 2. Uredbe o programu LIFE) nova ili nepoznata u Europskoj uniji, projektu će se dodijeliti dodatnih 5 bodova.

Prijedlozi projekata u okviru prioritetnog područja Priroda i bioraznolikost i u okviru prioritetnog područja Okolišno upravljanje i informacije dobit će 10 bodova, ako su potpuno u skladu s jednom od tema projekta u okviru tog prioritetnog područja.

	Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
Tehnička i financijska usklađenost i kvaliteta			
1	Tehnička usklađenost i kvaliteta	10	20
2	Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	10	20
Dodana vrijednost EU-a:			
3	Opseg i kvaliteta doprinosa ostvarenju posebnih ciljeva prioritetnih područja dvaju potprograma za okoliš programa LIFE	10	20
4	Održivost (nastavak, ponavljanje, prenosivost)	8	15
	Ukupni (prolazni) bodovi	50 (*)	

(1) Značenje pojma „transnacionalno” kako je predviđeno u Uredbi o programu LIFE obuhvaća samo suradnju među državama članicama i suradnju među državama članicama i trećim zemljama koje sudjeluju u programu LIFE u skladu s člankom 5. Uredbe o programu LIFE. Aktivnosti izvan Unije ili u prekomorskim zemljama i teritorijima, iako su moguće u skladu s člankom 6. Uredbe o programu LIFE, neće donositi dodatne bodove u okviru tog kriterija za dodjelu.

	Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
	Dodatni bodovi		
5	Doprinos temama projekta	—	0 ili 5 ili 10
6	— Sinergije (uključujući ostvarivanje višestrukih ciljeva i integraciju/komplementarnost (najviše 8 bodova), zelenu javnu nabavu (najviše 1 bod), znak za okoliš (najviše 1 bod) i upotrebu rezultata istraživanja EU-a (najviše 1 bod)) — Transnacionalnost (najviše 4 boda)	—	15
	Maksimalni bodovi		100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 50 bodova.

— *Posebni kriteriji i sustav bodovanja projekata u području klimatskih aktivnosti*

Posebni kriteriji i sustav bodovanja u okviru potprograma za klimatske aktivnosti temelje se na potrebi za usredotočenjem na prioritetna područja klimatskih aktivnosti i na područja klimatske politike iz odjeljka 4. Nadalje, godišnji pozivi na podnošenje prijedloga sadržavat će detaljnija područja rada povezana s područjima politike kako bi se mogli uključiti novi izazovi i promjene u klimatskim politikama.

- Dodana vrijednost EU-a: relevantnost prijedloga za područja klimatske politike i detaljna područja rada u godišnjim pozivima za podnošenje prijedloga

Dodatne bodove u okviru ovog kriterija mogu dobiti prijedlozi kojima su obuhvaćena područja klimatske politike i detaljna područja rada u godišnjim pozivima na podnošenje prijedloga (kako je navedeno u odjeljku 5. sljedeće tablice).

	Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
	Tehnička i financijska usklađenost i kvaliteta		
1	Tehnička usklađenost i kvaliteta	10	20
2	Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	10	20
	Dodana vrijednost EU-a		
3	Opseg i stupanj kvalitete doprinosa potprogramu programa LIFE za prioritetna područja klimatskih aktivnosti i povezanim posebnim ciljevima iz članka 14., 15. i 16. Uredbe o programu LIFE	10	20
4	Održivost (nastavak, ponavljanje, prenosivost)	8	15
	Ukupni (prolazni) bodovi	50 (*)	

	Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
Dodatni bodovi			
Dodana vrijednost EU-a: doprinos provedbi Pariškog sporazuma			
5	Doprinos područjima klimatske politike navedenima u odjeljku 4.	—	0 ili 5
	Doprinos detaljnim područjima rada sadržanima u godišnjem pozivu na podnošenje prijedloga potprograma za klimatske aktivnosti programa LIFE	—	0 ili 5
6	— Sinergije (uključujući ostvarivanje višestrukih ciljeva i integraciju/komplementarnost (najviše 8 bodova), zelenu javnu nabavu (najviše 1 bod), znak za okoliš (najviše 1 bod) i upotrebu rezultata istraživanja EU-a (najviše 1 bod)) — Transnacionalnost (najviše 4 boda)	—	15
	Maksimalni bodovi		100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 50 bodova.

5.1.2. Integrirani projekti u skladu s člankom 2. točkom (d) i člankom 18. točkom (d) Uredbe o programu LIFE

U skladu s člankom 2. točkom (d) Uredbe o programu LIFE „integrirani projekti” znači projekti kojima se na održiv način, na velikom geografskom području, posebno na regionalnoj, višeregionalnoj, nacionalnoj ili transnacionalnoj razini, provode okolišne ili klimatske strategije ili akcijski planovi koji su nužni u skladu s posebnim okolišnim ili klimatskim zakonodavstvom, razvijanima u skladu s drugim aktima Unije ili su ih razvila nadležna tijela država članica, prvenstveno na područjima prirode uključujući, između ostalog, upravljanje mrežom Natura 2000, područja vode, otpada, zraka, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe tim promjenama, u isto vrijeme osiguravajući uključenost dionika i promicanje koordinacije s barem još jednim relevantnim izvorom financiranja na razini Unije ili na nacionalnoj ili privatnoj razini te njegovu mobilizaciju.

Postupak podnošenja i odabira integriranih projekata (dalje u tekstu „IP”) izrađen je na temelju postupka u dvije faze kako je predviđeno u Uredbi o programu LIFE. Njime bi se trebao olakšati rad potencijalnim podnositeljima zahtjeva i osigurati da od Izvršne agencije za vrijeme postupka dobiju najbolje moguće smjernice. Radni proces strukturiran je na način kojim se prati postupni razvoj i prilagodba svakog projekta. U okviru granica predviđenih pravilima o tematskim dodjelama i geografskoj raspodjeli, u Uredbi o programu LIFE, načelo jednakog postupanja za sve prijedloge strogo se primjenjuje u svim fazama postupka ocjenjivanja.

5.1.2.1. Tehnička metodologija za postupak podnošenja i odabira

Prva faza:

- Poziv na podnošenje prijedloga
- Podnošenje opisa projekta

Podnositelj podnosi kratak opis projekta u kojem je istaknut sadržaj projekta i plan ili strategija koji su potrebni za provedbu te financijski plan za ukupnu provedbu plana ili strategije.

- Ocjenjivanje opisa projekta te faza pitanja i odgovora

Na temelju opisa projekta Izvršna agencija utvrđuje i izrađuje prijedloge koji su u skladu s kriterijima prihvatljivosti. Podnositelji prijedloga koji ispunjavaju te kriterije pozivaju se na sudjelovanje u fazi pisanih pitanja i odgovora tijekom koje mogu dostavljati pitanja u vezi s pripremom konačnog prijedloga. Na kraju te faze Izvršna agencija objavit će pitanja i odgovore u anonimnom obliku kako bi se ravnopravno pomoglo svim podnositeljima zahtjeva prilikom pripreme njihova konačnog prijedloga. Ako je potrebno, Izvršna agencija pitanja i odgovore dopunit će smjericama o tipičnim poteškoćama s kojima su se podnositelji zahtjeva mogli suočiti i koje su postale očite u opisu projekta.

Druga faza:

- Podnošenje konačnog prijedloga:

Podnositelji prihvatljivih opisa projekata pozivaju se da dostave konačni prijedlog.

- Ocjena konačnog prijedloga

Izvršna agencija, nakon dubinskog ocjenjivanja, priprema „preliminarni dugačak popis” rangiranih prijedloga koji se mogu uzeti u obzir za financiranje. Rangiranje se temelji na vrijednosti, odnosno na prikupljenim bodovima, te u okviru potprograma za okoliš i na usklađenosti s pravilom da se određeni postotak sredstava dodijeljenih bespovratnim sredstvima za aktivnosti mora dodijeliti za očuvanje prirode i bioraznolikost te se temelji na geografskoj raspodjeli kriterija u skladu s člankom 19. stavkom 4. Uredbe o programu LIFE. Komisija također provjerava financijsku i operativnu sposobnost podnositelja zahtjeva za provedbu projekta.

- Priprema konačnog popisa projekata koji će se financirati i rezervnog popisa

Nakon faze preispitivanja predlažu se uspješni projekti za financiranje u okviru dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis sastavlja se od najbolje rangiranih projekata koji se ne mogu financirati zbog dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis obuhvaća dodatnih 20 % dostupnih proračunskih sredstava za program LIFE.

- Potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

Iako će se pristup u dvije faze primjenjivati tijekom trajanja višegodišnjeg programa rada, Komisija može prethodno opisani postupak prilagoditi s obzirom na stečeno iskustvo.

Prilikom rangiranja IP-ova, Izvršna agencija osigurava geografsku ravnotežu okvirnom dodjelom najmanje tri IP-a svakoj državi članici kako bi se osiguralo da se tijekom cijelog razdoblja financiranja od 2014. do 2020. postupa u skladu s člankom 19. stavkom 4. Uredbe o programu LIFE.

5.1.2.2. Kriteriji prihvatljivosti i dodjele

Sljedeći kriteriji prihvatljivosti primjenjuju se na opis projekta i na konačni prijedlog.

(a) Kriteriji prihvatljivosti

Prijedlog se odbacuje ako ne ispunjuje jedan ili više od navedenih kriterija:

1. Veliko geografsko područje: provedbom ciljanog plana ili strategije Unije bit će obuhvaćeno veliko geografsko područje, posebno regionalno, višeregionalno, nacionalno ili transnacionalno područje. Pristup koji obuhvaća više gradova može biti prihvatljiv za IP koji se bavi upravljanjem kvalitetom zraka ili za IP u okviru potprograma klimatskih promjena.
2. Mobilizacija drugih izvora financiranja: za provedbu ciljanog plana ili strategije Unije upotrijebit će se barem još jedan drugi relevantni izvor financiranja Unije ili nacionalni ili privatni izvor financiranja koji će dopunjavati sam IP i posebno sufinanciranje koje je za njega potrebno na temelju Uredbe o programu LIFE (članak 20. stavak 1. točke (a) i (c)).
3. Uključenost ključnih dionika: ključni dionici bit će uključeni u provedbu ciljanog plana ili strategije Unije.

i. Posebni kriterij prihvatljivosti za projekte u okviru potprograma za okoliš

IP nije prihvatljiv ako nema za cilj provoditi jedan od sljedećih planova ili strategija za okoliš, propisanih posebnim zakonodavstvom Unije o zaštiti okoliša i razvijenih u skladu s drugim aktima Unije ili razvijenih od strane nadležnih tijela država članica:

- a. okvire za prioritetno djelovanje u skladu s člankom 8. Direktive o staništima koji mogu uključivati aktivnosti zelene infrastrukture kojima se pridonosi usklađenosti okvira Natura 2000 u prekograničnom kontekstu;

- b. planove za gospodarenje otpadom u skladu s člankom 28. Okvirne direktive o otpadu;
- c. planove za upravljanje riječnim slivovima u skladu s Prilogom VII. Okvirnoj direktivi o vodama ili
- d. planove za kvalitetu zraka u skladu s Direktivom o kvaliteti zraka ili nacionalne planove kontrole onečišćenja zraka u skladu s Direktivom o nacionalnim gornjim granicama emisija.

ii. Posebni kriterij prihvatljivosti za projekte u okviru potprograma za klimatske aktivnosti

Cilj IP-a mora biti provedba jednog od sljedećih klimatskih planova ili strategija propisanih posebnim zakonodavstvom Unije o klimi i razvijenih u skladu s drugim aktima Unije ili razvijenih od strane nadležnih tijela država članica u jednom od sljedećih područja:

- a. posebna strategija ili akcijski plan za prilagodbu na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini;
- b. plan djelovanja na razini grada ili zajednice kojim se prvi put provodi prelazak na društvo s niskim emisijama ugljika i/ili društvo otporno na klimatske promjene,
- c. nacionalna, regionalna ili industrijska/sektorska strategija za ublažavanje emisija stakleničkih plinova ili plan za razvoj društva s niskim emisijama ugljika.

(b) Kriteriji dodjele

Sljedeći kriteriji primjenjuju se samo na konačni prijedlog. Svi prijedlozi koji zadovoljavaju kriterije prihvatljivosti (i odabira) prihvaćaju se na dubinsku ocjenu njihove kvalitete u fazi dodjele. Prijedlogu prihvaćenom u tu fazu bodovi se dodjeljuju na temelju sljedećih kriterija dodjele:

Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
1. Tehnička usklađenost i kvaliteta	10	20
2. Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	10	20
Dodana vrijednost EU-a		
Kriteriji za prolaz/odbacivanje		
3. Opseg i kvaliteta doprinosa ostvarenju ciljeva	10	20
4. Održivost (nastavak, ponavljanje i/ili prenosivost)	8	15
Dodatni bodovi:		
5. Opseg i kvaliteta mobilizacije ostalih sredstava, posebno sredstava Unije	—	10
6. Sinergije (uključujući ostvarivanje višestrukih ciljeva i integraciju/komplementarnost (najviše 8 bodova), zelenu javnu nabavu (najviše 1 bod), znak za okoliš (najviše 1 bod) i upotrebu rezultata istraživanja EU-a (najviše 1 bod))	—	15
— Transnacionalnost (najviše 4 boda)		
Ukupni (prolazni) bodovi	50 (*)	100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 50* bodova.

Sljedeći kriteriji dodjele posebni su ili sadržavaju elemente koji su specifični za integrirane projekte:

— Dodana vrijednost EU-a: opseg i kvaliteta doprinosa ostvarenju ciljeva

Ocjenjuje se stupanj do kojeg svaki prijedlog pridonosi ostvarenju jednog ili nekoliko općih i posebnih ciljeva programa LIFE u skladu s člancima 3., 10., 11. i 12. (LIFE – okoliš) i člancima 3., 14., 15. i 16. (LIFE – klimatske aktivnosti) nove Uredbe o programu LIFE.

Provjeravaju se sljedeći posebni aspekti ovisno o prioritetnim područjima kojima pripada projekt:

— Posebni kriteriji prihvatljivosti za projekte u okviru potprograma za okoliš

— IP za provedbu Okvira za prioritetno djelovanje (OPD) za program NATURA 2000.:

Dodana vrijednost EU-a morat će se opravdati u odnosu na doprinos projekta ostvarenju cilja 1. Strategije EU-a za bioraznolikost i općih ciljeva iz direktiva o staništima i pticama, a posebno u odnosu na doprinos za poboljšanje statusa očuvanja vrsta i vrsta staništa od interesa za Zajednicu (Direktiva o staništima) i/ili statusa ptica (Direktiva o pticama) i posebno u pogledu integracije, prema potrebi, zelene infrastrukture.

— IP za provedbu planova za upravljanje riječnim slivovima

Dodana vrijednost EU-a morat će se obrazložiti u odnosu na doprinos ostvarenju ciljeva Višegodišnjeg programa rada. Predložene aktivnosti trebale bi biti usmjerene na značajne pritiske koji utječu na sposobnost okoliša za zadržavanje vode i uključivati mjere niskog učinka (npr. zelena infrastruktura) za uklanjanje onečišćenja. Takvi bi se pritisci trebali utvrditi u ocjenama koje država članica provodi za pripremu provedbenih planova za mjerodavno zakonodavstvo i politike EU-a (npr. Okvirna direktiva o vodama, Okvirna direktiva o pomorskoj strategiji, Direktiva o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda, Direktiva o pitkoj vodi, Direktiva o vodi za kupanje, Direktiva o poplavama i/ili Planovi za slučaj suše).

Projekti bi trebali biti usmjereni na opsežno (npr. podslivovi ili slivovi) planiranje i uspostavu mjera (npr. prirodnih rješenja) za povećanje zadržavanja vode u urbanim i ruralnim područjima, povećanje infiltracije, povećanje kapaciteta za skladištenje i uklanjanje onečišćujućih tvari putem prirodnih procesa ili procesa sličnih prirodnim procesima. Njima bi se trebale nastojati postići sinergije za provedbu aktivnosti kojima će se ukloniti postojeći hidromorfološki pritisci i unaprijediti bioraznolikost i uporabna vrijednost.

— IP za provedbu planova za gospodarenje otpadom:

Svrha je IP-a pružiti potporu provedbi planova za gospodarenje otpadom u skladu s člankom 28. Okvirne direktive o otpadu 2008/98/EZ i/ili programa za sprječavanje nastanka otpada u skladu s člankom 29. Okvirne direktive o otpadu.

Njihova će se dodana vrijednost za EU ocjenjivati u odnosu na njihov doprinos provedbi hijerarhije otpada (članak 4. Okvirne direktive o otpadu), ostvarivanju ciljeva recikliranja predviđenih u članku 11. Okvirne direktive o otpadu i dodatnih ciljeva uključenih u zakonodavstvo EU-a o otpadu te provedbi nužnih mjera za potporu ostvarenju tih ciljeva.

— IP za provedbu programa i planova za kvalitetu zraka ili za provedbu nacionalnih programa kontrole onečišćenja zraka

Cilj je IP-a podržati provedbu i praćenje lokalnih i regionalnih planova za kvalitetu zraka kako je utvrđeno u Direktivi 2008/50/EZ. Ako se temelje na lokalnim planovima za kvalitetu zraka, projekti bi trebali uključivati koordinaciju i suradnju među barem pet gradova s takvim planovima; ako se temelje na regionalnom planu za kvalitetu zraka, projekti bi trebali uključivati koordinaciju i suradnju između lokalnih i regionalnih uprava. Prednost će se davati velikim projektima i/ili projektima kojima se osigurava usklađenost s nacionalnim programima kontrole onečišćenja zraka u skladu s Direktivom (EU) 2016/2284.

Mogu se uspostaviti i programi za prvenstvenu provedbu nacionalnih programa kontrole onečišćenja zraka (dalje u tekstu „NAPCP“) u skladu s Direktivom (EU) 2016/2284. Cilj je IP-a podupirati razvoj, provedbu i praćenje nacionalnih programa kontrole onečišćenja zraka kako je definirano u članku 6. Direktive (EU) 2016/2284.

Dodana vrijednost IP-a povezanog s NAPCP-om ocjenjivat će se na temelju (a) stupnja do kojeg bi nacionalni izvori emisija mogli utjecati na kvalitetu zraka na njihovim državnim područjima i u susjednim državama članicama uporabom, prema potrebi, podataka i metodologija razvijenih u okviru europskog programa

praćenja i evaluacije (EMEP) u skladu s Protokolom uz Konvenciju LRTAP o dugoročnom financiranju zajedničkog programa praćenja i procjene dalekosežnog prijenosa onečišćujućih tvari u zraku u Europi; (b) na tome uzima li se NAPCP-om u obzir potreba za smanjenjem emisija onečišćujućih tvari u zraku radi postizanja usklađenosti s ciljevima kvalitete zraka na njihovim državnim područjima i, prema potrebi, u susjednim državama članicama; (c) davanja prednosti mjerama za smanjenje emisija crnog ugljika pri poduzimanju mjera za postizanje nacionalnih obveza smanjenja za sitne lebdeće čestice; (d) osiguravanja usklađenosti s drugim relevantnim planovima i programima utvrđenima na temelju zahtjeva iz nacionalnog zakonodavstva ili zakonodavstva Unije, posebno planova za kvalitetu zraka iz Direktive 2008/50/EZ.

— Posebni kriteriji za programe klimatskih aktivnosti

— IP za provedbu strategija, planova i programa za ublažavanje klimatskih promjena:

IP-om se podržava provedba strategija i planova za ublažavanje emisija stakleničkih plinova ili planova za prijelaz na gospodarstvo s niskim emisijama ugljika i odnosi se na određene općine ili regije (npr. kako je najavljeno u Globalnom paktu gradonačelnika), industrijske ili poljoprivredne sektore (analizom korištenja zemljišta u regionalnim okvirima, društvenom i gospodarskom kontekstu), ili druge gospodarske sektore uvođenjem pristupa koji se temelje na tehnologiji i uslugama na održiv i inovativan način. Doprinos IP-a provedbi i razvoju politike i zakonodavstva Unije o ublažavanju klimatskih promjena trebao bi uključivati ETS EU-a, Odluku o zajedničkim naporima za sektore koji nisu obuhvaćeni ETS-om EU-a, Direktivu o obnovljivim izvorima energije ili Uredbu o fluoriranim stakleničkim plinovima. IP bi se mogao dopuniti nužnim infrastrukturnim ulaganjima ili razvojem i primjenom inovativnih tehnologija i usluga u gradovima, regijama i/ili zajednicama koje se podržavaju kroz druge mjerodavne programe Unije za financiranje, koji su navedeni i u strategiji/planu/programu. Njihova dodana vrijednost EU-a ocjenjuje se u odnosu na doprinos IP-a smanjenju emisija stakleničkih plinova, razinu uvođenja u različite politike, izravnu uključenost velikog broja dionika i stupanj do kojeg IP čini operativni dio strategije/plana/programa.

— IP za provedbu strategija, planova i programa za prilagodbu klimatskim promjenama:

Cilj je ove vrste IP-a provoditi strategije i planove za prilagodbu klimatskim promjenama ili se baviti određenim ranjivostima na klimatske promjene (npr. obalna područja, područja sklona suši ili područja sklona poplavama) ili ranjivim sektorima (npr. voda, poljoprivreda/šumarstvo, javno zdravlje), prema potrebi, uporabom pristupa utemeljenih na ekosustavu. Sinergije s drugim politikama zaštite okoliša i klime trebale bi biti glavna tema projekata za prilagođavanje, odnosno, prema potrebi, trebalo bi promicati prilagodbu klimatskim promjenama, smanjenje rizika od katastrofa, bioraznolikost i vodnu politiku. Dodana vrijednost EU-a procjenjivat će se i u odnosu na doprinos IP-a ispunjavanju ciljeva klimatske otpornosti, razini uvođenja u različite sektore i uključenosti velikog broja dionika.

— IP-ovi za provedbu planova za urbane klimatske aktivnosti:

Cilj je ove vrste IP-a provoditi urbane akcijske planove za prelazak na gospodarstvo s niskim emisijama ugljika i društvo otporno na klimatske promjene, na primjer u okviru „Globalnog pakta gradonačelnika za klimu i energiju”. Važni su doprinosi boljem upravljanju, podizanju razine svijesti i jačanju kapaciteta i uvođenju aktivnosti povezanih s klimatskim promjenama u različita područja politike. Potiču se veliki projekti kojima je obuhvaćeno nekoliko gradova.

— Dodana vrijednost EU-a: opseg i kvaliteta mobilizacije ostalih sredstava, posebno sredstava Unije: na temelju kvalitete koordinacije s drugim financijskim mehanizmima i predviđene razine mobilizacije drugih fondova koji su komplementarni programu LIFE-u (osim minimuma nužnog za prihvatljivost) te vjerojatnosti njihove stvarne mobilizacije i funkcionalne veze s planom koji će se provoditi odredit će se hoće li IP dobiti dodatne bodove u okviru ovog kriterija. Više bodova dobit će IP-ovi kojima će se vjerojatno mobilizirati sredstva Unije koja imaju funkcionalnu vezu s planom koji će se provoditi i kojima je predviđen zadovoljavajući mehanizam koordinacije.

— Dodana vrijednost EU-a: sinergije (uključujući ostvarivanje višestrukih ciljeva, komplementarnost, integraciju, zelenu javnu nabavu, znak za okoliš, preuzimanje(upotrebu)): Prijedlozima IP-a morat će se predstaviti posebno visokokvalitetni mehanizmi za ostvarivanje višestrukih ciljeva (npr. oni koji imaju za cilj ostvarenje koristi za okoliš i klimu

i izgradnju sposobnosti) koji omogućuju ostvarenje ciljeva u drugim područjima politika ⁽¹⁾. Njima bi se trebala jačati i komplementarnost s tim politikama i u njih bi trebalo ugraditi okolišne ciljeve i ciljeve klimatskih aktivnosti. Kada je riječ o tradicionalnim projektima, za obvezu primjene zelene javne nabave ⁽²⁾ i/ili za davanje prednosti proizvodima i/ili uslugama iz službeno priznatih sustava oznaka za okoliš, kao što je znak za okoliš EU-a ⁽³⁾ s pomoću jasnog mehanizma provedbe, dodjeljuje se po jedan dodatni bod.

Dodatni bod dobit će se za upotrebu rezultata projekata istraživanja i inovacija u području okoliša i klime koji se financiraju u okviru programa Obzor 2020. ili prethodnih okvirnih programa, ako postoje dovoljni dokazi za dodanu vrijednost takve upotrebe projekta.

5.1.3. Projekti tehničke pomoći u skladu s člankom 18. točkom (e) Uredbe o programu LIFE

Projektima tehničke pomoći pruža se, putem bespovratnih sredstava za aktivnosti, financijska potpora kao pomoć podnositeljima zahtjeva u pripremi integriranih projekata. Za projekte tehničke pomoći mora biti dostupno najviše 1 % godišnjeg proračuna dodijeljenog IP-u. Maksimalan doprinos EU-a po projektu tehničke pomoći iznosi 100 000 EUR.

5.1.3.1. Tehnička metodologija za postupak odabira projekata

Odabir projekata tehničke pomoći temelji se na istoj tehničkoj metodologiji za odabir projekata u okviru oba potprograma. Primjenjuje se brzi pristup.

Postupak odabira projekata organizira se kako slijedi:

— Ocjena prijedlogâ

Izvršna agencija provjerit će usklađenost svakog prijedloga s kriterijima prihvatljivosti i odabira i ocijeniti ih u odnosu na kriterije dodjele.

— Priprema konačnog popisa projekata koji će se financirati i rezervnog popisa

Nakon faze preispitivanja predlažu se uspješni projekti za financiranje u okviru dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis sastavlja se od najbolje rangiranih projekata koji se ne mogu financirati zbog dostupnih proračunskih sredstava. Rezervni popis obuhvaća dodatnih 20 % dostupnih proračunskih sredstava za program LIFE.

— Potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

5.1.3.2. Kriteriji prihvatljivosti i dodjele

Primjenjuju se posebni sljedeći kriteriji prihvatljivosti i dodjele:

(a) Kriteriji prihvatljivosti

Prijedlog projekta tehničke pomoći uzima se u obzir za ocjenjivanje na temelju kriterija dodjele u sljedećim slučajevima:

— cilj je prijedloga projekta priprema za budući prijedlog IP-a;

⁽¹⁾ Posebno morskog okoliša u skladu s ciljevima Direktive 2008/56/EZ.

⁽²⁾ O zelenoj javnoj nabavi vidjeti http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm i posebno http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm i http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

⁽³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

(b) Kriteriji dodjele

Vrijednost svih prihvatljivih prijedloga ocjenjivat će se i bodovati u skladu sa sljedećim kriterijima dodjele i sustavom bodova:

Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
1. Tehnička usklađenost i kvaliteta	30	60
2. Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	20	40
Ukupni (prolazni) bodovi	55	100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 55 bodova.

— **Tehnička usklađenost i kvaliteta**

Jasnoća, dosljednost i izvedivost projekta ocjenjuju se u odnosu na ciljeve projekta i očekivane rezultate. Uzimaju se u obzir priroda i opseg budućeg IP-a.

— **Financijska usklađenost i kvaliteta**

Ocjenjuju se predložena proračunska sredstva i njihova usklađenost s predloženim aktivnostima i primjenjivim pravilima te troškovna učinkovitost predloženog pristupa. Ocjenjuje se odnos cijene i kvalitete projekta.

5.1.4. *Projekti jačanja sposobnosti u skladu s člankom 18. točkom (f) Uredbe o programu LIFE*

Projektima jačanja sposobnosti pruža se financijska potpora aktivnostima potrebnima za izgradnju sposobnosti država članica, uključujući nacionalne i regionalne kontaktne točke programa LIFE, s ciljem omogućavanja učinkovitijeg sudjelovanja država članica u programu LIFE.

Intervencije mogu uključivati, ali nisu ograničene na:

- zapošljavanje novog osoblja i osposobljavanje za nacionalne ili regionalne kontaktne točke programa LIFE,
- olakšavanje razmjene iskustava i najboljih praksi te promicanje širenja i korištenja rezultata projekta prema programu LIFE,
- pristupe „osposobljavanja voditelja osposobljavanja”,
- programe razmjene i privremenog premještaja između javnih tijela vlasti u državama članicama, posebno aktivnosti razmjene „najboljih u skupini”.

Intervencije koje su pokrivena planom izgradnje kapaciteta mogu uključivati javnu nabavu stručnjaka kako bi se *ad-hoc* riješili tehnički nedostaci te nedostaci mogućnosti postupka, ali ne mogu uključivati javnu nabavu stručnjaka čija je glavna funkcija sastavljanje prijedloga za podnošenje prema godišnjim pozivima na podnošenje prijedloga.

5.1.4.1. Tehnička metodologija za postupak odabira projekata

Prijave za projekte jačanja sposobnosti obrađuju se u okviru ubrzanog postupka. S obzirom na činjenicu da se u skladu s člankom 19. stavkom 8. projekti izgradnje kapaciteta mogu dodjeljivati samo unaprijed utvrđenom broju država članica i može se subvencionirati samo jedan projekt po državi članici, nema natjecanja među zaprimljenim prijavama. Prema tome, prijave se mogu podnositi od datuma objave poziva za podnošenje prijedloga za bespovratna sredstva za aktivnosti u okviru programa LIFE za 2018., koji uključuje paket za prijavu projekata izgradnje kapaciteta. Prijave moraju biti podnesene prije isteka prvog tromjesečja 2019. da bi se mogle uzeti u obzir za razdoblje financiranja 2018.–2020.

Prijave se ocjenjuju kako bi se osigurala usklađenost s kriterijima prihvatljivosti i pragovima dodjele navedenima u nastavku.

Bespovratna sredstva dodjeljuju se nakon uspješnog okončanja postupka ocjenjivanja i revizije.

5.1.4.2. Kriteriji prihvatljivosti i dodjele

Primjenjuju se sljedeći kriteriji prihvatljivosti i dodjele:

(a) Kriteriji prihvatljivosti

Prijava mora ispunjavati sljedeće kriterije prihvatljivosti:

- Podnositelj prijave je **država članica** na koju se primjenjuje sljedeće:
 - BDP države članice po stanovniku bio je 2012. ispod 105 % prosjeka Unije,
 - prosječna razina potrošnje okvirnih nacionalnih dodijeljenih sredstava države članice za godine 2014., 2015. i 2016., kako je utvrđeno u članku 19. stavku 5. Uredbe o programu LIFE, nalazi se ispod 70 % i
 - prosječna razina potrošnje države članice okvirnih nacionalnih dodijeljenih sredstava za godine 2014., 2015. i 2016. porasla je u usporedbi s prosječnom razinom potrošnje za godine 2010., 2011. i 2012.
- Ako je državi članici u okviru Višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2014.–2017. odobren projekt jačanja sposobnosti, taj se projekt mora dovršiti prije datuma početka drugog projekta jačanja sposobnosti.
- U prijavi je sadržan **plan jačanja sposobnosti** u kojem se država članica **obvezala**:
 - održavati sredstva dodijeljena za program LIFE, uključujući broj zaposlenika, na razinama koje nisu niže od onih iz 2012. za vrijeme trajanja ovog Višegodišnjeg programa rada,
 - ako je državi članici u okviru Višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2014.–2017. odobren projekt jačanja sposobnosti, zadržati sredstva, uključujući razinu zaposlenih, dodijeljena za prethodni projekt jačanja sposobnosti tijekom cijelog trajanja višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2018.–2020.

(b) Kriteriji dodjele

- **Tehnička usklađenost i kvaliteta** u projektima izgradnje sposobnosti odnosi se na predložene intervencije u cilju razvoja sposobnosti države članice da podnosi uspješne prijave za projekte financiranja u okviru potprograma za okoliš i klimatske aktivnosti.

Vrijednost svih prihvatljivih prijedloga ocjenjivat će se i bodovati u skladu sa sljedećim kriterijima dodjele i sustavom bodova:

Kriteriji dodjele	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
Tehnička usklađenost i kvaliteta	15	30
Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	10	20
Sveobuhvatnost pristupa u odnosu na utvrđene nedostatke koji su doveli do niske stope sudjelovanja države članice u pozivima programa LIFE za razdoblje 2014. – 2016.	15	30
Predstavljanje očekivanog poboljšanja sposobnosti za promicanje integracije, komplementarnosti, sinergija i mogućnosti primjene programa LIFE na politike, gospodarske aktivnosti i druge programe	10	20
Ukupni (prolazni) bodovi	55	100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 55 bodova.

5.1.5. Pripremni projekti u skladu s člankom 18. točkom (g) Uredbe o programu LIFE

Pripremni projekti odnose se na posebne potrebe za razvoj i provedbu politike i zakonodavstva Unije u području okoliša i klime.

5.1.5.1. Tehnička metodologija za postupak odabira projekata

Komisija jednom godišnje priprema inventar posebnih potreba u vezi s razvojem i provedbom politike i zakonodavstva Unije u području okoliša i klime koje treba riješiti sljedećih godina i među njima utvrđuje potrebe koje bi se mogle riješiti pripremnim projektima.

Prije objave godišnjeg poziva na podnošenje prijave, države članice dobivaju popis posebnih potreba koje bi se mogle rješavati pripremnim projektima te ih se poziva da daju primjedbe. Na temelju tih primjedbi sastavlja se konačan popis.

Komisija utvrđuje posebne kriterije odabira i dodjele za tako utvrđene projekte, trajanje projekta i okvirna proračunska sredstva koja će se dodijeliti svakom projektu.

Postupak odabira projekata organizira se kako slijedi:

— Ocjena prijedlogâ

Komisija će provjeriti usklađenost svakog prijedloga s kriterijima prihvatljivosti i odabira te će ih ocijeniti u odnosu na kriterije dodjele.

— Priprema konačnog popisa projekata koji će se financirati i rezervnog popisa

Nakon faze preispitivanja predlažu se uspješni projekti za financiranje u okviru dostupnih proračunskih sredstava. Ako je potrebno, može se sastaviti i rezervni popis.

— Potpisivanje ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava

5.1.5.2. Kriteriji prihvatljivosti i dodjele

Primjenjuju se sljedeći kriteriji prihvatljivosti i dodjele:

(a) Kriteriji prihvatljivosti

U svakom se pozivu utvrđuju posebni kriteriji prihvatljivosti i odabira. Oni se temelje na posebnim potrebama koje se rješavaju u okviru pripremnih projekata koje je utvrdila Komisija u skladu s državama članicama.

(b) Kriteriji dodjele

Pripremní projekti odobravaju se pravnim osobama koje dostave prijedlog koji je ostvario više od prolazne ocjene i koji je dobio najviše bodova u pogledu sljedećih kriterija:

Kriteriji	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
Tehnička usklađenost i kvaliteta prijedloga u odnosu na posebnu potrebu	22	45
Sveobuhvatnost pristupa u odnosu na posebnu potrebu	15	30
Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	12	25
Ukupni (prolazni) bodovi	55	100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 55 bodova.

5.1.6. Projekti potrebni za postizanje općih ciljeva utvrđenih u članku 3. Uredbe o programu LIFE

Drugi projekti (pilot-projekti, demonstracijski projekti i ostali) mogli bi se financirati u skladu s člankom 190. Pravila za primjenu Financijske uredbe (dalje u tekstu „Pravila za primjenu”) ili pokretanjem posebnog poziva na podnošenje prijedloga na temelju kriterija opisanih u nastavku. Na primjer, bespovratna sredstva za složene projekte kojima se postiže kružno gospodarstvo duž vrijednosnih lanaca ili industrijskom simbiozom mogla bi se financirati nakon posebnog poziva na temelju proračuna za bespovratna sredstva za okoliš i učinkovito korištenje resursa ⁽¹⁾ ili za podupiranje isplativih projekata koji dovode do financiranja NCF-a ili su komplementarni s njim. Mogla bi se osigurati i potpora za postizanje dodatne zrelosti projektnih prijedloga kako bi se mogao privući javni i privatni kapital. Potpora bi se posebno mogla pružiti inovativnim, originalnim ili neuobičajenim prijedlozima za ulaganja u bilo kojem od prioritetnih područja u okviru Uredbe o programu LIFE.

5.1.6.1. Tehnička metodologija za postupak odabira projekata

Ako Komisija utvrdi da je potreban poseban *ad hoc* projekt za ostvarenje općih ciljeva iz članka 3. Uredbe o programu LIFE, ona može objaviti poziv na podnošenje prijedloga.

5.1.6.2. Kriteriji prihvatljivosti i dodjele

(a) Kriteriji prihvatljivosti

Ostali projekti:

- **pridonose** ostvarenju jednog ili nekoliko **općih** ciljeva iz članka 3. Uredbe o programu LIFE i **primjenjivih posebnih ciljeva** iz članaka od 10. do 12. i od 14. do 16. Uredbe o programu LIFE,
- **pripadaju području primjene prioritetnog područja** potprograma programa LIFE kako je navedeno u člancima 9. i 13. Uredbe o programu LIFE u okviru koje je dostavljen prijedlog projekta. Time su obuhvaćeni projekti usmjereni na složene aktivnosti kojima se ostvaruje kružno gospodarstvo duž vrijednosnih lanaca ili industrijskom simbiozom. Objavit će se posebni poziv za projekte tehničke pomoći u okviru priprema za kružno gospodarstvo koji će se financirati iz proračuna za bespovratna sredstva za okoliš i učinkovito korištenje resursa u najvećem iznosu od 1 milijun EUR godišnje.

(b) Kriteriji dodjele

Ostali projekti odobravaju se pravnim osobama koje dostave prijedlog koji je ostvario više od prolazne ocjene i kojem je dodijeljeno najviše bodova u pogledu sljedećih kriterija:

Kriteriji	Minimalni bodovi za prolaz (*)	Maksimalni bodovi
Tehnička usklađenost i kvaliteta prijedloga u odnosu na posebnu potrebu	30	50
Financijska usklađenost i kvaliteta (uključujući odnos cijene i kvalitete)	20	30
Sveobuhvatnost pristupa u odnosu na posebnu potrebu	—	10
Sinergije (vidjeti tradicionalne projekte)	—	10
Ukupni (prolazni) bodovi	55	100

(*) Prijedlog projekta mora dobiti barem prolaznu ocjenu za svaki kriterij dodjele te zbroj bodova za kriterije za koje su utvrđeni minimalni bodovi mora iznositi najmanje 55 bodova.

(1) Studije pokazuju da bi investicijski kapital za „zelena ulaganja” bio dostupan iz različitih izvora, ali da nema dovoljno dobro pripremljenih („isplativih”) prijedloga. Ta se praznina planira popuniti posebnim pozivom na podnošenje prijedloga usmjerenim na nositelje gospodarski održivih projekata (ili koji bi mogli biti gospodarski održivi) kojima bi se mogao ostvariti znatan učinak na okoliš ili klimatske aktivnosti koji je nužan za postizanje općih ciljeva iz članka 3. Uredbe o programu LIFE.

5.2. Operativna bespovratna sredstva

U članku 21. Uredbe o programu LIFE predviđena je potpora za određene operativne i administrativne troškove neprofitnih subjekata koji su usmjereni prema cilju od općeg interesa Unije, prvenstveno su aktivni na području okoliša i/ili klimatskih aktivnosti te su uključeni u razvoj, provedbu i primjenu politika i zakonodavstva Unije.

Zadržat će se sustav dvogodišnjih okvirnih sporazuma o partnerstvu za operativna bespovratna sredstva koji je uspostavljen u okviru Višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2014.–2017. kako bi se zadržala ravnoteža između potrebe za sigurnošću i stabilnošću korisnika i određenog stupnja tržišnog natjecanja među neprofitnim subjektima. U tom će se okviru 2018. organizirati ograničen poziv na podnošenje prijedloga. On će biti upućen samo onim nevladinim organizacijama koje su odabrane za potpisivanje okvirnog sporazuma o partnerstvu u okviru poziva 2017. (identifikacijska oznaka poziva: LIFE-NGO-FPA-EASME-2017).

Novi poziv na podnošenje prijedloga za okvirne sporazume o partnerstvu pokrenut će se 2019. kako bi se odabrale nevladine organizacije za operativna bespovratna sredstva za financijske godine 2020. i 2021. Nakon njega slijedit će dva ograničena poziva u cilju potpisivanja posebnih sporazuma o bespovratnim sredstvima s partnerima okvirnog sporazuma o partnerstvu.

Operativna bespovratna sredstva mogu se dodijeliti izvan poziva na podnošenje prijedloga samo u opravdanim slučajevima kako je utvrđeno u članku 190. Delegirane uredbe Komisije (EU, Euratom) br. 1268/2012 (EU) ⁽¹⁾, posebno ako značajke korisnika ne dopuštaju druge mogućnosti ili ako je korisnik kao takav utvrđen na pravnoj osnovi.

Provjerava se usklađenost prijedloga s kriterijima prihvatljivosti i odabira. Za prijedloge koji ispunjavaju te kriterije ukupna važnost i kvaliteta ocijenit će se na temelju kriterija dodjele. Bodovi se dodjeljuju u skladu s tim kriterijima i potrebna je minimalna razina kvalitete. Konačna odluka o dodjeli donosi se na temelju postupka ocjenjivanja.

5.2.1. Kriteriji za odabir za operativna bespovratna sredstva

Na temelju kriterija za odabir ocjenjuje se financijska i operativna sposobnost podnositelja prijave za dovršenje predloženog programa rada.

Podnositelji prijedloga bit će odabrani samo ako, na temelju posebne popratne dokumentacije u vezi s poslovnim rezultatima u prethodne dvije godine, mogu dokazati

- **operativnu sposobnost** – podnositelj zahtjeva mora posjedovati stručnu sposobnost i kvalifikacije potrebne za dovršenje predloženog programa rada i
- **financijsku sposobnost** – podnositelj zahtjeva mora imati stabilne i dovoljne izvore financiranja za održavanje svojih aktivnosti tijekom godine za koju su bespovratna sredstva dodijeljena i za sudjelovanje u njihovu financiranju.

U određenim iznimnim okolnostima, posebno u slučaju nove mreže koju su izradile iskusne organizacije, Izvršna agencija može odobriti izuzeće od zahtjeva za dostavljanje popratne dokumentacije kojom su obuhvaćene prethodne dvije godine.

5.2.2. Kriteriji dodjele za operativna bespovratna sredstva

5.2.2.1. Operativna bespovratna sredstva/Okvirni sporazumi o partnerstvu za nevladine organizacije (NVO)

U članku 12. točki (d) i članku 16. točki (d) Uredbe o programu LIFE za odgovarajuća prioritetna područja „Upravljanje i informacije” naveden je posebni cilj: „promicati bolje okolišno upravljanje i upravljanje u području klime većom uključenošću dionika, uključujući i nevladine organizacije, u savjetovanje o politikama i njihovu provedbu”.

Sljedeći kriteriji dodjele primjenjuju se na odabir korisnika okvirnih sporazuma o partnerstvu:

1. Politička relevantnost: relevantnost strateškog plana NVO-a za okolišnu i klimatsku politiku Unije.

⁽¹⁾ Delegirana uredba Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije (SL L 362, 31.12.2012., str. 1.).

2. Oblikovanje politike EU-a: doprinos NVO-a oblikovanju, razvoju ili ažuriranju okolišne i/ili klimatske politike Unije.
3. Provedba politike EU-a: doprinos NVO-a provedbi i izvršenju okolišne i/ili klimatske politike Unije.
4. Senzorska funkcija: relevantnost za rješavanje novih i novonastalih okolišnih i klimatskih pitanja.
5. Ustrojstveni razvoj: mogućnost razvoja kako bi postali učinkovitiji dionici u procesu oblikovanja politike Unije.

Organizacije odabrane kao okvirni partneri pozivat će se da na godišnjoj osnovi dostavljaju svoj program rada koji će se analizirati radi dodjele posebnih godišnjih operativnih sredstava.

Sljedeći kriteriji primjenjuju se na dodjelu godišnjih posebnih bespovratnih sredstava u okviru okvirnih ugovora o partnerstvu:

1. usklađenost programa rada s ciljevima i prirodom aktivnosti navedenih u okvirnom ugovoru o partnerstvu
2. tehnička usklađenost i kvaliteta programa rada
3. usklađenost između programa rada i predloženih proračunskih sredstava, uključujući učinkovito korištenje proračunskih sredstava.

5.2.2.2. Druga operativna bespovratna sredstva

Neprofitnim subjektima, koji nastoje ostvariti cilj od općeg interesa Unije ili je njihov cilj dio politike u području okoliša i/ili klimatskih aktivnosti ili tu politiku podupiru, dodijelit će se druga operativna bespovratna sredstva na temelju sljedećih kriterija dodjele, među ostalim i nakon potpisivanja okvirnih sporazuma o partnerstvu:

1. relevantnost programa rada za ostvarenje ciljeva Uredbe o programu LIFE i, ako je primjereno, tematskih prioriteta i tema projekta;
2. izvedivost i unutarnja usklađenost programa rada;
3. troškovna učinkovitost planiranih aktivnosti.

5.3. Financijski instrumenti

U smislu članka 17. stavka 4. Uredbe o programu LIFE, financiranje je predviđeno za sljedeća dva probna financijska instrumenta radi ostvarivanja općih ciljeva iz članka 3. Uredbe o programu LIFE:

- instrument za financiranje prirodnog kapitala (NCFE) – financijski instrument koji će se pokusno provoditi u okviru oba potprograma u cilju ispitivanja i dokazivanja inovativnih pristupa financiranju projekata kojima se promiče očuvanje prirodnog kapitala u prioritarnim područjima „Priroda i bioraznolikost” i „Prilagodba klimatskim promjenama”,
- instrument za privatno financiranje energetske učinkovitosti (PF4EE) – probni financijski instrument u okviru potprograma za klimatske aktivnosti. Kako se pokazalo tijekom razdoblja 2014.–2017. instrumentom PF4EE osigurava se novi i djelotvoran pristup rješavanju pitanja ograničenog pristupa prikladnom i prihvatljivom komercijalnom financiranju ulaganja u energetska učinkovitost koja su obuhvaćena nacionalnim prioritetima.

Odredbe o financijskim instrumentima u okviru Financijske uredbe, a posebno njezini članci 139. i 140., primjenjuju se kako je navedeno u sljedećim odlomcima.

Financijski instrumenti kojima se podupire provedba projekata mogu biti u bilo kojem obliku iz glave VIII. Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 i provode se u skladu s tom glavom te se mogu kombinirati međusobno i s bespovratnim sredstvima koja se financiraju u okviru proračuna Unije.

U skladu s člankom 140. stavkom 6. godišnje otplate, uključujući otplate kapitala, vraćena jamstva i otplate glavnice zajmova čine unutarnje namjenske prihode te se koriste za isti financijski instrument u razdoblju koje ne prekoračuje razdoblje za preuzimanje obveza po odobrenim sredstvima uvećano za dvije godine.

Ocjena u sredini provedbenog razdoblja provedena je nakon manje od dvije godine učinkovite provedbe dvaju financijskih instrumenata i na temelju te ocjene mogu se donijeti samo preliminarni zaključci u pogledu financijskih instrumenata, jer su oni novi način financiranja u okviru program LIFE. Ti su zaključci uzeti u obzir za provedbu dva financijska instrumenta u razdoblju od 2018. do 2020. Posebno sljedeće:

- u pogledu NCFE-a ulažu se napore u poboljšanje pomoći koja će se pružati mogućim korisnicima za izgradnju njihovih poslovnih slučajeva istodobno razmatrajući jesu li sredstva dodijeljena tijekom prvog Višegodišnjeg programa rada dostatna za cijelo trajanje Višegodišnjeg programa rada za razdoblje od 2018. do 2020.

- u pogledu PF4EE-a, odlučeno je da će se nastaviti s pilot-fazom te da će se dostupna sredstva povećati za 75 milijuna EUR s obzirom na registriranu veliku potražnju. Komisija izvješćuje Odbor za program LIFE barem jednom godišnje, a *ad hoc* sastanci sazivaju se prema potrebi.

5.3.1. Instrument za financiranje prirodnog kapitala (NCFE)

5.3.1.1. Doprinos ciljevima programa LIFE

Financijskim instrumentom pridonosi se ostvarenju ciljeva programa LIFE, posebno za prioritetna područja „priroda i bioraznolikost” u okviru programa LIFE-a za okoliš te „prilagodba klimatskim promjenama” u okviru potprograma za klimatske aktivnosti financiranjem troškova ulaganja i operativnih troškova unaprijed za pilot-projekte kojima se mogu ostvarivati prihodi ili stvarati uštede, a kojima se promiče očuvanje, obnova, upravljanje i jačanje prirodnog kapitala za bioraznolikost i koristi prilagodbe, uključujući rješenja utemeljena na ekosustavima u vezi s izazovima povezanim sa zemljištem, tлом, šumarstvom, poljoprivredom, vodom i otpadom. NCFE, koji je pokrenut 2015., instrument je politike za inovativne pilot-projekte. Kako je opisano u Višegodišnjem programu rada za razdoblje 2014.–2017., njime se nudi mogućnost za unaprjeđenje troškovne učinkovitosti programa LIFE s pomoću učinka poluge i komplementarnosti. Pridonosi se jačanju dugoročne sposobnosti za inovativne, održive aktivnosti komercijalnog financiranja. NCFE-om se dopunjuju i podržavaju ciljevi politika država članica u području bioraznolikosti i prilagodbe klimatskim promjenama.

Posebno:

- U području prirode i bioraznolikosti NCFE-om se pridonosi provedbi politike i zakonodavstva Unije u području bioraznolikosti, među ostalim Strategije Unije za bioraznolikost do 2020., direktive 2009/147/EZ i 92/43/EEZ, posebno primjenom, razvojem i ispitivanjem projekata i dokazivanjem njihove održivosti. Njime se podržava i daljnji razvoj mreže Natura 2000 koja je uspostavljena člankom 3. Direktive 92/43/EEZ te njezina provedba i upravljanje njome te se povećava njezina otpornost zaštitom i obnovom ekosustava i izvan mreže. Međutim, neke vrste projekata ne mogu se primjenjivati u područjima mreže Natura 2000 ⁽¹⁾.
- U vezi s prilagodbom klimatskim promjenama, NCFE-om se pridonosi provedbi politike Unije o prilagodbi, posebno razvojem, ispitivanjem i predstavljanjem pristupa prilagodbi klimatskim promjenama utemeljenih na ekosustavu. Njime se pridonosi i razvoju i predstavljanju inovativnih tehnologija, sustava, metoda i instrumenata za prilagodbu klimatskim promjenama koji su prikladni za umnožavanje, prijenos ili integriranje.

5.3.1.2. Trenutačno stanje NCFE-a:

NCFE provodi Europska investicijska banka u skladu sa sporazumom o delegiranju sklopljenim s Komisijom. Očekuje se da će NCFE provesti 9 – 12 operacija tijekom pilot-faze koja je počela u okviru Višegodišnjeg programa rada za program LIFE za razdoblje 2014.–2017. i nastaviti će se do 2020. Procjenjuje se da će sredstva namijenjena za NCFE za razdoblje 2014.–2017. biti dostatna za cijelo trajanje programa LIFE. Komisija je s EIB-om dogovorila produljenje razdoblja provedbe do kraja 2021.

Pregovori za jednu operaciju završili su u veljači 2017. i potpisan je ugovor te se očekuje da će u roku od godine dana biti zaključena još jedna operacija. Europska investicijska banka i dalje sastavlja popis prihvatljivih operacija.

5.3.1.3. Struktura financijskog instrumenta

Provedba financijskog instrumenta povjerava se Europskoj investicijskoj banci (EIB) putem neizravnog upravljanja.

U okviru NCFE-a kombinira se izravno i neizravno financiranje projekata dugovanjem, vlasničkim kapitalom i prozorom jamstava. Kako bi projekti ostvarili dovoljan stupanj zrelosti za financiranje, osigurava se tehnički instrument.

Europska komisija osigurala je 50 milijuna EUR za mehanizam podjele rizika i 10 milijuna EUR za instrument tehničke potpore. Na osnovu toga, EIB će uložiti do 125 milijuna EUR s pomoću kredita, jamstava za zajmove i ulaganja vlasničkog kapitala. Zajmovi se mogu davati izravno financijskim korisnicima za financiranje ulaganja i operativnih

⁽¹⁾ Dok projekti čiji je cilj nadoknaditi štetu područjima mreže Natura 2000 u skladu s člankom 6. stavkom 4. Direktive o staništima nisu prihvatljivi za financiranje u okviru NCFE-a, u područjima mreže Natura 2000 mogu se provoditi kompenzacijske mjere za popravak štete na drugim mjestima ili na druge načine kojima se pridonosi usklađenosti mreže i koji su prihvatljivi u okviru NCFE-a.

troškova ili neizravno preko posrednika koji potom financiraju portfelj zajmova. Jamstva za zajmove mogu se davati posrednicima. Ulaganja vlasničkog kapitala mogu se upotrebljavati za ulaganja u fondove kojima upravljaju posrednici. Te se mogućnosti mogu kombinirati s bespovratnim sredstvima za aktivnosti u okviru tematskih prioriteta ili se mogu podupirati iz drugih izvora.

Instrument uključuje mehanizam podjele rizika s EIB-om jer će projekti koji će se podupirati NCF-om biti projekti u koje EIB obično ne ulaže, ili zato što su premali ili zato što predviđena visina njihova rizika nije u skladu s AAA ocjenom banke. Kako bi se prevladao taj problem, instrument uključuje mehanizam podjele rizika kojim će se sredstvima EU-a osigurati jamstvo EIB-u za prve gubitke u slučaju neuspjeha projekta. Sredstva koja su bila dostupna u okviru Višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2014.–2017. bit će dostupna i za razdoblje financiranja 2018.–2020. Točan mehanizam provedbe utvrđen je u sporazumu o delegiranju koji su Komisija i EIB potpisali 18. prosinca 2014. i njime će biti obuhvaćena i definicija točnih kriterija isključivanja/odabira za projekte, osiguravajući da su u postupak odabira ugrađeni točni prioriteti i da postoji dovoljna sektorska i geografska pokrivenost.

Ovim Višegodišnjim programom rada sredstva predviđena u Višegodišnjem programu rada za razdoblje 2014.–2017. produljuju se na Višegodišnji program rada za razdoblje 2018.–2020. Nakon ovog operativnog razdoblja pilot-faze instrument će imati jednostavniju strukturu za upravljanje portfeljem i zaprimanje plaćanja za operacije.

Financijskim instrumentom upravlja EIB. Upravljački odbor redovito preispituje napredak u provedbi financijskog instrumenta. Članove Upravljačkog odbora zajednički imenuju Komisija, uključujući GU ENV, GU CLIMA, GU ECFIN, i EIB, a potporu će mu pružati tajništvo koje će osigurati EIB.

Praćenje financijskih instrumenata obavlja se skladu sa zahtjevima propisanim u Financijskoj uredbi (članak 140.) i Delegiranoj uredbi (članak 225.) te naknadno u skladu s tumačenjem u Financijskom i administrativnom okvirnom sporazumom (FAFA) s EIB-om i u sporazumu o delegiranju.

EIB je odgovoran za praćenje provedbe aktivnosti u okviru financijskog instrumenta i za pripremu izvješća o radu i financijskih izvješća u skladu s dogovorenim oblikom, sadržajem i razdobljima, uključujući redovita i *ad hoc* izvješća, terenske posjete, revizije. Izvješćivanje financijskih institucija EIB-u temeljit će se na pokazateljima uspješnosti.

5.3.1.4. Tehnička metodologija za postupak odabira projekata

Projekti se dijele u četiri široke kategorije:

- plaćanja za usluge ekosustava (PES): projekti koji uključuju plaćanja za izvlačenje koristi od prirodnog kapitala, obično dobrovoljne male bilateralne transakcije s poznatim kupcem i prodavateljem usluge ekosustava. Temelje se na načelu „korisnik plaća”, a plaćanja se izvršavaju u cilju osiguranja usluga ekosustava od ključne važnosti,
- zelena infrastruktura (GI): to je strateški planirana mreža prirodnih i poluprirodnih područja s drugim okolišnim značajkama koja su osmišljena i kojima se upravlja u cilju ostvarenja velikog broja usluga ekosustava. Njome su obuhvaćeni zeleni prostori (ili plavi ako je riječ o vodnim ekosustavima) i druga fizička obilježja u kopnenim (uključujući obalna područja) i pomorskim područjima. Zelena infrastruktura na kopnu nalazi se u ruralnim i urbanim okruženjima. Projektima zelene infrastrukture može se generirati prihod ili stvarati uštede na temelju osiguravanja robe i pružanja usluga kao što su gospodarenje vodom, kvaliteta zraka, šumarstvo, rekreacija, kontrola poplava/erozije/požara, oprašivanje, povećana otpornost na posljedice klimatskih promjena,
- postizanje ravnoteže biološke raznolikosti: aktivnosti očuvanja čija je svrha nadoknaditi preostale, neizbježne štete koju su razvojni projekti nanijeli bioraznolikosti. One se temelje na načelu „onečišćivač plaća”, a aktivnosti postizanja ravnoteže provode se u cilju usklađivanja ili ublažavanja reputacijskih rizika. Projekti usmjereni na naknadu štete područjima Natura 2000 u skladu s člankom 6. stavkom 4. Direktive o staništima nisu prihvatljivi za financiranje u okviru Instrumenta za financiranje prirodnog kapitala,
- inovativna ulaganja u korist biološke raznolikosti i prilagodaba: to su projekti koji uključuju dostavljanje robe i pružanje usluga, što uglavnom obavljaju MSP-ovi, u cilju zaštite biološke raznolikosti ili povećanja otpornosti zajednica i drugih poslovnih sektora.

Cilj je utvrđivanje i financiranje projekata s dostatnom geografskom i sektorskom pokrivenosti uz ispitivanje raznih financijskih mehanizama kako bi se osiguralo da se tijekom operativne faze rezultati mogu primijeniti u drugim područjima diljem EU-a. Kriteriji prihvatljivosti za projekte i investicijska politika za Instrument (npr. određivanje gornjih granica za sektore i geografsku pokrivenost te minimalnih kriterija koji moraju biti ispunjeni i načela koja se moraju poštovati, npr. hijerarhija ublažavanja ⁽¹⁾) definirani su u sporazumu o delegiranju.

Kriteriji prihvatljivosti bit će u skladu s ciljevima područja prirode i bioraznolikosti i prilagodbe klimatskim promjenama utvrđenima u Uredbi o programu LIFE uzimajući pritom u obzir prioritete politika država članica u području zaštite bioraznolikosti i prilagodbe klimatskim promjenama.

Prihvatljivi projekti upravljanja prirodnim kapitalom trebali bi se opravdati ekonomskom ocjenom na temelju tradicionalne analize troškova i koristi, odnosno, da je neto sadašnji trošak projekta za vrijeme njegova trajanja niži od neto sadašnje vrijednosti očekivanih koristi, uključujući vanjske učinke. Osim standardnih kriterija koje EIB primjenjuje na sve operacije, postojat će i dodatni kriteriji kojima će se definirati vrsta obuhvaćenih projekata i sektora.

Krajnji korisnici financijskog instrumenta u najmanju ruku moraju biti pravne osobe i/ili fizičke osobe koje ulažu u projekte upravljanja prirodnim kapitalom kojima se:

- može dokazati da imaju pozitivan učinak na uvjete ekosustava i otpornost i na pružanje usluga ekosustava putem ciljane procjene učinka na okoliš,
- uvode novi poslovni modeli za upravljanje prirodnim kapitalom u okviru gore navedenih tipologija, odnosno, zelena infrastruktura, plaćanja za usluge ekosustava, postizanje ravnoteže biološke raznolikosti, ili inovativna poduzeća ili korporacije koje podupiru biološku raznolikost/prilagodbu,
- ispunjava jedan od sljedećih kriterija:
 - promiče očuvanje, obnova i jačanje ekosustava te upravljanje njima, među ostalim s pomoću rješenja utemeljenih na ekosustavima koja se primjenjuju na sektore zemljišta, tla, šumarstva, poljoprivrede, akvakulture, vode i otpada,
 - promiče pristup utemeljen na ekosustavu kojim se poduzećima i zajednicama omogućuje da uklanjaju utvrđene rizike povezane s postojećim i predviđenim učincima klimatskih promjena, uključujući s pomoću urbanih, ruralnih i obalnih zelenih infrastrukturnih projekata.

Da bi bili prihvatljivi, projekti se moraju nalaziti barem u jednoj državi članici EU-a.

Kada se projekti neizravno financiraju doprinosima fondovima kojima upravljaju posredne financijske institucije, na odabir takve institucije utječe potražnja i on se vrši u skladu s načelima dobrog financijskog upravljanja, transparentnosti, nediskriminacije i ispunjavanja, među ostalim, sljedećih zahtjeva:

- i. radi se o financijskoj instituciji iz privatnog sektora ili utemeljenoj na tržištu;
- ii. posvećena je i pokazuje operativnu sposobnost za distribuciju financijskog instrumenta;
- iii. pokazuje sposobnost doseganja krajnjih korisnika na koje su usmjerene politike bioraznolikosti i prilagodbe klimatskim promjenama EU-a ili države članice;
- iv. preuzima obveze i zahtjeve povezane s distribucijom financijskog instrumenta;
- v. poštuje mjerodavne standarde i primjenjivo zakonodavstvo u području pranja novca, borbe protiv terorizma i porezne prijevare;
- vi. dostavlja podatke koje traži Europski revizorski sud kako bi mu omogućila izvršavanje njegovih dužnosti i
- vii. prihvatljiva je kao zajmodavac EIB-u u skladu s njegovom kreditnom politikom.

⁽¹⁾ Hijerarhija ublažavanja uključuje: (1) izbjegavanje ili sprečavanje negativnih učinaka na okoliš općenito, a posebno na biološku raznolikost; (2) smanjivanje i saniranje učinaka na terenu ako se učinci ne mogu izbjeći i (3) mjere postizanja ravnoteže/kompenzacije koje se poduzimaju kao zadnje rješenje (na licu mjesta ili izvan njega) za preostale negativne učinke.

5.3.2. Instrument za privatno financiranje energetske učinkovitosti (PF4EE)

5.3.2.1. Doprinos ciljevima programa LIFE

PF4EE pridonosi ostvarenju općih ciljeva Uredbe o programu LIFE u skladu s člankom 3. i dodatno utvrđenih u okviru prioritetnog područja „ublažavanje klimatskih promjena”. PF4EE-om se posebno:

- rješava glavno pitanje klimatske politike pridonoseći ostvarenju ciljeva strategija Europa 2020. i 2030. kako bi se osigurale uštede energije i povezana smanjenja emisija,
- osigurava nužna razina pokusne provedbe i predstavljanja novog instrumenta politike koji ima veliki potencijal za ostvarenje dodane vrijednosti EU-a,
- dopunjuju i podržavaju odgovornosti država članica u okviru nacionalnih akcijskih planova energetske učinkovitosti (NAPEU),
- nudi mogućnost za unaprjeđenje troškovne učinkovitosti programa LIFE putem učinka poluge i komplementarnosti,
- jača dugotrajna sposobnost za održive aktivnosti komercijalnog financiranja pri čemu se osigurava trajna i dugotrajna potpora održivom razvoju,
- podržava solidarnost i podjela tereta i
- nudi se mogućnost za uvođenje inicijative u programe država članica (posredstvom NAPEU-ova i mogućih drugih programa i inicijativa).

5.3.2.2. Trenutačno stanje PF4EE-a i nadogradnja

Očekivalo se da će se 2014. instrumentom poduprijeti ulaganja do 540 milijuna EUR. Međutim, nakon operacija potpisanih 2015. i 2016. i uzimajući u obzir trenutačni popis projekata, EIB sada želi ostvariti više od 1 milijardu EUR novih ulaganja do kraja 2017. (600–650 milijuna EUR od EIB-a i najmanje 500 milijuna EUR od financijskih posrednika), čime će obuhvatiti 9–10 država članica.

Do kraja 2016. potpisano je sljedećih 6 ugovora:

- Komercni Banka, Češka: 75 milijuna EUR zajmova za energetska učinkovitost za poduzeća i rasvjetne sustave za zgrade i industrijska mjesta
- Banco Santander, Španjolska: 50 milijuna EUR zajmova za energetska učinkovitost za hotele i druge turističke objekte
- Credit Cooperatif, Francuska: 75 milijuna EUR zajmova za energetska učinkovitost za MSP-ove i za obnovu zgrada
- BELFIUS, Belgija: 75 milijuna EUR ciljanih zajmova za energetska učinkovitost za MSP-ove
- Banco BPI, Portugal: 50 milijuna EUR ciljanih zajmova za poduzeća
- BPER, Italija: 50 milijuna EUR zajma za energetska učinkovitost za privatni sektor

Dodatni ugovori mogli bi se 2017. potpisati u Hrvatskoj, Ujedinjenoj Kraljevini, Grčkoj i Cipru.

Iako su do sada ulaganja na terenu podupirale samo Češka i Francuska, snažan interes banaka i povećani cilj ulaganja EIB-a pokazuju da postoji potražnja na tržištu te stoga i potencijal za nadogradnju. PF4EE pridonosi stvaranju novog financijskog proizvoda na tržištu usmjerenog na energetska učinkovitost i stoga izravno pridonosi dekarbonizaciji gospodarstva EU-a, u skladu s ciljevima COP21.

Na kraju 2016. EIB je izdvojio 375 milijuna EUR i isplatio 35 milijuna EUR zajmova. Prosjek instrumenta na kraju 2016. iznosio je 9,8 (izračunan kao doprinos EIB-a/Europske komisije).

U razdoblju 2014.–2017. EU je za PF4EE namijenio 80 milijuna EUR doprinosa. U razdoblju od 2018. do 2020. predviđeno je dodatnih 75 milijuna EUR za nastavak pilot-faze, od čega će se 10 milijuna EUR izdvojiti za mehanizam stručne pomoći kojim se financijskim posrednicima pruža financijska pomoć.

5.3.2.3. Struktura financijskog instrumenta

Provedba instrumenta PF4EE povjerava se Europskoj investicijskoj banci (EIB) putem neizravnog upravljanja.

Instrument PF4EE ima dva glavna cilja:

- učiniti posuđivanje za energetska učinkovitost održivijom aktivnošću u europskim financijskim institucijama poticanjem privatnih komercijalnih banaka i drugih financijskih institucija (koje se zajednički nazivaju „financijski posrednici“) da se bave sektorom energetske učinkovitosti kao odvojenim tržišnim segmentom i
- povećati dostupnost financiranja duga projektima kojima se podržavaju prioriteta energetske učinkovitosti država članica predviđeni u NAPEU-ovima.

Instrumentom PF4EE osigurava se i. instrument za sudjelovanje u riziku (instrument za podjelu rizika) i ii. potpora stručnjaka za financijske posrednike (mehanizam stručne pomoći) u kombinaciji s iii. dugoročnim financiranjem EIB-a (zajam EIB-a za energetska učinkovitost).

- PF4EE-om se osigurava financijski instrument za podjelu rizika s funkcionalnom mehanikom sličnom jamstvu s ograničenom odgovornošću za podjelu rizika između Komisije (kao osnivača) i financijskih posrednika (kao zajmodavaca).
- Svrha je instrumenta za podjelu rizika smanjiti kreditni rizik s kojim se suočavaju financijski posrednici prilikom posuđivanja u sektoru energetske učinkovitosti i poticati njihovo sudjelovanje. Učinak ovisi o uvjetima na tržištu i posebnim značajkama projekta. Instrumentom za podjelu rizika povećava se aktivnost posuđivanja, pristup financijskim sredstvima i/ili bolji uvjeti financiranja za krajnje korisnike, uključujući po mogućnosti niže cijene, duže dospelje, manja jamstva ili ostalo.
- Kako bi se ostvario učinak poluge na doprinos programu LIFE, zajmovi EIB-a daju se financijskim posrednicima po konkurentnim stopama. Povlaštene stope prenosit će se i na krajnje korisnike radi poticanja preuzimanja (upotrebe).
- Od korisnika se očekuje i da pridonose troškovima projekta, čime će se povećati učinak poluge za troškove ulaganja.
- Ako financijski posrednik ima gubitke u portfelju zajmova (portfelj zajmova za energetska učinkovitost), ti će se gubici djelomično pokriti financijskim instrumentom za podjelu rizika.
- Financijska sredstva programa LIFE koristit će se za pružanje financijskog doprinosa potrebnog za instrument za podjelu rizika i mehanizam stručne pomoći te za upravljanje i izravne troškove koje je EIB imao prilikom uspostave instrumenta i upravljanja njime.
- Najveći iznos gotovine (jamstvo) dodijelio bi se svakom financijskom posredniku za pokrivanje gubitaka u portfelju zajmova za energetska učinkovitost. Taj iznos izračunao bi se na temelju posebnog postotka ciljanog ukupnog portfelja zajmova za energetska učinkovitost ovisno o profilu rizika ciljanih krajnjih korisnika. Ako financijski posrednik ne ostvari ciljanu veličinu portfelja, postotak bi se primjenjivao na ostvarenu veličinu portfelja.
- Ciljani krajnji korisnici za instrument PF4EE obuhvaćaju MSP-ove i srednja veća poduzeća i privatne osobe, ali bi mogli uključivati i male općine ili druga tijela iz javnog sektora koja poduzimaju mala ulaganja u postizanje energetske učinkovitosti i koja mogu iskoristiti uštede energije za otplatu posuđivanja.
- Cilj instrumenta PF4EE u razdoblju 2014.–2017. bio je potpisati 10 ugovora (zajmova EIB-a za energetska učinkovitost i podjelu rizika/mehanizam stručne potpore). Do kraja 2016. potpisano je već 6 (vidjeti odjeljak 5.3.2.2.).
- U razdoblju od 2018. do 2020. moglo bi se potpisati do 10 dodatnih ugovora, čime bi se ukupni broj potpisanih ugovora do kraja 2020. povećao na 20.

Doprinos EU-a za PF4EE u razdoblju od 2018. do 2020. iznosit će 75 milijuna EUR od čega će se 10 milijuna EUR izdvojiti za mehanizam potpore stručnjacima. Nadalje, EIB će moći potpisati više od jednog ugovora po državi članici.

Na odabir financijskih posrednika i dalje će utjecati potražnja i on će se vršiti u skladu s načelima dobrog financijskog upravljanja, transparentnosti, nediskriminacije i ispunjavanja, među ostalim, sljedećih zahtjeva:

- i. riječ je o privatnoj financijskoj instituciji ili instituciji koja na tržištu djeluje na način koji je sličan privatnoj financijskoj instituciji;

- ii. posvećena je i pokazuje operativnu sposobnost za distribuciju instrumenta PF4EE;
- iii. dokazuje sposobnost da doprije do krajnjih korisnika na koje su usmjereni mjerodavni prioriteti NAPEU-ova i/ili programi energetske učinkovitosti i/ili direktive EU-a koje se odnose na energetska učinkovitost u okviru predmetne države članice;
- iv. preuzima obveze i zahtjeve povezane s distribucijom PF4EE instrumenta;
- v. poštuje mjerodavne standarde i primjenjivo zakonodavstvo u području sprečavanja pranja novca, borbe protiv terorizma i porezne prijevare;
- vi. dostavlja podatke koje traži Europski revizorski sud kako bi mu omogućila izvršavanje njegovih dužnosti i
- vii. prihvatljiva je EIB-u kao ugovorna strana u skladu s njegovom unutarnjom politikom i smjernicama te ispunjava uvjete geografske raširenosti utvrđene u PF4EE-u.

Široka geografska raširenost financijskog instrumenta za vrijeme trajanja programa nastojat će se postići davanjem poticaja EIB-u da potakne sudjelovanje financijskih posrednika u svim državama članicama. Međutim, uklonit će se geografska ograničenja pilot-faze i EIB će moći potpisati više ugovora po državi članici, ovisno o tržišnim zahtjevima.

Ovisno o interesu koji su izrazili financijski posrednici, EIB može dati prednost onim financijskim posrednicima koji žele djelovati u državama članicama u kojima su potrebe za ulaganjima najveće (udaljenost od cilja). Instrumentom za podjelu rizika poticat će se financijski posrednici da djeluju u državama članicama s većim rizikom koji je posljedica, primjerice, nedovoljne razvijenosti za uporabu financiranja zajmovima za energetska učinkovitost ili kada se čini da će sposobnost uzimanja zajmova biti posebno niska.

Iskustvo stečeno u razdoblju od 2014.–2017. pokazuje da je tehnička pomoć financijskim posrednicima od ključne važnosti za povećanje njihove sposobnosti za ciljanje ulaganja u energetska učinkovitost. Stoga će se maksimalni proračun Mehanizma stručne pomoći povećati s 3,2 milijuna EUR u razdoblju 2014.–2017. (tj. 4 % doprinosa EU-a instrumentu PF4EE tijekom prvog tijela pilot-faze) na 10 milijuna EUR u razdoblju 2018.–2020.

PF4EE mora biti operativan sve dok ne budu otplaćeni zajmovi obuhvaćeni instrumentom za podjelu rizika. Maksimalan rok dospjeća dopušten u okviru instrumenta za podjelu rizika iznositi će 20 godina. Stoga će instrument PF4EE postojati do 20 godina nakon razdoblja provedbe (2045.).

Dodijeljena sredstva bit će valjana do potpunog izvršenja posljednje transakcije u okviru programa.

Financijskim instrumentom upravlja EIB. Upravljački odbor redovito preispituje napredak u provedbi financijskog instrumenta. U Upravljački odbor bit će imenovani članovi Komisije, uključujući iz resornih službi Komisije kao što su GU CLIMA, GU ECFIN i GU ENER, i EIB-a, a potporu će mu pružati tajništvo koje će osigurati EIB.

Uspostavljen je mehanizam za praćenje i izvješćivanje i razmjenjuju se podaci s Odborom za program LIFE.

Praćenje financijskih instrumenata bit će u skladu sa zahtjevima propisanim u Financijskoj uredbi (članak 140.) i Delegiranoj uredbi (članak 225.) te naknadno u skladu s tumačenjem u Financijskom i administrativnom okvirnom sporazumom (FAFA) i povezanom sporazumu o delegiranju.

EIB bi bio odgovoran za praćenje provedbe aktivnosti u okviru financijskog instrumenta i za pripremu izvješća o radu i financijskih izvješća u skladu s dogovorenim oblikom, sadržajem i razdobljima, uključujući redovita i *ad hoc* izvješća, terenske posjete, revizije. Izvješćivanje financijskih institucija EIB-u temeljit će se na pokazateljima uspješnosti energetske učinkovitosti.

5.3.2.4. Tehnička metodologija za postupak odabira projekata

Korisnici uključuju privatne osobe, udruženja kućevlasnika, MSP-ove, poduzeća i/ili javne institucije/tijela koje ulažu u energetska učinkovitost u skladu s NAPEU-om svake države članice.

Iznos zajmova za energetska učinkovitost koji se odobravaju korisnicima kreće se od 10 000 EUR (koji se može smanjiti kako bi se prilagodio malim ulaganjima u stambenom sektoru) do 5 milijuna EUR (u iznimnim slučajevima, do 15 milijuna EUR).

Države članice mogu utjecati na popis projekata, a time i neizravno i na odabir projekata putem prioriteta NAPEU-a. Korisnici su pravne osobe i/ili fizičke osobe koje:

- poduzimaju ulaganja u energetska učinkovitost u kontekstu programa potpore države članice i/ili u skladu s prioritetima NAPEU-a i/ili direktiva EU-a koje se odnose na energetska učinkovitost,
- uzimaju zajam za energetska učinkovitost koji dodjeljuje uključeni financijski posrednik.

Nadalje, financirana ulaganja u energetska učinkovitost trebala su proći postupak ekonomske analize koja obuhvaća trošak ekstermalija ugljika tako da je neto sadašnji trošak projekta za vrijeme njegovog trajanja manji od neto sadašnje vrijednosti uštedene energije.

5.4. Ostale aktivnosti

Financiranje, u smislu članka 17. stavka 1. Uredbe o programu LIFE, moglo bi se koristiti za financiranje drugih intervencija koje su potrebne radi ostvarivanja općih ciljeva iz članka 3.

Tim intervencijama upravljat će se u skladu s Financijskom uredbom i Uredbom o programu LIFE.

Financijska sredstva koja se dodjeljuju takvim intervencijama, neovisno o njihovu pravnom obliku, ne ubrajaju se u minimalna sredstva dodijeljena projektima u skladu s člankom 17. stavkom 4. Uredbe o programu LIFE.

Te intervencije mogle bi se sastojati od sljedećeg:

- nagrada za projekte odabrane među projektima programa LIFE+ i „tradicionalnim” projektima programa LIFE koji su primili drugu isplatu prefinanciranja i smatraju se posebno obećavajućima u pogledu njihova doprinosa posebnim ciljevima prioriteta područja potprograma programa LIFE za okoliš ili klimatske aktivnosti i njihova nastavka, ponavljanja i/ili prijenosa,
- bespovratnih sredstava za projekte programa LIFE+ i „tradicionalne” projekte programa LIFE koji su primili drugu isplatu prefinanciranja i smatraju se posebno obećavajućima u pogledu njihova doprinosa posebnim ciljevima prioriteta područja potprograma programa LIFE za okoliš ili klimatske aktivnosti i utrživosti i isplativosti rješenja provedenih u projektima. Tim bespovratnim sredstvima za aktivnosti osigurali bi se paušalni iznosi za podupiranje aktivnosti koje se smatraju nužnima za postizanje utrživosti i/ili isplativosti do kraja provedbe projekta LIFE(+) na temelju analize nedostataka koju moraju dostaviti podnositelji zahtjeva,
- poslovnog osposobljavanja za projekte programa LIFE+ i „tradicionalne” projekte programa LIFE koji su primili drugu isplatu prefinanciranja i smatraju se posebno obećavajućima u pogledu njihova doprinosa posebnim ciljevima prioriteta područja potprograma programa LIFE za okoliš ili klimatske aktivnosti i utrživosti i isplativosti rješenja provedenih u projektima,
- osposobljavanja o klasterima i mrežama za mala i srednja poduzeća.

6. OKVIRNI RASPOREDI ZA POZIVE NA PODNOŠENJE PRIJEDLOGA (ČLANAK 24. STAVAK 2. TOČKA (E) UREDBE O PROGRAMU LIFE)

6.1. Okvirne tablice za bespovratna sredstva

Vrste projekata	Potprogram	2018.	2019.	2020.
Projekti u smislu članka 18. točaka (a), (b), (c) i (h) Uredbe o programu LIFE	ENV	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje
	CLIMA	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje
Integrirani projekti (članak 18. točka (d) Uredbe o programu LIFE)	ENV	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje
	CLIMA	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje
Projekti tehničke pomoći (članak 18. točka (e) Uredbe o programu LIFE)	ENV	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje
	CLIMA	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje

Vrste projekata	Potprogram	2018.	2019.	2020.
Projekti jačanja sposobnosti (članak 18. točka (f) Uredbe o programu LIFE)	ENV i CLIMA zajedno	1. tromjesečje 2018.		
Pripremni projekti (članak 18. točka (g) Uredbe o programu LIFE)	ENV	2. tromjesečje	2. tromjesečje	2. tromjesečje
Operativna bespovratna sredstva (OBS) (članak 21. Uredbe o programu LIFE)	ENV i CLIMA zajedno	2. tromjesečje zajednički poziv na podnošenje prijedloga za operativna bespovratna sredstva za financijsku godinu 2019.	2. tromjesečje okvirni sporazum o partnerstvu i OBS za financijsku godinu 2020.	2. tromjesečje OBS za financijsku godinu 2021.

6.2. Indikativne tablice za financijske instrumente

Financijski instrument	Potprogram	2018.	2019.	2020.
NCFE	ENV	Trajno		
	CLIMA	Trajno		
PF4EE	CLIMA	Trajno		

7. KVALITATIVNI I KVANTITATIVNI ISHODI, POKAZATELJI I CILJEVI ZA SVAKO PRIORITYETNO PODRUČJE I VRSTU PROJEKATA (ČLANAK 24. STAVAK 2. TOČKA (C) UREDBE O PROGRAMU LIFE)

U skladu s **pokazateljima uspješnosti** (članak 3. stavak 3. Uredbe o programu LIFE) i **posebnim ciljevima** za predmetno priorityetno područje, za svako **priorityetno područje** i **vrstu projekta** utvrđuju se kvalitativni i kvantitativni **ishodi, pokazatelji i ciljevi** (članak 24. stavak 2. točka (c) Uredbe o programu LIFE).

Ograničavanjem područja primjene integriranih projekata na provedbu posebnih strategija, planova i programa u okviru zakonodavstva u područjima prirode, vode, otpada i zraka, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama može se usredotočiti na očekivane ishode i ciljeve koji se žele ostvariti tim projektima.

U okviru potprograma za okoliš, tematskim priorityetima u skladu s Prilogom III. Uredbi o programu LIFE i temama projekta iz točke 3. ovog Višegodišnjeg programa rada također se povećava usmjerenost financiranih projekata što dovodi do opipljivog učinka na stanje okoliša. Na temelju ocjenjivanja predviđenog učinka programa LIFE utvrđeni su neki opći očekivani isходи i ciljevi, uzimajući u obzir katalitičku funkciju programa i stoga, ako su povezani s razvojem i provedbom, važnost primjene rezultata uspješnih projekata (članak 3. stavak 3. točke (b) Uredbe o programu LIFE).

Međutim, broj i područje primjene uspješnih projekata u priorityetnom području uglavnom ovise o broju prihvatljivih podnesenih prijedloga koji su u skladu s kriterijima odabira i dodjele i o tehničkim i socioekonomskim čimbenicima izvan utjecaja Komisije.

S obzirom na navedeno, i kako bi se povećala mjerljivost doprinosa programa LIFE ciljevima Sedmog akcijskog programa za okoliš (članak 3. stavak 1. točka (d) Uredbe o programu LIFE), ako je moguće, definirani su očekivani isходи i kao predviđeni isходи na razini projekta. Korisnici projekta morat će definirati osnovu na početku projekta i konačni rezultat u odnosu na ciljeve koji se nastoje postići. U tu svrhu uspostavljena je baza podataka ključnih pokazatelja projekta (KPI) programa LIFE i korisnicima će se staviti na raspolaganje do kraja 2017. (pokazatelji su uspješno isprobani u prototipu baze podataka 2015. u kontekstu ocjene programa LIFE u sredini provedbenog razdoblja ⁽¹⁾). Okolišnim i klimatskim ciljevima koji se nastoje ostvariti svakim projektom trebali bi se provoditi ciljevi ili granice emisija utvrđene mjerodavnim politikama i zakonodavstvom Unije, ili bi ih trebalo i premašiti.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmtools/life2014_2020/monitoring.htm

Program LIFE je katalizator te su nastavak, ponavljanje i/ili prenosivost aktivnosti projekata i njihovih rezultata stoga od ključne važnosti za učinkovitost programa u ostvarenju pozitivnih rezultata na okoliš i klimu. Dok je cilj svih prijedloga projekata nastavak, ponavljanje i/ili prijenos u odnosnim područjima zaštite okoliša ili klimatskih promjena, na temelju iskustva s prethodnim programima može se očekivati da će se moći primijeniti rezultati samo 80 % pilot-projekata i demonstracijskih projekata jer postoji rizik da tehnikama i metodologijama koje će se ispitivati i prikazivati neće ostvariti očekivani rezultati. Osim toga, s obzirom na moguće gospodarske i administrativne poteškoće, ne može se očekivati da će svi projekti biti uspješno dovršeni neovisno o tehničkim problemima.

Treba napomenuti da će se do 2020. dovršiti nekoliko projekata iz programa LIFE za razdoblje 2014.–2020. jer je prosječno trajanje projekata programa LIFE 3 do 6 godina, ovisno o prioritetnom području. Prema tome, ako se ciljevi odnose na projekte koji su u tijeku, oni su zapravo ključne točke. Te se ključne točke sastoje od uspostave projekata na način kojim se mogu ostvariti ciljevi do kraja projektog razdoblja, koje će većinom biti nakon 2020.

Kako bi se izbjeglo udvostručavanje, u svakom prioritetnom području vrste projekata u smislu članaka 2. i 18. Uredbe o programu LIFE kojima je predviđeno ostvarivanje povezanih ciljeva grupiraju se zajedno, ako je moguće. Posebno su navedene vrste projekata koje ne ovise o prioritetnom području, kao što su projekti jačanja sposobnosti.

Pokazatelji su uključeni u opis ishoda i ciljeva i stoga nisu posebno navedeni u tablicama u nastavku.

7.1. Potprogram za okoliš

Za potprogram za okoliš u obzir su uzeti opći ciljevi iz članka 3. stavka 1., posebni ciljevi utvrđeni za svako prioritarno područje u člancima 10., 11. i 12. te pokazatelji uspješnosti navedeni u članku 3. stavku 3. Uredbe o programu LIFE.

Okoliš i učinkovitost resursa			
Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a) i (b) Uredbe o programu LIFE			
Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi ⁽¹⁾	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
VODA (uključujući morski okoliš)	Broj tekućih ili završenih projekata koji se bave (unutarnjim/prijelaznim/obalnim) vodnim tijelima s lošim okolišnim stanjem.	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti ili prenositi i kojima se ostvaruje napredak prema dobrom okolišnom stanju na razini projekta	80 %
	Broj vodnih tijela s lošim okolišnim stanjem na koje su usmjereni tekući ili dovršeni projekti	Vodna tijela (unutarnja/prijelazna/obalna) obuhvaćena tekućim ili završenim projektima čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima li prenositi i koji su pokrenuti radi unaprjeđenja njihovog okolišnog stanja	100 ⁽²⁾
OTPAD	Broj tekućih ili završenih projekata usmjerenih na ostvarenje zakonskih ciljeva EU-a u vezi s otpadom i provedba hijerarhije otpada (primjereno gospodarenje otpadom).	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenositi i kojima se ostvaruje napredak prema primjerenom gospodarenju otpadom	80 %
	Broj dodatnih općina ili regija diljem Unije u kojima nisu uspostavljeni primjereni načini gospodarenja otpadom i na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti	Općine ili regije obuhvaćene tekućim ili završenim projektima kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti u cilju uvođenja primjerenih načina gospodarenja otpadom	20
UČINKOVITO ISKORIŠTAVANJE RESURSA, uključujući tlo i šume te zeleno i kružno gospodarstvo:	Broj tekućih ili završenih projekata kojima se provode ciljevi politike i zakonodavstva Unije u području učinkovitog korištenja resursa (bez tla i šuma).	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak prema provedbi aspekata zelenog kružnog gospodarstva	80 %
	Broj dodatnih poduzeća u Europi na koja su usmjereni tekući ili završeni projekti	Dodatna poduzeća obuhvaćena tekućim projektima ili završenim projektima čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i koji su pokrenuti radi provedbe zelenog kružnog gospodarstva	10

Okoliš i učinkovitost resursa			
Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a) i (b) Uredbe o programu LIFE			
Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi (1)	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
	Broj tekućih ili završenih projekata kojima se provode ciljevi politike Unije u području zaštite tla .	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak prema održavanju ili unaprjeđenju funkcija tla	80 %
	Hektari zemljišta u Uniji na koja su usmjereni tekući ili završeni projekti	Zemljište obuhvaćeno tekućim ili završenim projektima čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i koji su pokrenuti u cilju održavanja i unaprjeđenja funkcija tla.	2 000
	Broj tekućih ili završenih projekata kojima se promiče provedba Europske strategije za šume .	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak u provedbi Europske strategije za šume	80 %
		Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti za koje postoji mogućnost provedbe u drugim područjima ili prenošenje i koji su pokrenuti kako bi se osigurali podaci za Europski centar za podatke o šumama (EFDAC)	80 %
OKOLIŠ i ZDRAVLJE, uključujući kemikalije i buku	Broj tekućih ili završenih projekata kojima se provodi politika Unije o kemikalijama , uključujući projekte kojima se promiče zamjena tvari i smanjuje izloženost	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak prema postizanju ili prekoračivanju mjerodavnih ciljnih vrijednosti Unije za kemijske tvari na razini projekta	80 %
	Broj osoba u cijeloj Uniji na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti kojima se nastoji smanjiti uporaba kemikalija	Osobe obuhvaćene tekućim ili završenim projektima čiji se rezultati mogu primijeniti na druga područja ili prenijeti i koji su pokrenuti u cilju smanjenja negativnih učinaka kemikalija na zdravlje i okoliš, uključujući procjene dugoročnih učinaka	50 000

Okoliš i učinkovitost resursa

Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a) i (b) Uredbe o programu LIFE

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi ⁽¹⁾	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
	Broj tekućih ili završenih financiranih projekata usmjerenih na smanjenje buke 	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak prema ostvarivanju ili prekoračivanju mjerodavnih ciljeva Unije za smanjenje buke na razini projekta	80 %
		Postotak tekućih ili završenih projekata čiji se rezultati mogu primjenjivati u drugim područjima ili prenijeti i koji su usmjereni na smanjenje buke u cilju smanjenja izloženosti buci za barem 3 dB.	80 %
	Broj osoba u Uniji na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti u području buke	Osobe koje imaju koristi od tekućeg ili završenog projekta kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i koji su pokrenuti u cilju smanjenja razine buke za barem 3 dB	10 000
Kvaliteta ZRAKA i emisije, uključujući urbanu okolinu	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu planova i programa za kvalitetu zraka (PKZ) i nacionalnih programa kontrole onečišćenja zraka (NAPCP)	Postotak uspostavljenih IP-ova za provedbu usklađenih i učinkovitih PKZ-a u obuhvaćenim regijama, u skladu s člankom 23. Direktive 2008/50/EZ o kvaliteti zraka i čistom zraku za Europu ili za uspostavu usklađenih i učinkovitih NAPCP-ova u državama članicama, u skladu s člankom 6. Direktive (EU) 2016/2284 o smanjenju nacionalnih emisija.	80 %
	Broj osoba u Uniji na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti u području kvalitete zraka	Osobe obuhvaćene tekućim ili završenim projektima kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak prema postizanju ili premašivanju mjerodavnog cilja Unije u području kvalitete zraka.	1 milijun.

⁽¹⁾ Zbog pristupa odozdo prema gore i različitih izazova za okoliš i klimatske promjene kojima se bavi program LIFE i ograničenih sredstava dostupnih za njihovo rješavanje, unatoč uvođenju tematskih prioriteta i tema projekata, preuzimanje (upotreba) projekata u određenim područjima nije sigurna i stoga za većinu prioritetnih područja i ciljeva koji se žele ostvariti nije moguće unaprijed utvrditi kvantitativne ciljeve, osim za tematske prioritete za prirodu.

⁽²⁾ Očekuje se da će se između 2015. i 2017., poboljšati ekološki status 6 900 vodnih tijela u cijeloj Uniji, a kod njih 1,4 % (100) to će biti rezultat doprinosa programa LIFE.

Priroda i bioraznolikost**Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a), (b) i (c) Uredbe o programu LIFE**

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
PRIRODA	Broj tekućih ili završenih projekata usmjerenih na staništa ili vrste s manje povoljnim/nesigurnim statusom očuvanja	Postotak tekućih ili završenih projekata koji su pokrenuti u cilju poboljšanja statusa očuvanja staništa i vrsta u smislu direktiva 92/43/EEZ i Direktive 2009/147/EZ	100 %
	Broj staništa s manje povoljnim/sigurnim statusom očuvanja na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti	Postotak staništa ili vrsta ili područja mreže Natura 2000 na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti kojima se ostvaruje napredak prema boljem statusu očuvanja	10 % ciljanih staništa
	Broj vrsta s manje povoljnim/sigurnim statusom očuvanja na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti		10 % ciljanih vrsta
	Broj područja Natura 2000/ha područja Natura 2000 na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti		10 % ciljanih Natura 2000/ha područja Natura 2000
BIORAZNOLIKOST	Broj tekućih ili završenih projekata umjerenih na provedbu ciljeva 2, 3, 4 i 5 Strategije za bioraznolikost do 2020.	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti ili kojima se unaprijeđuju ili obnavljaju ciljane usluge ekosustava	80 %
	Broj ekosustava i ha površina ekosustava na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti	Postotak vrsta ili površina ekosustava na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti čiji se rezultati mogu primijeniti na druga područja ili prenijeti i kojima se ostvaruje napredak prema poboljšanju ili obnovi	10 % ciljanih vrsta ekosustava 10 % ciljanih površina ekosustava

Integrirani projekti (IP) - u skladu s člankom 18. točkom (d) Uredbe o programu LIFE

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
VODA (uključujući morski okoliš)	Br. svih područja riječnih slivova u cijeloj Uniji na koje su usmjereni tekući ili završeni IP-ovi u području vode	Postotak riječnih slivova obuhvaćenih IP-ovima u području vode	3 %

Integrirani projekti (IP) - u skladu s člankom 18. točkom (d) Uredbe o programu LIFE

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
	Broj tekućih ili završenih projekata usmjerenih na provedbu planova upravljanja riječnim slivom (PURS)	Postotak IP-ova pokrenutih za provedbu usklađenih i učinkovitih PURS-ova u obuhvaćenim riječnim slivovima u skladu s Okvirnom direktivom o vodama	100 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu planova upravljanja riječnim slivovima (PURS)	Postotak IP-ova u kojima je komplementarnost sredstava mobiliziranih putem IP-ova veća od ukupne vrijednosti proračuna tih IP-ova	100 %
OTPAD	Broj regija u cijeloj Uniji koje su obuhvaćene tekućim ili gotovim IP-ovima u području otpada	Postotak regija obuhvaćenih IP-ovima u području otpada	2 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu planova za gospodarenje otpadom (PGO) i/ili programa za sprječavanje nastanka otpada (PSO)	Postotak IP-ova koji su pokrenuti kako bi se osigurali usklađeni i učinkoviti PGO-ovi i/ili PSO-ovi u obuhvaćenoj regiji, u skladu s člancima 28. i 29. Okvirne direktive o otpadu 2008/98/EZ.	100 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu PGO-ova i/ili PSO-ova	Postotak IP-ova u kojima je komplementarnost sredstava mobiliziranih putem IP-ova veća od ukupne vrijednosti proračuna tih IP-ova	100 %
Kvaliteta ZRAKA i emisije, uključujući urbanu okolinu	Broj osoba iz regija u cijeloj Uniji na koje su usmjereni tekući ili završeni IP-ovi u području zraka	Postotak ukupnog stanovništva Unije iz regija obuhvaćenih IP-ovima o kvaliteti zraka	3 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu planova i programa za kvalitetu zraka (PKZ).	Postotak IP-ova pokrenutih za provedbu usklađenih i učinkovitih PKZ-ova u obuhvaćenim regijama u skladu s člankom 23. Direktive 2008/50 /EZ	100 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu PKZ-ova	Postotak IP-ova u kojima je komplementarnost sredstava mobiliziranih putem IP-ova veća od ukupne vrijednosti proračuna tih IP-ova	100 %

Integrirani projekti (IP) - u skladu s člankom 18. točkom (d) Uredbe o programu LIFE

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
PRIRODA	Broj područja mreže Natura 2000 na koje su usmjereni tekući ili završeni IP-ovi u području prirode	Postupak područja mreže Natura 2000 obuhvaćenih prirodnom IP-ova	4 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu prioritetnih akcijskih okvira (PAO)	Postotak IP-ova pokrenutih radi provedbe PAO-ova u cilju osiguranja primjerenog upravljanja područjima mreže Natura 2000	100 %
	Broj tekućih ili završenih IP-ova usmjerenih na provedbu PAO-ova	Postotak IP-ova u kojima je komplementarnost sredstava mobiliziranih putem IP-ova veća od ukupne vrijednosti proračuna tih IP-ova	100 %

Informiranje i upravljanje**Projekti u skladu s člankom 18. točkom (h) Uredbe o programu LIFE**

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
INFORMIRANJE I PODIZANJE SVIJESTI	Broj tekućih ili završenih projekata usmjerenih na podizanje svijesti građana, poduzeća, lokalnih tijela, registriranih nevladinih (NVO) i drugih organizacija civilnog društva (dionika i građana)	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje pokrivenost dvaju ili više područja izvan projektnog područja i više nego jednog jezika	80 %
	Broj dionika i građana na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti i koji nisu svjesni okolišnih ciljeva u odnosu na koje je potrebno podizanje razine svijesti	Postotak povećanja broja dionika i građana na koje su usmjereni projekti podizanja svijesti kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i koji postaju svjesni ciljeva okolišne politike koji se nastoje ostvariti ovim projektima i mjere se prethodnim i naknadnim anketama (koje provode projekti u okviru LIFE-a ili druga tijela)	25 %

Informiranje i upravljanje**Projekti u skladu s člankom 18. točkom (h) Uredbe o programu LIFE**

Tematski prioriteti	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
	Broj dionika i građana na koje su usmjereni tekući ili završeni projekti	Aktivno sudjelovanje dionika i građana u aktivnostima podizanja svijesti koje se nude u okviru projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti (npr. sudjelovanje u istraživanjima, volontiranje, sudjelovanje u turama bez vodiča, preuzimanje informacija, dostavljanje pitanja)	> 500 000
IZVRŠENJE	Broj projekata usmjerenih na poboljšanje usklađenosti i izvršenja okolišnog zakonodavstva EU-a	Postotak tekućih ili završenih projekata kojima se provode aktivnosti čiji se rezultati mogu primijeniti u drugim područjima ili prenijeti i kojima se ostvaruje bolja usklađenosti i izvršavanje	10 %
NVO	Broj intervencija NVO-ova koji primaju bespovratna sredstva u okviru savjetovanja o okolišnoj politici EU-a	Postotak povećanja intervencija kojima se podupire politika EU-a	12 %

Ostali projekti**Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a) i (f) Uredbe o programu LIFE**

	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Projekti tehničke pomoći	Broj tekućih ili završenih projekata tehničke pomoći	Tekući ili završeni projekti tehničke pomoći za pripremu IP-ova	10 za pripremu IP-ova u području prirode, 5 za IP-ove u području okoliša, vode ili zraka
	Broj tekućih ili završenih projekata tehničke pomoći	Postotak tekućih ili završenih projekata tehničke pomoći kojima se ostvaruje bolja kvaliteta integriranih projekata programa EU-a LIFE	90 %

Ostali projekti			
Projekti u skladu s člankom 18. točkama (a) i (f) Uredbe o programu LIFE			
	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Projekti jačanja sposobnosti	Broj projekata namijenjenih za jačanje sposobnosti	Postotak tekućih ili završenih projekata namijenjenih za jačanje sposobnosti kojima se ostvaruje povećanje upotrebe u predmetnim državama članicama	90 %
	Broj uspješnih zahtjeva za dodjelu bespovratnih sredstava podrijetlom iz država članica u kojima su u tijeku projekti jačanja sposobnosti	Veći relativni udio uspješnih zahtjeva podrijetlom iz država članica u kojima postoje tekući ili završeni projekti jačanja sposobnosti u usporedbi s preuzimanjem (upotrebom) u razdoblju između 2010. i 2012. (u postocima)	5 %

7.2. Potprogram za klimatske aktivnosti

Ublažavanje	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Integrirani projekti	Broj projekata Broj i površina područja i građana obuhvaćenih strategijama za ublažavanje klimatskih promjena ili provedenim akcijskim planovima. Broj i količina komplementarnih projekata koji se financiraju drugim financijskim sredstvima Unije ili drugim sredstvima.	Povećani broj država članica/regija u kojima se primjenjuju integrirani pristupi uz potporu IP-ova ili u kojima se primjenjuju rezultati nekog IP-a. Povećani broj komplementarnih mjera u integriranim projektima koji se financiraju iz drugih fondova Unije. Tonaža stakleničkih plinova smanjenih novim tehnologijama, sustavima, instrumentima i/ili drugim pristupima iz najbolje prakse koji su razvijeni ili preuzeti na temelju primjera iz programa LIFE.	7 država članica/regija u kojima se primjenjuju integrirani pristupi uz potporu IP-ova ili u kojima se primjenjuju rezultati nekog IP-a. Komplementarnost sredstava mobiliziranih putem IP-ova veća od ukupne vrijednosti proračuna tih IP-ova.
Projekti tehničke pomoći	Broj projekata Postotak projekata tehničke pomoći koji su doveli do IP-ova u programu LIFE	Povećani broj i bolja kvaliteta IP-ova povezanih s projektima tehničke pomoći	100 % projekata dovelo je do IP-ova u programu LIFE

Ublažavanje			
	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Projekti jačanja sposobnosti	Broj projekata	Povećani relativni udio uspješnih zahtjeva država članica prihvatljivih za jačanje sposobnosti.	7 država članica imaju barem jedan projekt ublažavanja koji se financira putem potprograma za klimatske aktivnosti u okviru programa LIFE
Ostali projekti	Broj projekata Broj financiranih projekata kojima se promiču inovativne tehnologije, sustavi i instrumenti i/ili ostala rješenja iz najbolje prakse za smanjenje emisija stakleničkih plinova	Povećanje broja inovativnih tehnologija, sustava i instrumenata i/ili druga rješenja iz najbolje prakse za smanjenje emisija stakleničkih plinova Povećani postotak osuvremenjenih ili novih pristupa, razvijenih u sklopu programa LIFE, kojima se sustavno koriste ili ih usavršavaju privatni i javni sektor Tonaža stakleničkih plinova smanjenih novim tehnologijama, sustavima, instrumentima i/ili drugim pristupima iz najbolje prakse koji su razvijeni ili preuzeti na temelju primjera iz programa LIFE.	U 80 % svih pokrenutih projekata uspostavljene su inovativne tehnologije, sustavi i instrumenti i/ili druga rješenja iz najbolje prakse za smanjenje emisija stakleničkih plinova.
Prilagodba			
	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Integrirani projekti	Broj projekata Broj i površina područja i građana obuhvaćenih strategijama prilagodbe ili akcijskim planovima ili drugim planovima prilagodbe s velikim teritorijalnim opsegom koji se provode u okviru programa LIFE. Broj transregionalnih ili prekograničnih projekata prilagodbe. Broj i količina komplementarnih projekata koji se financiraju drugim financijskim sredstvima Unije ili drugim sredstvima.	Pozitivan učinak na otpornost na klimatske promjene u regiji i gospodarskim sektorima putem aktivnosti koje se financiraju u okviru programa LIFE i drugih komplementarnih projekata. Povećani broj država članica/regija u kojima se primjenjuju integrirani pristupi uz potporu IP-ova ili u kojima se primjenjuju rezultati nekog IP-a. Povećani broj komplementarnih mjera koje se financiraju iz drugih fondova Unije. Pozitivan učinak projekata u okviru programa LIFE Na otpornost na klimatske promjene u posebno ranjivim područjima utvrđenim u Strategiji EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama.	7 država članica/regija u kojima se primjenjuju integrirani pristupi uz potporu IP-ova ili u kojima se primjenjuju rezultati nekog IP-a. Komplementarnost sredstava mobiliziranih preko IP-ova veća je od ukupne vrijednosti proračuna tih IP-ova

Prilagodba			
	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Projekti tehničke pomoći	Broj projekata Postotak projekata tehničke pomoći koji su doveli do IP-ova u programu LIFE	Povećani broj i bolja kvaliteta integriranih projekata povezanih s projektima tehničke pomoći	100 % projekata dovelo je do integriranog projekta u okviru programa LIFE.
Projekti jačanja sposobnosti	Broj projekata	Povećani relativni udio uspješnih zahtjeva DČ prihvatljivih za jačanje sposobnosti.	7 država članica imaju barem jedan projekt prilagodbe koji se financira posredstvom programa LIFE.
Ostali projekti	Broj projekata Broj financiranih projekata kojima se promiču inovativne tehnologije, sustavi i instrumenti i/ili ostala rješenja iz najbolje prakse za otpornost na klimatske promjene. Broj ocjena ranjivosti, strategija prilagodbe klimatskim promjenama ili akcijskih planova razvijenih putem programa LIFE. Broj transregionalnih ili prekograničnih projekata prilagodbe.	Povećanje otpornosti na klimatske promjene prikazane po sektorima, koje se može pripisati pokazanim novim tehnologijama, sustavima, instrumentima i/ili drugim pristupima iz najbolje prakse koji su razvijeni ili preuzeti na temelju primjera iz programa LIFE. Pozitivan učinak projekata u okviru programa LIFE na otpornost na klimatske promjene u posebno ranjivim područjima utvrđenim u Strategiji EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama.	U 80 % započetih projekata promiču se inovativne tehnologije, sustavi i instrumenti i/ili ostala rješenja iz najbolje prakse za otpornost na klimatske promjene.
Upravljanje			
	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Projekti informiranja, podizanja svijesti i širenja informacija	Broj projekata Broj građana, poduzeća, lokalnih vlasti, registriranih nevladinih organizacija (NVO) i drugih organizacija ciljanog društva do kojih se doprinijelo Geografska raširenost i obuhvaćeno područje	Povećana svijest o klimatskim promjenama i rješenjima uzrokovanim ljudima, kako je izmjereno istraživanjima Eurobarometra. Povećano sudjelovanje u savjetovanjima dionika ili raspravama u područjima politika u vezi s klimatskom politikom i zakonodavnim aktima.	Povećanje od 25 % u sudjelovanju dionika i građana u aktivnostima podizanja razine osviještenosti. Povećanje od 10 % u broju građana na koje su usmjereni projekti programa LIFE koji se odnose na klimatske promjene koje su uzrokovali ljudi i koji se smatraju ozbiljnim problemom.

Upravljanje			
	Kvantitativni ishodi	Kvantitativni ishodi	Ciljevi/ključne točke 2020.
Projekti najbolje prakse i ostali projekti	<p>Broj projekata.</p> <p>Broj usklađenih praksi koje se mogu pripisati programu primjenom pokazatelja ili alata razvijenih i testiranih na temelju primjera iz programa LIFE.</p> <p>Br. prijedloga politike/zakonodavstva utemeljenih na rezultatima projekata.</p>	<p>Povećani broj najbolje prakse koju su prihvatila kućanstva, poduzeća, nadležna tijela ili koja je ugrađena u nacionalne/regionalne programe ili akcijske planove.</p> <p>Smanjen broj slučajeva kršenja zakonodavstva EU-a zahvaljujući intervencijama u okviru programa LIFE.</p>	<p>Ukupno 25 % prakse ili pristupa projekta ugrađeno je u nacionalne/regionalne programe ili akcijske planove.</p> <p>Ukupno 80 % projekata programa LIFE usmjerenih na upravljanje klimatskim promjenama dovelo je do boljeg upravljanja klimatskim promjenama.</p>

Posebni ishodi, pokazatelji i ciljevi za financijske instrumente:

Pokazatelji koji su zajednički svim financijskim instrumentima

Ishodi, pokazatelji i ciljevi za financijske instrumente dogovaraju se s tijelom za isporuku. Oni bi, u najmanju ruku, trebali obuhvaćati sljedeće:

- broj ugovora (zajmova, jamstava itd.) s financijskim posrednicima (n),
- iznos financiranja koju su omogućili financijski instrumenti (u milijunima EUR),
- iznos privatnog financiranja kojem su pridonijeli financijski instrumenti (u milijunima EUR),
- broj krajnjih korisnika (n),
- broj država članica u kojima su se projekti financirali s pomoću financijskih instrumenata (n).

Posebni pokazatelji za NCFE

- financijska sredstva koja su financijske institucije stavile na raspolaganje okviru financijskoj instrumenta kao rezultat financiranih projekata, (u milijunima EUR)
- financijska sredstva dostupna područjima mreže Natura 2000 kao rezultat financiranih projekata, (u milijunima EUR)
- učinci na otpornost na klimatske promjene (izloženost klimatskim promjenama i osjetljivost na njezine učinke) regija i gospodarskih sektora, posebno u ranjivim područjima koja su utvrđena kao prioritetna područja za financiranje iz programa LIFE u Strategiji EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama kao rezultat financiranih projekata,
- učinci na stanje ekosustava kao rezultat financiranih projekata,
- stvaranje radnih mjesta: broj stvorenih radnih mjesta kao rezultat financiranih projekata (broj poslova s ekvivalentom punog radnog vremena)

Posebni pokazatelji za PF4EE

- privatno financiranje (milijuni EUR) kao rezultat zajmova u okviru PF4EE-a,
- stvorene uštede energije (GWh) kao rezultat zajmova u okviru PF4EE-a,
- smanjenje emisija CO₂ (tone CO₂) kao rezultat zajmova u okviru PF4EE-a,
- stvaranje radnih mjesta: broj stvorenih radnih mjesta kao rezultat zajmova u okviru PF4EE-a (broj poslova s ekvivalentom punog radnog vremena).

Očekivani ishodi specifični za NCFE

Očekuje se da će se u okviru NCFE-a za vrijeme početne pilot-faze izvršiti 9–12 operacija (uključujući neizravne operacije). Pojedinačna ulaganja ostala bi ispod 10–15 milijuna EUR.

Procijenjeni učinak poluge vrijednosti instrumenta za program LIFE iznosi od 2,2 do 3,2 puta. Uzimajući u obzir mogući doprinos krajnjih korisnika troškovima projekta od 25 %. učinak poluge ukupnih ulaganja za program LIFE mogao bi biti od 2,8 do 4,2 puta veći. Ukupna ulaganja u projekte upravljanja prirodnim kapitalom samo u pilot-fazi mogla bi iznositi do 420 milijuna EUR.

Za vrijeme operativne faze očekivani učinak poluge mogao bi se povećati na 6, posebno ako se instrumentu pridruže drugi ulagači i ako se više ulaganja vrši putem posrednika i fondova.

Očekivani ishodi specifični za PF4EE

Za PF4EE, u razdoblju 2014.–2017. (tj. tijekom pilot-faze) s financijskim posrednicima trebalo bi potpisati do 10 ugovora o financiranju (zajmovi EIB-a za energetsku učinkovitosti i mehanizme za podjelu rizika/stručnu podršku), a u razdoblju 2018.–2020. još dodatnih 10. Ugovorom o financiranju može se obuhvatiti provedba financijskog instrumenta u više država članica i financijski posrednik može potpisati više od jednog ugovora o financiranju.

Na početku instrumenta PF4EE očekivala se potpora za ukupna ulaganja od otprilike 540 milijuna EUR. Međutim, nakon 6 ugovora potpisanih 2015. i 2015. i uzimajući u obzir trenutačni popis, cilj EIB-a je postići 1 milijardu EUR novih ulaganja u energetska učinkovitost u fazi 2014.–2017. U razdoblju 2018.–2020. uložiti će se dodatna 1 milijarda EUR novih ulaganja u energetska učinkovitost zahvaljujući potpisivanju 10 dodatnih ugovora o instrumentu PF4EE nakon 2017. Time bi ukupna ulaganja ostvarena instrumentom PF4EE u razdoblju 2014.–2020. iznosila 2 milijardi EUR.

Kada je izrađen instrument PF4EE, procijenjena poluga vrijednosti portfelja zajma za pružanje programa LIFE bila je 6 puta veća za pilot-fazu. Uzimajući u obzir mogući doprinos krajnjih korisnika troškovima projekta u visini od 25 %, očekivalo se da će učinak poluge ukupnih ulaganja za program LIFE do kraja 2017. biti do 8 puta veći. Takav minimalni cilj poluge primjenjivat će se i na razdoblje 2018.–2020.
